

14.993

~~3/2~~

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

f. v.

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

III. 2

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A MAMMUTH.

REGÉNY:

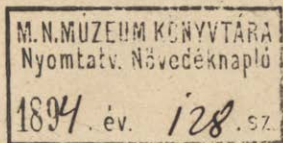
ABONYI ÁRPÁD.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA.

1894.

SCHULTZ DOCTOR.

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Szeptember utolsó napjaiban érzékenyen hűvös levegő ömlött le a hegyekről a kis havasi fürdőre, melyen igazi betegek, többnyire nők igyekeztek megszabadulni az idegbajtól, s a vele járó általános testi és lelki gyöngeségtől. Hűvös volt este felé is az idő, — színes, meleg kendőkbe, prémes szegélyű bő köpenykébe burkolva sétálgattak a szénvedő hölgyek a szürkületbe burkolt sétányon, melynek legvégéről, valahol a hegyekbe kanyarodó serpentin ut tájáról öblös, nyers férfi ének néhány mélyen bűgő akkordját ringatta szárnyán a szél.

Hahó, hahó! táncra, dalra,
Szerelemre, vigalomra,
Amig nyílik a virág, —
Hahó! dalra, szerelemre,
Hamar hervad a virág —
Egy-két perc csak a világ.

Vastag izmú, hatalmas, domboru mellű ur sétált fölfelé a serpentin uton. Kalapját néha levette, hogy legyezze magát, ilyenkor deresedni kezdő haja s a kezdődő kopaszodás némi jelei is

szemlélhetők voltak. Husos, nagy, meleg kezében, melynek simasága semmi kívánni valót se hagyott fenn, finom művű pálcát szorongatott. Ezzel ütötte énekéhez a taktust, s ezzel koppintotta le az útjába kerülő sárga kikiricsek bóbitáit is.

Tíz percnyi séta után fölért a serpentin ut tetejére. Ott megállt, ledobta szürke felsőkabátját a fűre és körülnézett. Csendes, melancholiára hívó őszi alkonyat, — nem mozdult semmi. Háttérben az erdőség homályba vesző sűrűsége, lenn a fürdő épületei, melyekből hol itt, hol ott csillant elő a meggyújtott lámpák fénye. A *Királykut* előtti pavillonban cigányzene játszott. Idáig azonban csak egy-egy mélyebb taktus s a klarinét némely élesebb sikoltása tudott fölvergődni a lassanként mindenfelé szétterpeszkedő őszi párázatban.

— Bolondság és bolondság . . . semmi más . . . mormogta az előkelőnek látszó fürdővendég, s leült egy kiálló köre, melyet előbb felöltőjével párnázott ki. Azután elővette szivartárcáját és rágyújtott.

A serpentin ut ama részén, mely az erdőségbe kanyarodott, e pillanatban egy urlovas karsu alakja bontakozott ki a szürkületből. A szivarozó urtól pár lépésnyire megállt, visszafogta lovát, s finom, fáradt arcán, több gunynyal, semmint meglepetéssel kiáltott föl:

— Schultz ur, sapperlot!

— Ah! báró ur!

— Ha nem csalódom, ön az!

— Nincs benne kétség, báró ur, én vagyok.

— Mily szerencse, kedves doktor, — folytatta udvarias mosolylyal a báró s kezét nyujtotta az orvosnak, ki szintén a legnagyobb szeretetreméltósággal viszonzta az üdvözlést, — fogalmam se volt róla, hogy ön itt van.

— Valóban én is azt hittem, hogy a báró még mindig Párisban lakik.

— Én, kedves doktor, én . . . Ön tudja, hogy én csak kalóz vagyok az »élet tengerén« — mondaná Adamovics mama.

— Kimélje érzelmeimet, báró ur . . .

— Mille pardons, igaza van, — mosolygott a báró s leszállva, könnyű, elegans mozdulattal a nyeregéből, megveregette lova nyakát. Meg vagyok lepette, édes doktor, hogy ön itt van . . . becsületemre . . . nagyon meg vagyok lepette . . . Mikor utaztak el Párisból?

— Szeptember nyolcadikán.

— Tehát még előbb mint én. Teringettét, nem mondom, hogy szívesen tettem, de menekülnöm kellett. Nem birtam tovább kiállani . . . a fiaskót, emlékszik, Mlle Therèséről van szó. — Öröngös teremtés volt, rendkívül tetszett nekem. Ön volt az első, barátom, aki megjósolta, hogy e bolondságnak rossz vége lesz, s tapasztalt jóslata

csakugyan bevált. Fogalmam sincs egyébiránt róla, hogy miképen fejlődött katasztrófaig a dolog. Homályos, érthetetlen történetnek tetszik nekem az egész, melyből csak fiaskóm az, mely semmi felvilágosításra nem szorult. Emlékszik még az operabálra? Mily felségesen nézett ki Mlle. Therèse abban a gyönyörű fehér selyem dominóban, mely ötszáz frankomba került! Most is el vagyok ragadtatva, ha e hálátlan gyermekekre gondolok. Nem érdemelte meg áldozatkészségemet. Oh, köszönöm, nem szükséges, hogy vigasztaljon. Sajnálom Therèset... igen, én sajnálom e rossz gyermeket, vannak pillanatok, midőn bizonyos fájdalommal, jobban mondva elkeseredéssel gondolok rá, de egy-egy ily polgárias fellobbanás szerencsére nem tart sokáig. Föl is tettem magamban, hogy okvetlen elfelejtem. Ah! kedves doktor, ön nem tudja, mily édes érzés az, ha legyőzi indulatait az ember és így kiálthat fel: szerencsés utat amerikai útjára, chère Therèse, szerencsés utat!

— Tehát nem London.

— Szó sincs róla! Londonnal csak azért fenyegetett a ravasz kis ördög, hogy félre vezessen. Nyilván azt hitte, hogy szökése dühössé tesz és üldözni fogom. Csalódott, nagyon csalódott... Egy percig se gondoltam reá, hogy őt és Cocard urat üldözőbe vegyem.

Schultz doktor helyeslőleg bólintott.

— Igaza van, báró ur, egy Cocard . . . végre is csak egy Cocard . . .

— Egy Louis Cocard, igen, igen! — kiáltott élénken a báró. — Rendkívül helyesen fejezi ki gondolataimat, doktorkám; egy Cocard végre is csak egy Cocard; sem több, sem kevesebb, csak egy Cocard, a *Théâtre Dramatique* tagja, de minő tagja! Közönséges, tehetségtelen tagja, kedvence a hölgyeknek, mert csinos fiú, de ezzel vége. Mondhatom önnek, hogy ez a fiatal ember roppant buta. Ezért kellett menekülnöm Párisból. Hasonló esetben sok bosszantó célzásnak van kitéve az ember. Arra pedig, hogy a felém röpitett élceket visszaadrezzáljam, gondolni se lehetett. Csak nem blamirozom magam egy Cocard miatt? Mit gondol kérem, blamirozhatja magát az ember egy Cocard miatt? Ugy-e, hogy nem? Végre is, vannak társadalmi tekintetek, melyekről még hasonló ostoba körülmények között sem feledkezhetünk meg. A Clubban nevettek volna. Szentgáli Guidó báró és egy Cocard! Fi donc, még gondolatnak is kellemetlen . . . Legjobb tehát, ha egy szép napon málházni kezd ily esetekben az ember s a legközelebbi vónattal hirtelen elutazik. Így cselekedtem és nem bántam meg. Esküszöm önnek, kedves doktor, hogy elhatározásomhoz szerencsét kívántam magamnak, s a ferde helyzet ily egyszerű megoldásával egyelőre tökéletesen meg vagyok elégedve. Mlle Therèse és Cocard ur Amerikában — én a

Kárpátok alatt, itthon. Rendben vagyunk. Szeptember tizedike óta sokkal jobban érzem magam. De most már beszéljünk önről, kedves doktor. Feledje el fecsegéseimet és nyilatkozzék. Hogy érzi magát Páris után . . . szerencsés ember . . . ön egész életében szerencsés ember volt. Itt vannak a fürdők, helyes, helyes! . . . Az itteni pompás havasi levegő önnek is, nejének is jót fog tenni. Mondja csak! Megőrizték azt a groteszk Faun szobrot, melyet önöknek a Salonban vásároltam?

— Bizonyára, báró ur, nőm mindenkor szívesen emlékezik vissza arra a figyelemre, melylyel . . . igen, igen . . .

— Legyen róla meggyőződve, uram, — felelte hasonló szertartásos meghajlással a báró, s az ő finom, halavány ajakáról se hiányzott egy kis gúny, — hogy az ön körében mindig a lehető legjobban éreztem magam. Kellemesen gondolkok vissza az együtt töltött időkre, s nem kis sajnálkozással látom, hogy ezek a szép idők többé nem térnek vissza.

— Öntől függ, báró ur, — felelte lekötelező mosolylyal az orvos.

— Oh! nem . . .

— Látogasson meg minket a fürdők, s egy kis fantáziával azt fogjuk gondolni, hogy Dieppeben vagyunk.

— Lehetetlen barátom, lehetetlen . . .

— Magyarázatot kérek, báró ur, — szólt valamivel figyelmesebben a doktor, s széles, gömbölyű arca csupa kérdőjellé változott. — Tekintsünk el e kellemes véletlentől, mely minket összehozott, s ha nincs ellenére, beszélgessünk úgy, mintha Dieppeben, a La reine M. Louise terraszon ül-nénk.

A báró könnyedén intett és elnevette magát.

— Adieu Dieppe, adieu! — kiáltotta vidáman, soha többé ebbe a paradicsomba nem térek vissza.

— Könnyelmű jóslat, kedves báró . . .

— Öntudatos jóslat, doktorkám. Nini! Most jut eszembe, hogy ön még nem is tudja, pedig az, a mit mondani fogok, szintén egy okkal több arra, hogy iménti meghívását — fájdalom — nem fogadhatom el.

Schultz doktor erélyes hangon tiltakozott.

— Csalódik uram, ha azt hiszi, hogy engem csak úgy könnyű szerrel visszautasíthat.

— Be fogja látni, kedvesem, be fogja látni! . . . erősítette hirtelen elfanyarodott, kicsinylő, fitymáló mosolylyal a báró, s lova nyakára támaszkodva fecsegett tovább. Emlékszik elveimre?

— Emlékszem báró ur, vágott szavába az orvos, de figyelmeztetem, hogy elveinek nem adtam igazat.

— Adamovics mama pártomon volt.

— Anyósom, igen . . .

— Ne szóljon, doktorkám! Adamovics mama a legszeretetreméltóbb anyós, a ki valaha a világon élt. Bámultam őt, uram, bámultam őt! Esküszöm önnek, hogy őszinte lelkesedéssel bámultam e hölgyet, ki önért és leányaért bármely pillanatban szívesen föláldozná még életét is.

— Oh igen, a mama jósága véghetetlen . . . dörmögte bosszankodva, némi zavarral az orvos és félrenézett. Bocsánat azonban, ezuttal nem róla, hanem önről van szó. Felvilágosítással tartozik nekünk, kedves báró, — meghívásomat nőm nevében intéztem önhöz.

Guidó báró meghajtotta magát.

— A mama és Lujza tegnap is beszéltek önről . . . A mult el van temetve . . . ön gentleman . . . igen, ön valódi gentleman és én is gentleman vagyok . . . Szóval, teringettét, uram, megbocsáthatatlan hiba és ügyetlenség volna tőlem, ha ily kedves ismerőst, mint ön, repülni hagynék.

— Erről szó sem lehet, — s a báró megvonta lassu, fanyar mozdulattal a vállát, — nyilván halotta már . . . azt hiszem . . . Ilyesmi hamar terjed; az emberek gondoskodnak róla, hogy semmi titokban ne maradjon . . .

Az orvos csodálkozva nézett a nyulánk, izmos gavallérra, ki e pillanatban a nyeregkápán talált valami igazítani valót, s a *Fifin* egyik pikáns trilláját füttyölte.

— Semmit sem hallottam, báró ur, — mondta meggyőződéssel Schultz doktor, — éppen semmit.

— Ah, kedvesem, ön valóban nem kíváncsi. S a báró halkan, ingerkedve dudolni kezdett:

Hahó! dalra szerelemre

Hamar hervad a virág —

Egy-két perc csak a világ . . .

Felfelé lovaglásom közben ötszáz lépésnyi messzeségből ráismertem erről a dallamról önre. Meg voltam lepetve. Sapperlot, gondoltam magamban, ez Schultz doktor. Mi jut eszébe, uram, kételkedett gyanakvóbb felem, Schultz doktor Párisban van. Fogadni mernék, hogy ő! Lehetetlen kérem, Schultz doktor Párisban van. S ime ön volt, csakugyan ön volt. Persze, a ki ezt a bájos kuplét szokta énekelni, az nem ér rá, hogy figyelemmel kísérje a társaságot is. Van itt egy pár ismerősöm, a kik most nyilván mind a fürdőben vannak. Nagyon derék emberek. Semmiben sem különböznek a századtól, mely nevelte őket. Istenem, végre is ki tehet róla, hogy senki sem lehet tökéletes. Csak bárányok és farkasok vannak a világon. Egyik ember húz, sok ember húz, — a másik hajt, ebből a race-ból azonban kevesen — *vagyunk*.

A nagy, kövér doktor türelmetlenkedni kezdett. Erősen szivta szivarját, s széles, meleg kezével idegesen simogatta a ló fényes nyakát. A báró túlsokat fecseg. Néha úgy rémlik, mintha szán-

dékosan tenne kerülőket, nehogy reá találjon kanyarodni arra a vallomásra, melyet úgy látszik kissé elhamarkodva helyezett kilátásba. — Be kell egyébiránt ismerni, — dörmögte magában az orvos, hogy ez a bizalmas kettős itt a serpentin ut tetején, az erdő alatt, homályos, esti szürkületben rendeztetve a véletlen által elég érdekes. Némi kárpótlás a fürdő unalmáért, s ez hálára kötelez. A báró csalódik. Nem kell, hogy megbánja ígéretét, soha sem lesz annyira gyöngédtelen, hogy oly privát ügyek iránt érdeklődjék, a melyekhez tulajdonképpen semmi köze.

— Legyen nyugodt, uram, mondotta méltósággal, s rajta volt, hogy mentől előkelőbb főhajtással kísérje szavait, melyekre kiváló sulyt helyezett, — távol áll tőlem minden gyöngédtelenség. Tudom, hogy mivel tartozom önnek és magamnak. Kora gyermekségem óta meg szoktam a kiméletes, tartózkodó modort. Rágalom, hogy az orvosok durvák és tolakodók. Boldogult atyám így szólt: jegyezd meg magadnak Ottó, hogy pályád kitünő modort és szubtilis, finom érzelmeket igényel, mert csak így nyerheted meg a szenvedő emberiség bizalmát. Lássá, báró ur, nem dicsekvésképen mondom, de atyám tanácsától soha sem feledkeztem meg.

Guidó báró mosolyogva nyujtotta kezét.

— Ismerem gyöngédségét, barátom és mindig kiváló becsben tartottam önt.

A doktor nem titkolta, hogy jól esik szívének az elismerés. Majdnem elérzékenyedve szólt:

— Köszönöm, köszönöm... Tartsa meg tehát titkait, uram; meghívásomat azonban okvetlen el kell fogadnia.

— Mily kár, édes doktor...

— Semmi mentegetődzés! Nem hallgatok önre! Ugy van, én nem hallgatok önre! Elveim e tekintetben rendithetetlenek. Boldogult atyám lelkemre kötötte: fiam, a kimondott szóhoz való ragaszkodás a férfijellem disze. Nem kívánom titkait, uram, — kimondott szavamhoz azonban ragaszkodni fogok.

A báró vidáman mentegetődzött.

— Nincsenek titkaim, doktor, ön hirbe hoz engem! Semmi indiszkréciót nem követ el, ha tudakozódik, teringettét, ez jogában áll! Ön meghívott engem, én nem fogadhatom el a meghívást, kötelességem tehát, hogy vonakodásomnak okát is adjam.

— Ugy van, báró ur, ezt várom öntől.

— És én nem térek ki a vallomás elől. Tudára adom tehát, édes doktor, hogy viszonyaim nagyon megváltoztak. Vissza kell vonulnom a társaságtól. Husz éves koromtól mostanig, nem maradtam el a többiektől. Hatalmas versenyzési vágygyal startoltam, kitűnő galoppom volt, 4 – 5 *auf*-fal jegyezték az élet bookmakerei, s többnyire vagy match-ot provokáltam, vagy canterben

győztem, úgy a hogy akartam. Ennek most vége. Kitértem a pályáról, el kell hogy vezessem magam. Szóval: tönkrementem.

— Lehetetlen! — kiáltotta meghökkenve az orvos.

— Remélem, hogy elég világosan fejeztem ki magamat?

S a báró gúnyosan vonogatta vállát. Szép, barna arcán semmi nyoma a sajnálkozásnak. Kemény bronz az egész; merev, hideg és diadalmas, mintha nagy oka volna bukása miatt a dicsekvésre.

— Doktor ur, ön meg van hatva.

— Valóban, báró ur, rebegte ünnepélyesen az orvos, — a legnagyobb részvéttel érzem a szerencsétlenséget, melylyel a sors önt meglátogatni jónak látta.

— Hálás köszönet nemesszivűségéért. Résztét szivembe fogom zárni, s életem utolsó percéig örömmel gondolkodom önre.

A báró meghajtott a magát. Ajaka szélén megjelent az iménti kicsinylő villanás, arról azonban lemondott, hogy szertartásos pose-olásaiért szembe nevesse a kövér doktort. Megigazitotta lován a kengyelt s gyors mozdulattal nyeregbe ült.

— Allons! rendben vagyunk. Isten önnel, kedves doktor! Nyujtsa kezét és adja át üdvözlőtemet a hölgyeknek is.

Schultz doktor megmutatta, hogy kimondott óhajtásához, minden akadály dacára is, ragaszkodni tud. Belekapaszkodott a ló kantárjába, s bosszankodva rázta fejét.

— Nem bocsátom önt, uram; velem kell jönnie . . . kívánom . . . velem kell jönnie . . . Örökös szemrehányást tennék magamnak, ha önt most elbocsátanám. Nem, nem! Ne kívánja, hogy álmatlan éjszakáim legyenek. Hivatkozom barátságára és udvariasságára. Emlékezzék Dieppere, báró ur, Dieppere, a hol nem egyizben hallottam öntől, hogy bármely időben rendelkezésemre áll. Legyen szives tehát és váltsa be szavát.

— Lehetetlenséget kíván, doktor! Ön a régi; vagyona, viszonyai nem változtak; én nem vagyok a régi. A szegénység nagy űrt vont közém és a világ közé. Sorsom el van döntve. Vissza kell, hogy vonuljak barlangomba. Terveken töröm a fejemet; új házasság útján akarok vagyont szerezni, s erre nyugalom és idő kell.

— Kapni fog, hohó! Kapni fog . . .

— Azthiszem én is, hogy kapni fogok. Második hitvesemre nézve azonban megvan a magam szigorú mértéke, a melytől nem tágitok. E miatt kissé nehéz lesz . . . No de valahogy majd csak menni fog . . . Értesíteni fogom. Isten önnel, doktor ur, Isten önnel!

— Előre, báró ur, előre! Vezetni fogom.

S az orvos elszántan lépkedett előre a serpentin uton. Nem bocsátotta ki kezéből a kantárt. A báró előbb tréfásan, majd hangos nevetéssel tiltakozott:

— Erőszak, doktor?

— Az. Ön nem hallgatta meg jószántából kérésemet, családom nevében tehát hadifogolynak nyilvánítom és akarata ellenére is magammal viszem.

A hadi fogolynak nyilvánított gentleman erre leugrott lováról, karjára akasztotta a kantárt, lovagostorát bedugta a nyeregkápa alá, s gyalog kísérte az erőszakoskodó doktort, ki expedíciójának ily kedvező sikerével teljesen meg volt elégedve.

— Követem önt, doktorkám. Magára vessen, ha a hölgyek meg fognak neheztelni önre.

— Meglátjuk! Érdemkeresztet fogok kapni, uram, hogy önt elfogtam . . . arany érdemkeresztet . . . Kérem, ha tudtam volna, hogy ön a szentgáli kastélyban van, meg lehet róla győződve, hogy már tizennégy nap előtt rohamot intéztem volna ön ellen, s a mennyire magamat ismerem — sikerrel.

— Boldog ember, boldog ember . . .

A doktor végig simitotta divatos angol kabátját, s alig észrevehető sóhajjal hagyta reá:

— Oh, igen, — sohasem panaszkodom.

— Panasz az ön helyzetében, ez furcsa volna!
 — kiáltott föl a báró s figyelmesen vizsgálta a ví-
 ruló arcu orvost, ki hümmögve, szórakozottan lép-
 kedett oldala mellett. — Remélem, kedves doktor,
 hogy ezuttal is csak a pszichiatristák tulkapásai-
 ról van szó.

— Többé nem gondolok e tévelygőkkel, —
 felelte hévvel az orvos, — beláttam, hogy e hóbor-
 tos tulzók méltatlanok a tudományra s nem érdem-
 lik meg, hogy öntudatos férfiú garázdálkodásai-
 kat komolyan számba vegye! Más dolgok vannak
 szóban ... családi ügyek ... bocsánat ... Nem
 illik, hogy az ember családi ügyeit emlegesse, mi-
 dőn ily kedves vendéget vezet haza mint ön.

— Megrémit, édes doktor, mi történt önnel?

— Ah, semmi ... bocsánat ... épen semmi ...

— Ne tagadja; ön elégedetlen —

— Meglehet, s azt hiszem ... igen ... azt
 hiszem, hogy elégedetlen vagyok ...

— Mennyire sajnálom, hogy kedvezőtlen vé-
 leményt fog táplálni felőlem kíváncsiságom miatt,
 de nem tehetek róla. Kérdezősködnöm kell. Ily
 régi ismerősök között, mint mi ketten, vannak el-
 fogadható mentségek is.

— Nem veszem rossz néven kíváncsiságát,
 báró ur; ön mindig rokonszenvvvel viseltetett
 irántam.

— Méltán, méltán, kedves doktor; örülök,
 hogy kíváncsiságomat ily helyesen magyarázza.

De hát, mondja csak, mi történt önnel? Istenemre, rendkívül nyugtalannak látszik.

Ez ugyan rendkívüli tulzás volt, Schultz doktornak azonban jól esett e fölcsigázott figyelem. Hálás pillantást vetett fogiyára s egész ügyességét összeszedte, hogy nagy és zsiros arcának lehetőleg szomorú kifejezést adjon.

— Nyugtalan vagyok, báró ur, — mormogta mély hangon. Azután visszaemlékezett a dán királyfi kifakadására: vipera marja husomat, s szívem sorvadva hánykolódik . . . még mélyebb hangon tette hozzá: vipera marja szívemet. . .

A bárót megijesztette a vipera emlegetése.

— Azt hittem, kedves doktor, hogy más természetű kellemetlenségek nyugtalanítják önt. Örülök, hogy nem így van. Engedje meg tehát, hogy észrevételemet visszavonjam. Siessünk! Öt perc múlva fél hét. Egy óra múlva tökéletes sötétség lesz, ön pedig — nevetett a báró s rámosolygott az oszlop nagyságu doktorra, — mi adorato, nyilván nem akarja, hogy haza felé való lovaglásom közben nyakamat törjem.

— Isten ments, uram, Isten ments! Figyelmeztetem, hogy erre semmi szükség. Anyósom, nőm és én három embert teszünk; egy inas és két szobaleány, — összesen hat szobát foglalunk el kilencből. Igen . . . kilenc szobát bérlünk . . . Mi következik ebből? Az, hogy három szobát rendelkezésre bocsáthatunk. Semmi ellentmondás,

uram! Ön átengedte nekünk Dieppe-ben egész lakását, miután nem tudtunk lakást kapni . . . soha se feledjük udvariasságát . . . Méltányos tehát, hogy ma éjjelre elfogadja ajánlatomat. Nálunk marad, ördög adtát, csak nem bocsátjuk el! Ezen az uton, a melyen megyünk, már most is veszélyes volna a visszatérés. Sötétedik, a ló megijed valami árnyéktól, félreugrik, s paff! . . az ön nyaka ki van törve. Ah! nagy kár volna önért . . . esküszöm . . . nagy kár . . . Sok főrangúval találkoztam már, de azok közül egy sem hasonlít önre. Ön nem dölyfös, önnek van esze, jelleme, egyénisége egyaránt tiszteletreméltó, morálja pedig kifogástalan.

A báró nevetett.

— Vigyázzon, doktor, a tökéletes emberek meséje nem hozzánk illő! Ne feledje Mlle Therèset . . .

— Semmiség, báró ur! Hasonló apró bolondság szóra se érdemes. Mlle Therèse egy kis folt . . . nem több . . . a mely le van törölve. Az a Cocard a *Dramatique*-tól törölte le. Hahó! Jól tette. Sokszor gondoltam bosszankodással önre, midőn láttam, hogy arra a kis boszorkányra szelleme legjavát pazarolja el. Akárcsak aranyat dobált volna a tengerbe . . .

— Azt hiszi, hogy nem dobáltam aranyat is?

— Tudom, és épen ez az, mi megsomorit.

Képtelen vagyok reá, hogy önt szegénynek képzeljem. Ön, ki vagyonhoz volt szokva, nélkülözés között . . . meghuzódva egy vén kastélyban; lelkemre, ez szomorú! Házasodjék, báró ur, házasodjék! Keressen menyasszonyt, a kinek sok pénze van . . . Meg vagyok róla győződve, hogy nőm is ezt fogja tanácsolni önnek, ha úgy nem cselekszik velünk mint Dieppe-ben.

— Kérem; hisz követem önt.

— Dieppe-ben is megtette; mikor azonban arról volt szó, hogy átlépje lakásom küszöbét, ürügyet keresett és se akkor, se máskor nem látogatott meg.

— Okaim voltak reá . . .

— Semmi ok, semmi kifogás! — kiáltotta nagy hangon a doktor; — gentleman-ek között efféle polgári tartózkodásnak, véleményem szerint, nincsen helye. A dolog egészen korrekt módon folyt le. Ön törvényes formák között vált el nejétől, a kit én törvényes formák között vettem nőül. Mindhárman törvényes alapon állunk. Ha engem nem zseniroz, hogy az ön egykori hitvese most az én feleségem, — nem látom be, miért zsenirozza önt, hogy minket meglátogasson? Biztosíthatom, hogy Lujza sohasem beszél önről és én nem is kívánom tudni, hogy mi történt önök között a multban. Egy gentleman soha sem emlit olyasmit, ami másoknak esetleg kellemetlenséget okozhatna.

A báró vállat vont.

— Ön nagylelkű, doktor és perfect ember.

— Köszönöm. Életemnek mindig az volt az egyik főtörekvése, hogy a belém helyezett bizalmat ne hazudtoljam meg. Örülök báró ur, hogy méltó leszek reá. Meg fogja látni...

— Mondja csak, doktor — s a báró majdnem ellenséges indulattal ügyelte az orvost, ki önelégülten, méltósággal lépte mellette a kemény földet, — komolyan beszél ön, vagy csak tréfál? Elhiggyem, hogy Lujza, az ön neje — sohasem beszélt rólam?

— Soha uram, soha!

— Bizalmas percekben sem?

— Nem.

— Se Adamovics mama?

— Nem, soha.

— Doktor, ön gentleman, — kérem ne tréfáljon.

— Esküszöm önnek, hogy igazat mondok! — felelte őszintén a nagy oszlop doktor s bámulva nézett a báróra, ki elborult homlokkal, ajkait harapdálva ment oldala mellett, s minden ok nélkül csapott keztyüs kézzel a ló nyakára.

— Mi lelte, báró ur? Egészen megváltozott...

— Semmi... legyen nyugodt... mormogá a báró.

— Rosszul érzi magát?

— Nem; legyen nyugodt... Még egy kér-

dést, doktor. Tudott az ön neje arról, a mi köztem és Mlle Therèse között történt?

— Azt hiszem, azt hiszem . . .

— Volt reá megjegyzése?

— Nem beszéltünk róla. Ugy tettünk, mintha semmit sem tudnánk, pedig Adamovics mama is tudta. Anyósom mindössze egyszer említette, hogy ez a kis kigyó tönkre fogja önt tenni, s akkor ön haza fog jönni a szentgáli kastélyba, mert nem tehet mást.

— Nem tette hozzá Adamovics mama, hogy mi lesz akkor, ha haza jövök és itt a fürdön egyszer, véletlenül, mégis csak találkozni fogunk?

— De igen; erről volt szó . . .

— Nos? Beszéljen kérem —

— Istenem, hát semmi! Nőm nyugodtan mondta: sajnálom Guidót, könnyelműsége teljesen tönkre fogja tenni.

— Csak ennyi?

— Egy szóval sem több. Anyósom szó nélkül, helybenhagyólag intett, s a dolog ezzel be volt fejezve. Többé nem beszéltünk róla. Bocsánat, báró ur . . . tökéletesen értem, hogy Lujza nyilatkozata bizonyos mértékig sérti önt, — véleményem szerint egy elvált hitvesnek azonban mindig van némi joga ahhoz, hogy egykori férjéről tartózkodás nélkül nyilatkozzék. Most azonban feledje el fecsegéseimet uram és ne tegyen úgy mint Dieppe-ben. Itthon vagyunk!

Leérkeztek a fürdő egyik diszes villájához, mely nagynak és sötétnek tetszett az esti párázatban.

— Johann, Johann! — kiáltotta az orvos.

Tagbaszakadt, kamáslis német inas sietett elé a doktor hívására. Megállt merev nyakkal ura előtt és mélyen meghajtotta magát.

— Vezesd el ezt a lovat; a kocsisnak gondja legyen reá, — parancsolta emelt hangon az orvos, azután vendégéhez fordult: — jöjjön, kedves báró, biztosíthatom róla, hogy Lujza és Adamovics mama köszönetet fognak nekem szavazni azért, mert önt hadifogolynak nyilvánítottam.

Szentgáli egy pillanatig nézte csak a nagy oszlop doktor husos, széles arcát, azután félrehuzta az ajaka szélét, s a villa homályos szalónjába lépett.

A HITVES.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Schultz doktor nem bizott tulságosan epediciója teljes sikerében, ugy határozta tehát, hogy nem mozdul vendége mellől, hanem szobaleányt küld a hölgyek után. Később azonban, meggondolva, hogy ez nagyon is feltűnő polgári vonás volna, mást határozott.

— Magam jelentem be önt, édes báró; kérem, foglaljon helyet.

— Várni fogom, doktor.

— Mindjárt itt leszünk; ah! előre örülök annak a szenzációnak, melyet óriási hiremmel előidézek. Mily meglepetés! Adamovics mama el lesz ragadtatva. Igen, igen! azt hiszem . . . a kedves mama el lesz ragadtatva . . .

A doktor sebbel-lobbal nyitott be a szomszéd terembe vezető ajtón. A báró egyedül maradt a szalon homályában s kíváncsian nézett körül. Gyönyörű butorok; előkelő izlés a legkisebb disztárgy elrendezésében is. Seholy semmi nyoma a dúsgazdag nyárspolgárnak. Diszkrét elegancia, hivalkodó pompa és csillogás nélkül. A szalon e

kellemes, finom berendezéséből senki sem találta volna ki, hogy a milliomos Schultz doktor házában van, ki e nemes izlésnek nyilván nem a saját fejétől hódol.

— Lujzának mindig kitünő izlése volt, — dunnyogta elgondolkozva a báró s néminyugtalan-sággal tekintett az ajtóra.

Még volna idő. Eszrevétlenül visszavonulhatna itt is, mint a hogy Dieppe-ben tette. Semmi különös nincs az egészben, — az ember végre is találkozhat elvált hitvesével a nélkül, hogy ostoba jeleneteket kellene átélnie, a milyenekről kettőjük között szó sem lehet, — de mégis csak furcsa egy kissé, s mintha egy csipetnyi frivolság is volna benne. Lehet egyébiránt, hogy képzelődés az egész. Az ellenben — gondolta magában bosszankodva a báró, — hogy ez a nagy oszlop doktor, ez a tetőtől talpig becsületes, jószívű nábob, Isten tudja miféle ideált utánzó esetlen allűrjeivel aligha okos ember, — mintha nem volna képzelődés. Szereti nejét — s hát a hitves? Ha a doktor igazi vonzalmat érezne neje iránt, lehetetlen, hogy az ő jelenlétét jó szemmel nézze. Próbára akarja tenni?

A báró tünődve nézett maga elé s vállat vonva mormogta: »Ezért a butaságért meg találnék haragudni, doktor« ...

Több gondolkozásra nem volt idő; a szom-

széd terembe vezető ajtó kinyílt, s belépett rajta az orvos neje.

Szentgáli tiszteletteljes meghajlással üdvözölte a nyulánk, szőke hölgyet, ki testhez simuló világos, nyersselyem toilletében, bizalmas mosolylyal ajkai körül sietett vendége elé, s kedves tartózkodással nyújtotta elébe kezét.

— Isten hozta, barátom; végre, végre! mondotta dallamos, mély hangon, melyre jól emlékezett a báró, — akkoriban azonban sokkal hidegebb volt ez a hang, mint most. — Lássá, nem is akartam elhinni Ottónak, hogy ön csakugyan itt van. Rég lemondtunk róla a mamával, hogy valaha lásuk. Szegény mama! Annyira meg van lepetve, hogy nem tud magához térni; már vagy tizszer ismételte, hogy nem hisz az egészből semmit, mert lehetetlen, hogy ön ne úgy viselje magát velünk szemben, mint Dieppe-ben, — emlékszik? Nem volt szép öntől; sokáig nehezteltünk...

— Kegyelmezzenek, asszonyom.

— El van feledve! Még egyszer, barátom, isten hozta! Ah, hisz bolondság tulajdonképen az egész élet, — nem érdemes, hogy komolyan vegye az ember... Jól esik tehát, ha egy régi bolondságnak a kompanistáját négy évi távollét után ismét szemtől-szembe látjuk. Foglaljon helyet és beszéljen. Rég hallottam a hangját. Nyugodtabb most? Valamikor csupa sötét dráma és tragédia volt az élet, — derültebb most?

— Mindent kivertem a fejből, — felelte mosolyogva, egy világfi könnyű eleganciájával a báró s helyet foglalt a szőke asszonynyal szemben egy széken. Tele vagyok filozófiával és nyugalommal.

— Drágán szerezte?

S az asszony elnevette magát. Nyílt bizalommal, kíváncsian, fürkészve nézte a férfi szép, hideg arcát, s csodálkozva kiáltott fel: »Meg se látszik önön az élet, — olyan, mint régen, sőt — ne vegye bóknak, — most sokkal érdekesebb mint régen. Ah! ha élne a jó, öreg ezredes, az én örökké nyugtalankodó, szigorú bácsim, mennyire csodálná önt! Ezt mondaná: bámulom férjedet, Louise, Guido egészen megváltozott. Istenem, bocsánat! Férjemnek neveztem önt...

A báró tréfás komolysággal tiltakozott:

— Ne nevezzen férjének, asszonyom, — százszor már bocsánatot kértem öntől, hogy mások akaratából inkább semmint a magunkéból egykor hitvestársak voltunk; — ne kényszerítsen rá, hogy bocsánatkéréseimet megújítsam.

— Annyira irtózik tőlem?

— Nem öntől, hanem a multtól.

— Ah! hát nem felejtette el? Emlékszik mindenre most is? Igaza van. A mik a multban történtek önnel és velem, nem olyan egyszerű dolgok, hogy csak úgy könnyű szerrel, pár év alatt el lehessen felejtani őket, pedig nagyon helyes

volna, ha elfelednők. Remélem azonban, hogy már megvigasztalódott s többé nem szentimentális.

— Az nem vagyok.

— Filozófus, azt mondta?

— Majdnem filozófus, — felelte a báró, s csendesen mosolygott. Mint ön, asszonyom, kedves Louise . . . Örömmel látom, hogy szintén megvigasztalódott és férjhez ment.

— Igen; férjhez mentem . . .

— Schultz doktor derék ember.

— Gazdag.

— Jó szívű, nemeslelkű férfiu. Kevés tiszteltetreméltóbb embert ismerek, mint ő.

— Gazdag, — felelte száraz hangon az asszony s kicsit nyugtalanul rezzent össze. Egy lehellet az egész . . . A másik pillanatban már mosolygott megint, s lesimitva homlokáról fényes, szőke haját, gyermekes vidámsággal bámult nagy, nedves szemeivel a báró szeme közé. — Ne nehezteljen, hogy nézem, de alig tudok betelni önnel. Megváltozott, Guidó, alig ismerek önre! Mondja csak, ha jól tudom, most harmincnégy éves?

— Harminchat.

— Harminchat; lehetetlen! Hiszen fiatalabb mint volt! Valamivel barnább, de sokkal fiatalabb. Mily sáppadt volt egykor, mennyire szomorú és érzékeny . . . Oh! ha ön belül a szíve körül is ily előnyös módon változott meg, akkor csak gratu-

lálni lehet annak a csillagnak, a kit ön nőül fog venni.

— Azt hiszi, hogy megházasodom?

— Bizonyosan tudom. Nőül fog venni egy hölgyet, a ki gazdag.

A báró udvarias, de fanyar hangon szólt:

— Ebből a megjegyzésből azt következtetem, édes Louise, hogy ön körülbelől pontosan van informálva és legdiszkrétebb viszonyaimat is jól ismeri.

— Eltalálta, Guido, — felelte őszintén az asszony, s egy kevés meleg vér öntötte el arcának gömbölyű vonásait, — mindent hallottam, a mi önnel történt. Tudom, hogy vissza kellett jönnie külföldről, mert tönkrement.

— Ugy van.

— Nem tuloz a hir?

— Ezuttal nem. Minden ugy történt, a hogy az emberek beszélik. Könnyelmű életmódommal vagyoni helyzetemet annyira tönkretettem, hogy egy kis jóakarattal bizvást koldusnak tarthatom magam. Hiába! Az én életemben mindig végzetes szerepet játszott a nő. Meg kellett tehát nekem is győződnöm róla, hogy minden nagy szerencsétlenség — önöktől jön.

— Mindnyájunk nevében köszönöm . . .

A báró mosolyogva intett.

— Ön kivétel, asszonyom. Önnek én okoztam szerencsétlenséget akkor, midőn nőül vet-

tem. A hölgyvilág összes többi tagjaival szemben azonban nekem van igazam, s ezt be is tudnám bizonyítani.

— Kisértse meg.

— Mulattatná a dolog?

— Oh, nagyon! Várjon, erről még beszélni fogunk. Most még csak egyet, — vallja meg őszintén, ugy-e nem szívesen engedett Ottónak?

— Nem.

— Köszönöm, — felelte az asszony s gyorsan felállt. Egy pillanatig habozva nézte a bárót, ki szintén elhagyta helyét, — aztán kezét nyújtotta neki s komolyan, tartózkodva mondta: Ez legalább őszinte válasz, — vártam öntől...

— Önnel szemben, édes Louise, mindenkor őszinte voltam. Hibát, sőt menthetetlen bűnt követtem el, midőn nőül vettem, — méltányos tehát, hogy legalább őszinteségemmel kárpótoljam azokért a kellemetlenségekért, melyeket két évi házasságunk alatt miattam elszenvedett. És most, asszonyom, — folytatta ismét mosolyogva a báró, — fogadja nyugodt és kényelmes új helyzetében szerencsekivánataimat; örülök, hogy láttam, — távoznom kell.

— Csak nem akar visszamenni?

— De igen.

— Most este... azon a sötét, hegyi uton. Guidó...

— Haza találok. Vén kastélyom összes fehér

arcu kisértetei kétségbe volnának esve, ha nem térnék vissza. Pompás lakásom van! Minden régi és méltóságos; boltives, nehéz, faragott termék, százados butorok, fakó képek, mennyezetes, óriási ágyak . . . Mintha a középkor lovagregéinek misztikus homályában élnék s minden percben tartanom kellene tőle, hogy egyszer csak fölpattan valamelyik viharos éjjelen a fegyverterem ajtaja, s kilépnek onnan boldogult őseim talpig acélos vasban. Nagyon regényes! Megérdemelné, hogy buzgóbb méltánylója legyen, mint én.

A báró komolyan búcsúzott. Nemsokára teljes sötétség nyeli el a nedves, szemtemberi tájat, — sietnie kell.

— Maradjon, Guidó, — kérte a delnő.

— Lehetetlen, asszonyom, — felelte tréfás pathosszal a báró, s meghajolt mélyen a szőke asszony előtt; — hozzá tartozik életem jövődöbeli programjához, hogy soha többé szenvedést önnök ne okozzak, — már pedig, ha tovább találnék maradni az ön közelében, semmint az eszélyesség javasolná, könnyen megtörténhetik, hogy ez a közeledés végzetes katasztrófát sodorna maga után. Remélem, hogy ily kolosszális udvariatlanság után többé nem tartóztat?

— Nem uram, — felelte büszke mosolylyal az asszony, — nem tartóztatom, jöllehet azt, hogy megmeneküljön tőlünk, könnyebben is elérhette volna.

— Édes Louise, — s a báró majdnem nyersen lökte le ajakáról a szavakat, — jegyezze meg magának, hogy én önt éppen úgy nem veszem semmibe, mint bármely más nőt. Önök hálátlan és ideges teremtések, — minden eddigi fájdalmamat önöknek köszönhetem. Találja tehát természetesnek, hogy komédiát üzők önökből, ha tehetem, — mert önök az okai, hogy önbecsülésemet örökre elvesztettem.

— Uram . . . rebegte meglepetve a delnő, s ijedten, félelemmel bámult a báró fekete arcára, melyen mintha villámok cikáztak volna végig ebben a percben.

— Bocsásson meg, Lujza . . . sajnálom önt . . . Jobb sorsot érdemelt volna, mint a milyenben eddig része volt. Ej, de hát ki tehet róla, hogy ily borzasztó komédia az egész világ! . . . Jó éjt . . .

Az asszony mozdulatlanul, megzavarodva állt. Eszébe se jutott, hogy behívja férjét. Erre egyébiránt nem is volt szükség; Schultz doktor meghallotta a báró bucsuzó szavait, berontott a szobába s hangosan tiltakozott.

— Tartsa meg ígéretét uram, tartsa meg ígéretét és ne feledje, hogy hadi fogságban van! Drága Louise, kérem, hívja segítségül a mamát. Csak nem teszi fel rólunk, hogy ebben az órában elbocsátjuk?

— Mennem kell, kedves doktor, — felelt mosolyogva a báró.

A nagy, oszlop doktor bántó nyíltsággal kiáltott fel:

— Csak nem zsenirozzák magukat, teringgettét, — ha én örülök a viszontlátásnak? Gentlemanek között minden más eshetőség ki van zárva . . . azt hiszem . . . kérem, gondolja meg báró, hogy egy nábob doktor fogságából nem oly könnyű dolog kiszabadulni, hehehe . . . Bocsássa meg ön-hittségemet, uram, azt képzeltem, hogy némi rokonszenvet érez irántam, pedig hát ime még arra se tart érdemesnek, hogy huszonnégy óráig vendégem legyen.

— Máskor, orvos ur, máskor, — s Szentgáli hideg udvariassággal szorította meg a lelkenedző doktor kezét. Azután füléhez hajolt, s halkán sugta: várnak reám otthon . . .

A doktor elégedetten dörzsölte kezét s nevetve integetett.

— Oppá, az más . . . az más . . . Azt hittem, hogy *más* más . . . No, de ha így van, báró ur, akkor ez természetesen más; isten ments, hogy erőszakoskodásom miatt egyetlen kellemes percet is elveszítsen. Drága Louise, ne hívja segítségül a mamát. Foglyunknak mennie kell. Fontos okai vannak. Lemondok a porkoláb jogairól. Szabadjon azonban engedélyét kérnem, hogy holnap meglátogathassam és, ha lehetséges, ismét hadi fogollyá tegyem. Beleegyeznek? Nem veri vissza ostromomat?

— Szívesen látom, doktor.

— Kedves Louise, kérem, tanuskodják majd mellettem; ön is hallja, hogy szívesen látnak. Most pedig nem tartóztatom tovább, báró ur; viszontlátásra, isten önnel! Magára vessen, ha a sötét uton baleset éri.

— Ismerem az utat, doktor ur; jó éjt!

— Jó éjt! — mondta a delnő és félrenézett.

A doktor hirtelen elkapta fejét, s nagy széles arcán szinte világított a szétömlő mosoly.

— Adja át kérem üdvözetemet Adamovics mamának, s fejezze ki előtte sajnálkozásomat is, hogy ezuttal nem találkozhattunk. Nyilván rosszul érzi magát?

— Alszik, — felelte nevetve az orvos; — a jó mama ilyenkor már álomba szenderül s másnap délelőtt kilenc óráig csendes édességgel alszik. Lekisérem báró ur; jöjjön!

— Jó éjt, asszonyom! — ismételte könnyű, udvarias fejhajtással a báró, s gyorsan elhagyta a termet.

— Jó éjt, — lehellte a delnő.

Schultz doktor lármás szolgálatkészséggel nyomult vendége után az udvarra, s kiabált öblös, mély hangján cselédek után. — Meg kell nyergelni ő méltósága lovát, — Johann üljön nyeregbe és kísérje haza a báró urat. A kocsis lámpával világítson... Fél perc múlva meggondolta a dolgot visszaparancsolta összes rendelkezéseit s befogatott a hintóba. Kocsin biztosabb az út. Kétségbe

kellene esnie, ha valami baj érné a bárót. Semmi ellentmondás, örökös szemrehányásokat érezne és soha semmivel se tudná levezekelni bűnét.

Benn a villa szalónjában ezalatt kinyílt a szomszédos ajtó, s belépett rajta Adamovics mama. Gyönyörű surah-pongyola folyt le a tiszteletreméltó matróna elhizott alakjáról, értékes gyűrűk villogtak ujjain, — minden drága volt rajta, mindenből bőven, gazdagon, méter számra. S gondos aggodalommal elrendezve mindez, fejének finom, gyémántos coiffure-jétől kezdve le egészen a himzett japán selyem papucsokig, melyeknek csokrát vert arany pillangó foglalta össze. A derék urnő megjelenésének színpadias pompájával élénken emlékezett a *Pont-Puff hercegasszony* harmadik felvonására. Egy-két papirtorony, néhány kasirozott szikla, s a kerekcsút hiányzott csak, hogy a család tökéletes legyen. Ha ehhez még a kórus dévaj énekét is hozzá képzelet az ember:

Kegyes hercegnő, nagyasszonyunk,
Mi csak szegény lányok vagyunk.
Szeretni illik, sőt szabad is,
Szerettél egykor ah! magad is
Azért lett rajtad minden hamis . . .

nehány másodpercig senki sem kételkedett volna benne, hogy nem a Puff-hercegasszony méltóságos alakját látja.

Adamovics mama egy percig fürkészve nézett

körül, azután leányához fordult, s az elhizott nők sajátságosan kellemetlen, zsiros hangján kérdezte:

— Elment *az* az ember?

— Azt hiszem, igen...

— Um Gottes willen, mi jutott eszetekbe, hogy ide hozzátok!

— Nem én hívtam.

— Remélem is!

— Hogy érted ezt mama?

— Kedves gyermekem, felelt ingerülten a derék matróna, óvakodni fogok tőle, hogy bővebb magyarázatokba bocsátkozzam. Nem veszed észre, hogy te is, férjed is nevetségesek vagytok? Férjed — könnyelmű ember! soha se lesz érzéke a tapintatos modor iránt. Jó ember, elfogadható ember, de gyermek, igazi gyermek... Ide hívni előbbi férjedet, skandál!

Schultzné az ablakhoz lépett s könnyed fitymálással vonogatta gömbölyű, meleg vállát.

— Ez az Ottó dolga.

— A tied is Louise, a tied is! Szentgáli nem oka, hogy ide jött. A báró gavallér, tapintatos, figyelmes, van érzéke a helyzetek iránt — a dieppei fürdön se közeledett hozzánk soha — tudja, hogy nincs nevetségesebb, mint ha elvált házastársak találkoznak és nincs émelygősebb, mint ha ez a találka az új férj jelenlétében, sőt az ő közbenjárásával történik. Persze Ottó... az ő határ-

talán rövidlátásával — azt képzei, hogy gentlemennek között könnyen megy az ilyesmi.

— Nem értelek, mama . . .

— Elég világosan beszélek.

A delnő enyelegve felelt:

— Ugy tetszik, mintha sérteni akarnál.

— Nem akarlak! Szegény megboldogult onklidnak, az ezredesnek azonban nagyon igaza volt akkor, midőn kijelentette, hogy veled sohasem lehet tisztaba jönni. Anyai kötelességem tehát, hogy minden meggondolatlan lépést megakadályozzak.

— Csak nem képzeled mama, hogy Guido . . .

— Semmit sem képzelek!

— Hogy Guido veszedelmes?

— Ah, quelle comedie! Mi jut eszedbe? S a kövér asszonyosság borzadva vonta összebb mellén a drága csipkét. Ez a szörnyőség eszembe se jut. Figyelmeztetlek azonban, hogy az emberek minden lépésünket élénk figyelemmel kísérik. Az emberek, gyermekem, mindent elengednek, csak a nevetséges szituációkat nem, mert ezeken mulatni lehet. Ugyan gondoljátok meg az istenért, van-e nevetségesebb helyzet annál, mint ha egy volt férjet egykori neje udvarias mosolygásra kényszerít azzal, hogy szivélyes modorban bánik vele? S végül még egyet! Szentgáli alapjában meg van változva; nagyon csalódol, ha azt hiszed, hogy ez

az ur ma is az, ki régen volt. Oh, nem! nem az, nem az . . .

— Tudom, anyám.

— Ugy látszik nem tudod! heveskedett Adamovics mama, s ideges haraggal forgatta duzzadt, fehér ujjain a gyűrűket, miközben fáradtan dőlt a kerevet bársonyos puhaságába. Ha tudnád, megtiltottad volna Ottónak, hogy ide hozza.

— Nem mondtam, hogy tegye.

— De tudtál róla?

— Nem.

— Ugy? Ez változtat a dolgon. Örülök neki. Férjeddal azonban még tárgyalni fogok. Könyvelmű ember . . . nem tudja, mit cselekszik... Szóval, kedves gyermekem, Szentgálit kénytelen vagyok előtted leleplezni. Ismerem magunkat; legfőbb gyengeségünk a részvét. Oh ez veszélyes... ez nagyon veszélyes... Tudd meg tehát, hogy Szentgáli —

— Tönkrement.

— Nemcsak az; más is tönkre megy, — magyarázta oktató hangon a mama, — csakhogy nem úgy és nem azért, a miért ő. Sok változást láttam már (boldogult atyád élete elég bő alkalmat nyújtott reá, hogy megfigyeléseket tehessek), oly kolosszális változást azonban, mint a Guidóé, soha. Mi volt ez az ember egykor és mi lett belőle! Lieber Gott, mi lett belőle! Franciaországi tartózkodása tele van kalandokkal. Kalandokkal,

gyermekem, kalandokkal... suttogta borzadozva a derék urnő, s elrendezte fényes toilettején a ráncokat, mialatt mélyen föllélegzett s tágra nyitotta szemét, — tudd meg, hogy kalandjai közben mitől sem rettent vissza. Nyilvános viszonya a *Dramatique* egy könnyelmű teremtésével... várj csak, a nevét, igen a nevét... valami Mlle Therèse Simplon, azt hiszem... köztudomásu volt. Szinte tűntetőleg hivalkodott vele. Dieppeben is együtt voltak, s nem állok jól róla, hogy most nincsenek-e együtt.

A szőke asszony Adamovics mama felé fordult s biztos hangsúlylyal, nyugodtan mondta:

— Nincsenek, anyám. Mlle Therèse Amerikába szökött Cocard urral.

— Louise, Louise, te tudod! — kiáltott fel ámulva a mama, s még jobban kimeresztette hatalmas meglepetésében szemét. — Az istenért, honnan tudod? Ki mondta, ki beszélt neked effélékről, miféle szemtelen ember bátorzkodott?

— Légy nyugodt, mama, úgy hallottam.

— Kitől?

— A La reine M. Louise terraszpincérjétől.

— Egy pincér!

— Igen, egy pincér. Ezek a figyelmes emberek mindent tudnak s egy-két aranyért mindent elárulnak.

— Te... te megfizetted a La reine terraszpincérjét azért, hogy Szentgáliról részleteket beszéljen neked?

— Ugy van, édes mama.

— Szerencsétlen gyermek, alig merem megkérdezni, hogy mi birt erre a meggondolatlan-ságra . . . .

— A kíváncsiság.

— Kiváncsiság!

— És az unalom.

— Unalom, um Gottes willen! . . . mit fogok hallani . . .

Schultzné mosolygott s ártatlan bájjal vonogatta vállát csak úgy mint az imént. Azután Adamovics mamához fordult, megsimogatta hizelegve az izgatott matróna karját, s a fiatal asszonyok utánózhatatlan kedvességével mondta:

— Semmit sem fogsz hallani, anyám. Istenem, hát egyelőre nincsen miről. Megtettem a kedvedért, hogy elfogadtam Schultz urat, s ezzel lemondtam mindenről, a mi életemet kissé megvilágította volna, — azt azonban se te, se Ottó nem tilthatjátok meg nekem, hogy fantáziámat kedvem szerint használhassam.

— De Louise, Louise! . . . borzadok attól, a mit mondasz. Csak nem azt akarod mondani, hogy Szentgálira gondolsz?

— Nem tudom . . .

— Erre a tönkrement emberre, Lujza!

— Elég szomorú, hogy szegény lett.

— Nem a szegénység, hanem romlottsága!

— Bizony, az is szomorú . . .

— S te mégis! Gyermek — te mégis —

— Sajnáljuk egymást, édes mama, — mosolygott vidáman, az izgalomnak legkisebb jele nélkül a delnő, s halkan dudolni kezdett: »egy-két perc csak a világ« ... Ő engem sajnál, én őt. Meglehet, hogy ő több joggal, mint én. A mi pedig azokat a kalandokat illeti, ah! drága mamám, ki biztosít engem arról, hogy Schultz ur sohasem tévedett.

— Nevetséges beszéd. Férjed sokkal ... igen ... ő sokkal ... egyszerűbb és ... Mein Gott, még gyöngédtelenségre ragadtatom magamat kitűnő férjed iránt, e miatt a borzasztó Szentgáli miatt. Miért is hallgattam az ezredesre, miért is hallgattam reá, — úgy van! az ő unszolása nélkül sohasem lettél volna Guido neje. Persze, a szegény ezredes nem tudhatta, hogy ennek a szörnyű embernek fekete vétek terheli lelkét ...

— Ne bántsuk a multat, anyám.

Adamovics mama kicsit megkökkent. Leányának hangja száraz és éles. A mosoly eltűnt arcáról. A derék hölgy ösztönszerűen érezte, hogy egy hajszállal tovább ment, semmint kellett volna. Tapasztalásból tudta, hogy leánya erre az egy pontra nézve semmiféle megjegyzést nem fogad el. Fáj neki a multnak ez a része, melyre célzott... az isten tudja ... Lehet, hogy egyéb is fűződik hozzá, nemcsak a fájdalom. Annyi bizonyos, hogy jóvá kellene tenni valahogy azt az átlépett hajszá-

lat, s lehetőleg úgy, hogy az anyai tekintély csorbát ne szenvedjen.

— Ne neheztelj, Louise, — mondá engesztelő hangon, — észrevételemmel nem akartam sérteni senkit.

— Tudom; ne beszéljünk róla.

— Kellemetlen neked?

— Igen.

— Mondd csak gyermekem, — puhatolódzott óvatosan a mama, s világért se nézett volna föl e pillanatban a földről, melynek bolyhos szőnyegében szinte elsülyedt lába, — egyedül a magad személye miatt kellemetlen neked ez a dolog, vagy Szentgáli miatt is?

— Nem fogok felelni mama, — kérlek, ne kérdezz.

Adamovics mama érkezettnek látta az időt a visszavonulásra. Ugy cselekedett tehát mint minden okos anya, ki pozícióját veszélyben látva, a tekintély megmentése végett még női kíváncsiságának fölláldozására is kész. Fölkelt a karosszék puha mélységéből, megigazitotta derekán a selyem princesse-szalagot, s mosolyogva, jóindulattal járult leánya elé, hogy megszólalja.

A szőke asszony szórakozottnak látszott.

— Aludni mész, mama?

— Ugy van, gyermekem, jó éjt!

— Jó éjt!

— Szép álmokat, Louise, — mondotta az

érdemes hölgy s megcsókolta szinpadias pose-zal a leányát. — Ne feledd, gyermekem, hogy én az élet bármely körülményei között sírig hű anyád maradok, a kinek keblén minden vész és vihar ellen biztos menedéket találsz.

S a »sírig hű anya« ügyesen festett hosszú szempilláin megjelent egy csepp.

— Szerencsétlenségtől féltetek, édes leányom . . . rebegte sikerült csüggedéssel, s szemeihez emelte finom zsebkendőjét, melyen az aranszállal himzett Adamovics cimer és monogramm pontosan kívül került. Azután szótlanul, vontatott léptekkel, suhogó selyem felhőkbe burkolva haladt végig a szalón szőnyegein s a szomszéd terembe vezető ajtónál eltűnt. Belülről kihallaszott mély sóhaja. Ezt azonban nyilván nem találta eléggé hatásosnak, mert másodszor is sóhajtott, ezuttal már elcsukló, nehéz hangon, egy kezdődő zokogás elfojtott bánatával, mint a király-gyilkosság után Lady Macbeth.

Schultzné az ablakhoz lépett. Homályos párák nyomták el a kilátást, — a fürdő parkjának fáai fekete rémek gyanánt meredtek bele a ködbe, s minden nyirkos és hideg volt. Az asszony borzongva huzódott vissza. A kívülről beömlő nedves levegő megremegtette testét. Különös gondolatok kergethették egymást a szőke fejben; gyöngye mosoly fakadt tőlük a véres kis női ajakra, hasonló szín dolgában a győzelemmel.

Pár perc múlva belépett Schultz doktor s majdnem alázatos hangon jelentette, hogy a bárónál nincs makacsabb ember a világon; nem tudta rábírní, hogy kocsiba üljön. Lovon ment haza, s még a kocsist is visszaküldte.

— Nagy kedvem volna utána menni, — mondta elégedetlenül; sötét van, s a szentgáli kastély majdnem három negyed óra.

— Ön nagyon figyelmes ember, Ottó.

S a delnő mosolyogva kínálta meg ülással férjét, ki nyomban helyet foglalt s neje engedel-mével szivarra gyújtott.

— A mama aludni ment?

— Igen.

— Haragudott Szentgáli miatt?

— Egy kissé. Mondja csak, Ottó, — hogy néz ki az a kastély, a hol most Szentgáli lakik?

A doktor sajátságos mosolylyal nézett a nejére.

— Tőlem kérdezi, Louise?

— Öntől, barátom, mert én már régen nem voltam ott. Az ember végre is kíváncsi, — ne csodálja tehát, ha én is kíváncsi vagyok. A midőn ön-nel Párisban megismerkedtem, előre kijelentettem, hogy ajánlatát elfogadom, korlátozást azonban, — jól értse meg Ottó — semmiféle tekintetben nem fogok tőrni. Legkisebb gyanu az ön részéről elég, hogy megegyezésünk értelmében szakithassak ön-

nel. Bocsánat, hogy megegyezésünkre figyelmeztetem, de ...

— Panasza van reám, Lujza?

— Nincs; nem is azért ... de ... ha mosolyogni látom —

— Rendelkezzék velem és én sohasem fogok mosolyogni, — felelte hévvel a férfi, s kissé remegő, szevedélyes, majdnem eltikkadt hangon suttogta: — szeretem önt Lujza ... azt tehet velem, a mit akar ... Mindent megteszek, a mit tőlem kíván — eltűröm szeszélyeit, engedelmeskedni fogok ezután is minden parancsának, — ha ismét látni óhajtja a bárót, ismét meg fogom lesni lovaglása közben, mint ma, és ide hozom önnek ... Nem fogja leolvasni arcomról a féltékenységet. Nem fogja látni, hogy mekkora fájdalmat okoz nekem az ön szeszélyes akarata, s hogy akkor, midőn vidáman szorítom meg a báró kezét, majdnem megfulladok ...

— Mi lelte önt, az istenért?

— Semmi, csak kegyetlenségnek tartom azt, a mit velem tesz, — mormogta összerázkódva a doktor, s a kezefejét nézte, mely vértől duzzadt e percben, s reszketett benne minden aprócska ideg.

— Kegyetlenség? Emlékezzék szerződésünkre ...

— Tudom, — nem felejtettem el és nem is félek.

— Vigyázzon, Ottó! — S az asszony elfordult büszkén, sértődve, s egész a hajáig belepirult abba, a mit mondott: megtiltom, hogy arra célozzon, amire gondol.

— Semmire se gondolok, Louise, a mi sértethetné önt, — felelte gyorsan az orvos, s bámulva nézett nejére: mire gondol?

— Hagyjuk abba, barátom, ez veszélyes téma. Nem szeretném, ha félreértések támadnának köztünk. Feleljen inkább arra, a mit kérdeztem és legyen nyugodt. Az izgatottság nem méltó önhöz. Hagyja a pose-okat a mamának; mi úgy sem érhetnők el azt a tökélyt, melyen ő áll. Volt a szentgáli kastélyban?

— Nem voltam, — mondta a doktor, s nyugalmat erőszakolt magára. Meghunyáskodva, alázatosan ült ott a széken: egy óriás, kit megtör egy női tekintet. Még azt a nyitott ablakot sem merte észrevenni, melyen aligha utána nem hajolt ki a szép szőke asszony, a kinek ideges, finom lényét nem képes megérteni. — Parancsolja meg nekem azonban, hogy oda menjek és el fogok menni.

— Nem kívánom, hogy újabb fájdalmat érezzen, Ottó, felelte ingerkedve a nő, s fölbigyesztette bájos durcássággal az ajakát, — egyelőre elég volt a dresszurából. Hja, kedvesem, — előre mondtam, hogy sok, sok keserűséget fogok okozni önnek; okosabb lett volna tehát, ha idejekorán visszavo-

nul és nem áldozza fel nyugalmaért. A nyugalom drága kincs. Csendesen, puhán, egyformán élni, hallgatni ama bizonyos fali óra egyhangu ketyegését s irtózni minden emóciótól, oh! ez oly ideális . . . Nincs hozzá kedve?

A nagy, oszlop doktor szeliden felelt:

— Volna, önnel.

— Velem, barátom? — S az asszony elnevette magát. Jókedvű, friss és gyönyörű volt. Piros, mint a rózsza.

— Önnel, édes Louise . . . suttogta elragadtatva a férfi s dobogó szívvvel csodálta nejét.

— Nos, Ottó, szegény ördögöm, akkor az ön nyugalmanak örökre vége. Féltékeny?

— Miért kinez?

— Mulattat! Nincs érdekesebb látvány egy torreronál, ha úgy viseli magát mint egy gyerek. Meg vagyok önnel elégedve. Nem álmos?

Schultz doktor lehajolt, megcsókolta neje kezét, s érzelmes, udvarias hangon mondta:

— Ha akarja, Louise, álmos vagyok.

— Köszönöm; jó éjt!

— Jó éjt.

S az orvos azonnal elhagyta a szalont. Künn csakhamar elhangzottak sulyos léptei a veranda földjén, s minden elcsendesedett. Tompa hallgatás nehezedett a levegőre. A piros török lámpa rózsás ködbe burkolta a hölgyet, ki egy percig

tünődve állt, azután a tükör elé lépett s nyugtalanul, elégedetlenül lehelte maga elé:

— Jó ember . . . jó ember . . .

Adamovics mama lélegzetét visszafojtva, hallgatódzott a szomszédos ajtó redős függönyei mögött, de csak egy ideges lábacska bosszus dobbanását hallotta a fényezett padlón, s egy elfojtott, haragos asszonyi hangot:

— Milyen jó ember ez . . .

*

Adamovics mama ijedten rezzent össze. Fogalma se volt róla, hogy mit kellene most tenni. Erős szimpathiái a fellengző anyai kitörések iránt azt tanácsolták, hogy lépjen a szalonba s szigorú, fenséges modorban vonja kérdőre leányát e megjegyzés miatt, melyet immorálisnak tartott. A jelenet igen hatásos volna. Egy anya, ki gyermeke fehérségét őrzi s vejének védelmére kel. Az eredmény azonban kétséges, s könnyen megeshetik, hogy az anyai tekintély bukását vonhatná maga után. A nemes hölgy tehát lemondott erről a gyönyörű szerepről, melyet eljátszhatott volna; épen oly csendesesen, mint a hogy jött, lábujjhegyen visszalopódzott hálósobájába, s ott mély sóhajjal fogott alvási előkészületeinek megtételéhez, melyek fölöttébb bonyolódott, s körülbelől másfél órai időbe kerülő műveletek voltak.

Schultzné nem hagyta el a szalont.

A baloldali sarokablak mellett állt egy gyöngyházzal diszitett törpe toilette-asztal; a mellé leült s megnyomott rajta egy gombot. Piciny tintartó került felszínre a mélyedésből. A fiókban levélpapír, tollak, tűk, színes selymek heverték össze-vissza. Pár perc múlva mosolygó női arc hajolt a papiros fölé, s a keskeny acéltoll előbb lassan, akadozva, később azonban ideges gyorsasággal percegett végig a papiroson.

Schultz-villa, szeptember 30.

Kedves barátom!

Mentől tovább gondolkozom rajta, annál nevetségesebbnek találom, hogy ön ma itt volt. Bocsánat a kifejezésért, — találjon mást és én szívesen elfogadom azt is, magamtól azonban nem vagyok reá képes. Midőn mindennek vége lett s ön előbb Montreálba, majd Párisba menekült ama dráma után, melynek eljátszásában nekem is szerepet juttatott, nagy hálával gondoltam önre. Őszintén beszélek, — le voltam kötelezve önnek, hogy nagy messzeségeket keres, s még a lehetőségét is ki akarja zárni, hogy bolyongásaink közben valaha találkozzunk. Így gondolkoztam: Guidó sok fájdalmat okozott nekem, megvannak azonban mentségei is. Párisba való eltűnése aztán teljesen kiengesztelt, s én egy pillanatig sem gondoltam többé haraggal önre.

Elhatároztam, hogy követni fogom példáját, s ha lehetséges, önt és a szentgáli kastélyt — bizalmas kis kék boudoiromat ebben a vén kastélyban, melyben sokszor sírtam . . . istenem! most már ezt is bevallhatom, nem fog gúnyolni érte? — szóval mindent, a mi *arra* a két esztendőre emlékeztet, el fogom felejtetni. Rá birtam tehát a mamát, hogy elutazzunk. Könnyen ment, — az ezredes, — szegény, jó onklím, ki nagyon szerette önt, pár hónap mulva meghalt, családi birtokunkat eladtuk, semmi sem kötött többé haza, — mehettünk szabadon a merre akartunk. Titokban úgy gondolkoztam, hogy soha többé nem fogok hazai földre lépni.

Pár nap mulva csakugyan elutaztunk.

Örültem a szabadságnak. Akkor volt benne igazi részem életemben először, s mondhatom, hogy most is gyönyörrel gondolok reá. Tizenhét éves koromig az intézet egyhangu, fehér falai között ásitoztam a számtan, földrajz, fizika és más száraz tankönyvek között, melyekből semmit sem kellett elfelednem, mert semmit sem tanultam meg, azután az ezredessel és a mamával elhagytam az intézetet és pár hónap mulva már egy szomorú ember neje lettem, az öné Guidó, — legyen megbocsátva önnek, hogy ezt a hibát akkor elkövette.

Ah! én nem tudtam a világról semmit, különben nem egyeztem volna bele. Mit vernek fejébe a leánynak? Azt, hogy férjhez kell mennie, mert ez így szokás. Ön jó partie, beszélte az ezredes, s

abban a társadalmi körben, melybe beleszülettem, a nő első kötelessége az eszélyesség. Mit tudtam én, hogy az eszélyességen kívül, melynek értelmét jóformán föl se fogtam — még más is szükséges, ahhoz, hogy igazi hitvese legyek férjemnek . . . Ön, barátom, nem igyekezett megtanítani reá; nem is tanultam meg, nem is tudtam, nem is gyakoroltam soha. Olyannak tetszett az egész, mint egy kötelesség, melyet nem lehet elhárítani. Nem sokat törődtem vele tehát, hogy ön lesz a férjem. Ön, vagy más, — ha kötelességről, a nő ugynevezett rendeltetéséről van szó, melyről hosszú beszédeket hallottam már az intézetben — soror Angelika, szegény szeplős teremtés egyébről se tudott beszélni, csak erről és úgy, hogy okos lamentációinak tizedrészét se értettem meg; azt hiszem, ő sem értette magamagát, — nos, tehát ha rendeltetésről van szó, akkor végre is mindegy, hogy kinek az oldala mellett gyakorolja az ember a lemondást...

Ez azonban nem tartozik a dologra. A montecarlói játékteremről akarok megemlékezni, melyet élénk emlékemben őrzök. Volt Monte-Carlóban? Gyönyörű hely! Levegője, vize, élete mind más mint máshol; azt hiszem, sehol se alakul úgy át pár nap alatt az ember mint ott. Miért tagadnám, kimondhatatlanul örültem, hogy naponként alig egyszer-kétszer jutott eszembe a mult. Odaérkezésünk nyolcadik napján már csak úgy gondoltam vissza önre, a szentgáli kastélyra, a krizbai plé-

bánosra, s főleg arra a szerencsétlenre ... Annára .. bocsánat, hogy leirom a nevét, jogaim voltak reá, hogy gyűlöljem ezt a leányt ... mintha sűrű fátyolon keresztül néznék egy homályos festményt, melyet alig kivehetőleg világít meg egy magikus lámpának sápadt fénye.

Mamának szintén tetszett ez a fényes világ. Bemutathatta toilettejeit, kritizálhatta a legszebb berendezést, hisz ismeri a mamát. Semmi sem örvendezteti meg jobban, mintha egy-egy hôtélben legendák kelnek kincseiről szárnyra.

Eltalálja ugy-e, hogy mi sem különböztünk monte-carloi szokások dolgában a többiektől. Játsszani kezdtünk. Volt ott egy angol lady, — nevét elfelejtettem, — a ki csodálatos szerencsével játszott. Oly hidegvérrel, annyi önuralommal, az izgalomnak legcsekélyebb jele nélkül, hogy még a legszárazabb croupier-k is tisztelettel tekintettek reá! Ki sem mondhatom, mennyire ingerelt ez a világos szőke hösnő. Utánozni akartam, s azt mondják, hogy ez sikerült is nekem. Nyugodt és hideg voltam, — belül azonban reszketett minden izem. Lázas fagy ömlött végig tagjaimon, szédültem, kétségbe voltam esve ... harmincezer frankot vesztettem ...

Mamának nem szóltam az egésről semmit. Másnap vissza fogom nyerni az egészet, s a dolog rendben lesz. Így gondolkozik minden játékos. Nem csodálom, hogy ezen a fényes, bűnös helyen

annyian lövik magukat föbe. Szörnyőség ez az elvakult düh a szerencse idézésében ... megint elvesztettem tizennyolcezer frankot ...

Nagyon fájt a fejem. Kábulva, jéghideg tagokkal vonultam vissza. A Stefani-terem csillárai óriási lángokká nőttek szemeim előtt. Egy ember közeledett hozzám. Részvétellel, udvariasan hozott egy széket, de én visszautasítottam ... Halk moraj zsongott végig a termen ... az angol lady elvesztett százezer frankot.

Ez egyszerre visszaadta erőmet.

— Ki ez a nő? — kérdeztem magamhoz térve, és úgy éreztem, mintha ujjá születtem volna.

— Lady Alice Gunter Londonból — felelte egy férfi hang; — nem óhajt, asszonyom, egy pohár vizet?

— Köszönöm, nem, — feleltem visszautasítva ajánlatát, s figyelmesebben néztem rá. Azonnal bemutatta magát: Dr. Schultz Ottó orvos. Valahol már hallottam ezt a nevet; milliomos nábob hírében állott ... azt hiszem, hogy az ezredes emlegette. Valami nagyszerű kórházról volt szó, melyet sok pénzzel ez az ur építtetett.

— Értesíteni fogom ő nagyságát, hogy ön rosszul érzi magát.

— Fölösleges; köszönöm.

— Semmiben sem állhatok rendelkezésére?

— Nem, uram.

Schultz ur ügyetlenül, de a gyöngédségnek annyi őszinte hódolatával hajtotta meg magát és vonult félre, hogy már-már megbántam kemény szavaimat. Némi engeszteléssel néztem vissza rá, s ő elérte ezt a tekintetet; arca egyszerre kiderült. Szemeiből hálát és köszönetet olvastam ki. Ez megnyugtató. Nem szerettem volna, ha akár gyöngédtelennek, akár udvariatlannak tart. Ösztönszerűleg éreztem, hogy ez az ember ismer engem és ismeri anyámat is, különben nem ajánlkozott volna, hogy fölkeresi. Többet aztán nem gondoltam reá. Fölmentem hôtélünkbe, s ott bevalóttam a hibát, melyet elkövettem. A mama vigasztalt; nem találta soknak az elvesztett összeget, kikötötte azonban, hogy többé nem fogok játszani, a mit ünnepélyesen megígértem és meg is tartottam. Pár nap múlva aztán elhagytuk Monte-Carlót és Franciaországba utaztunk. Párisban a Bl^d Exelmans 69. száma alatt béreltünk lakást, ezuttal a mama izlése szerint. Nagyon kedves, szép lakásunk volt; tizenkétezer frankba került. tartottunk fogatot is, szóval igen kényelmes, fényes szituációt teremtettünk magunknak. Nem unja ezt a hosszadalmasságot? Siessek?

Igaza van. Le kell számolnom Schultz urral, a ki nyomon követett mindenfele s csakhamar alkalmat talált arra is, hogy közelebbi ismeretségbe jöjjön velünk. Engem eleinte bosszantott ez a kitartás. Közönséges, egyszerű, csöppet sem ér-

dekes alak, — ez Schultz ur; mama azonban el volt ragadtatva. A doktor félénk, hódolatteljes modora, imponáló, feltűnő alakja, s főleg nagy vagyona, mama tetszését azonnal megnyerték. Később én is hozzá szoktam. Arra azonban, hogy neje legyek, mindaddig nem gondoltam, míg a mama — ugy egy év múlva párisi tartózkodásunk után — a legnagyobb zavar és kétségbeesés kifejezésével tudtomra nem adta, hogy Schultz ur nélkül eddigi életmódunknak véget kell vetnünk. Mit tudom én, mi került annyi pénzbe! Elköltöttük.

Ekkor tudtam meg azt is, hogy ön Párisban van, s egy Therèse Simplon nevű teremtés körében tartózkodik.

Nevettem rajta. Ime, én titokban őrzöm az ön emlékét — nem tagadom, igenis, gondoltam önre — ön azonban egészen más! Ej, barátom, valljuk be, hogy ez igen nagy csunyaság volt öntől. De nevettem rajta! Végre is, így gondolkoztam: ha már zuhanni kell, s az ideálok tisztaságából a legsivárabb próza gyanus vizeibe sülydünk, legyen ez a zuhanás tökéletes és imponáló. Ön így cselekedett. Én csak önuralmamat vesztettem el, s egyszerre oly kitűnő embernek ismertem el Schultz Ottó urat, ki nagy vagyona nélkül is megérdemli, hogy megbecsüljék. Azt hiszem, hogy egy pillanatig sem gondolkoztam tovább; még az nap elfogadtam Schultz ur ajánlatát,

s bizonyos meleg önszeretettel néztem azt a tul-
 áradó, őszinte boldogságot, melyet e derék ember
 szívében én okoztam.

Néhány hét múlva neje lettem, s nem volt
 reá okom, hogy elhatározásom miatt megbánást
 érezzek. Ne vegye megbántásnak, — vagy nem
 bánom vegye, nem törődöm az ön érzelmeivel...
 de oly mély gyöngédségről, mint a milyenre
 Schultz ur képes, önnek valószínűleg fogalma
 sincs.

Azaz, bocsánat, dieppei szerepléséről majd-
 nem megfeledkeztem. Ott ön följajánlotta nekünk
 egész lakását, a nélkül hogy tudtuk volna, kinek
 köszönhetjük ezt a lekötelező előzékenységet.

— Az az ismeretlen nagyon derék ember, —
 jegyezte meg a mama. — Mily szép tőle, hogy segí-
 tett zavarunkon, s lakosztályát udvariasan át-
 engedte.

Schultz ur mosolygott.

— Oh igen, azon ismeretlen valódi gentleman.

— Életemet is feláldoznám érte! — kiáltotta
 szokásos tulzásával a mama, s emlékszem, e perc-
 ben úgy felsikoltott, hogy mindnyájan összeráz-
 kódtunk. Schultz ur rémülten sietett a karos-
 székhez, melybe a mama félig aléltnan lehanyatlott.

— Az égre, asszonyom, mi történt?

— Itt, itt... rebegte mama, és Schultz ur
 felé nyujtotta ujját, melyen aprócska vércsepp pi-

roslott. Valami szálka ment az ujjamba . . . istenem! . . . ugy-e veszélyes?

Férjem biztosította, hogy nem veszélyes, s az orvosok biztos ügyességével azonnal eltávolította a szálkát. A mama extázisára nem igen lehet számítani. Ha ő életét akarja valakiért feláldozni, ez nem jelent többet, mintha ezt mondaná: az ön kedvéért, uram, kilenc óra helyett ma csak tíz órakor keresem fel az operát. — Ne gondolja barátom, hogy ha tudtam volna, hogy az a »valódi gentleman«, ki lakását nekünk átengedte, senki más, mint ön, ezt a nagyszerű áldozatot elfogadtam volna.

Nem, nem! Kész lettem volna inkább azonnal elutazni a fürdőről, semhogy abban a lakásban vegyek lélegzetet, melyben előttem Mlle Therèse, ez a nyomorult teremtés tartózkodott. Oh, biztosítom, hogy soha sem léptem volna abba a lakásba . . . A »valódi gentleman« kilétét azonban csak akkor tudtam meg, midőn önt először pillantottam meg a sétányon, s a La Reine M. Louise terraszn pincérjével közelebbi ismeretségbe léptem. Igen uram, én gyakori jegyzékváltást folytattam ezzel az ügyes pincérrel és mindent megtudtam önről, a mi egyáltalában csak megtudható.

Nem tagadom, ezek a fölfedezések bosszantottak. Az ön előbbi érzékeny és szentimentális lényén után ily borzasztó változást álmodni se mertem volna! Hogyan, kérdeztem ámultan, lehetséges-e,

hogy ön, ki olymélyen érző, finom indulatokkal való embernek mutatta magát, aránylag rövid idő alatt ily szörnyű változáson ment volna át? Hát nem csalás volt-e akkor előbbi lénye? Keserősége, fájdalma, érzékenysége, minden, minden, nem volt-e komédia? Kit akart félrevezetni? Engem? Hisz engem már akkor félrevezetett, midőn oltár elé léptünk és ott hazudott . . . hazudott . . . Ingerült voltam önre; megérdemelte, mert emlékemet semmibe se vette. Barátom, ezt egy »valódi gentleman« aligha szokta elkövetni. Persze ön ezt gondolta: Lujza teljesen szakított emlékemmel azzal, hogy férjhez ment, -- nem tartozunk egymásnak semmivel. Igaza van, óh! meglehet . . . de öntől azért még sem volt szép.

Az uzsonna alatt utasítottam a pincéremet, hogy tudja meg, ki az a nő és mióta van itt.

— Neve Mlle Therèse Simplon, a *Dramatique* tánckarából; anyja Eufémie Simplon öltöztetőnő a nagy operában. Gyönyörű család! Anya és leány méltók egymáshoz. — Mióta van itt?

— Két hét óta.

— Honnan jött?

— Párisból.

— Egyedül? Ki van vele?

— Monsieur le baron deHongrie, — felelte mindenttudó pincérem, s parancsomra előadta az ön ottani életének egész programját. — Meg voltam elégedve. Tehát egészen a gyanus vizek

mélyén . . . semmi nyoma a mult fehér ideáljainak . . . Egy Therese Simplon a tánckarból, s vetélytársa egy Cocardnak! Egy Cocard, egy elcsapott színész és ön, drága barátom! Higgye el, rég nem nevettem oly őszinte szívből, mint akkor. Annyira kicsinynek, annyira közönségesnek tetszett nekem az ön egész lénye, — oly természetesnek találtam, hogy csak száналommal tekintsek önre, mintha soha egyebet nem érdemelt volna. Örültem bukásának, mert az az én diadalomat jelentette. Meglehet, hogy én sem cselekedtem se okos, se önmagamhoz következetes dolgot, midőn az ön nevét Schultz ur nevével fölcseréltem, amit azonban ön tett, arra csak igen hosszas keresés után találnék megfelelő kifejezést; feltéve, ha véleményemre esetleg kíváncsi volna, ami egyelőre nem tulságosan valószínű.

Mai látogatásával azonban mindent jóvá tett, s megváltozott uj lényére föltette a koronát is. »Jegyezze meg magának, hogy én önt épen úgy nem veszem semmibe, mint bármily más nőt.«

Remélem, egészen helyesen idézem az ön szavait?

De jegyezze meg magának, barátom, hogy ez erélyes gorombaság hatás nélkül pattant a levegőbe, mert én nem veszem komolyan azt, amit ön mond vagy ezután mondani fog. Abba a páholyba, a hová leszállni jónak látta, mi nem követhetjük önt. Mai látogatásának nevetséges hu-

morát azonban méltányolni tudom. A mamának igaza van: nincs komikusabb, mintha én kényszeritem reá, hogy udvarias bókokat mondjon nekem a férjem jelenlétében. S hátha még úgy alakulna ez a nevetséges szituáció, hogy ön szentgáli magányában, ama romantikus kastély ódon kertjében egyszer csak úgy találná, hogy megbánni valói vannak és hogy méltatlanul bánt velem akkor, midőn majdnem erőszakkal idézett elő szakadást kettőnk között.

Érzi, mily klasszikus humor rejlik ebben a bolondságban?

— Asszonyom, — mondaná ön, — végzetes félreértés történt.

— Ah! uram ... felelném én, — valóban azt hiszi?

— Meggondoltam a dolgot.

— Elég ideje volt reá.

— Sajnálom, a mi történt, — folytatná ön, s bizonyos tompaságot is kölcsönözne hangjának, a mi hasonló helyzetben soha sem szokta hatását téveszteni, — s most oly dilemmába kerültem, melyből nem látok szabadulást.

— Mily szerencsétlenség! — bámulnék én.

Ön erre egy pillanatig elhallgatna, mert érezné, hogy az, amit mondani készül, nemcsak képtelen fantázia, hanem sértés is, melyet én azonnal vissza fogok utasítani. Ez az apró lelkiismeret-

beli aggodalom azonban csak egy pillanatig feszélyezné önt. A ki árkot ugrott, sőt bele is esett az árokba, az egy oly akadálytól, melynél mindössze szavakról van szó, nem retten vissza . . .

Nézze, hová ragad a következtetés! Majdnem megsértettem önt, pedig ezzel a mai látogatásával hálára kötelezett. Megmentett a képzelődéstől, — fogadja köszönetemet érte. Most már nem vagyok többé kíváncsi önre. Látni óhajtottam, hogy megváltozott lényét közelről csodálhassam. Megtörtént; női kíváncsiságom ki van elégitve és én teljesen nyugodt vagyok. Meg vagyok róla győződve, hogy zavart magaviseletemet nem fogja félremagyarázni. Izgatott voltam, látta, nem tagadhatom el, — de erre nincs is szükség. Végre is, ön férjem volt, — s ez jelent valamit. Most azonban már nyugodt vagyok, mert bebizonyította, hogy a regényesség és szentimentalizmus iránt való egykori hajlamait teljesen elveszítve, igen csekély különbség választja el ama boldog tucat emberektől, kik Schultz urhoz hasonlóan az érzelmek végzetes mélységére képtelenek.

Ah, igen, ha ellentállt volna Schultz urnak és azt feleli unszolására, hogy nem kíván látni, — ez egészen más világításban mutatta volna be önt.

Ez erős, biztos és tiszteletreméltó udvariatlanság lett volna, mely felköltötte volna érdeklődésemet.

Sajátságos, hogy önökben oly kevés tehetség van az érdekes helyzetek fölismerésére. Arra pedig, hogy egy-egy érdekesnek ígérkező helyzet kínálkozó előnyeit föl is használják — egyikök sem gondol, jöllehet dicsekvés dolgában mi soha sem vehetjük fel önökkel a versenyt.

. . . . .

Ezt a sok pontot nem azért biggyesztem ide, mintha jelentenének valamit, hanem azért, mert be akarom fejezni ezt a rettenetesen hosszú levelet és nem tudom hogyan? A mit eddig olvasott, az látszólag igen kuszált és kevés összefüggéssel dicsekvő mindenféle, *lehet* azonban, hogy ön mindent ki fog találni belőle, még azt is, a mit kitálatlatni nem áll szándékomban. Hiába gondolkozom azonban egy szellemes fordulat fölött, nem jut eszembe semmi; meg kell tehát elégednie az-
zal, a mit leírtam. A méla akkordot és a hatásos végszót gondolja hozzá, s a »forma kerekdedsége« — a mama sokatmondó kifejezése szerint — meg lesz mentve.

Nagyon lekötelezne, ha többé nem látnám.

Schultz ur nemcsak igen derék és főleg igen jó ember, de tapasztalt orvos is, a ki könnyen arra gondolhatna, hogy beteg vagyok, — szeszélyességem és megtámadott idegeim folytán teljesen képtelen arra, hogy tetteim jelentőségét mérlegelni tudjam. Beláthatja, hogy nem szeretnék

ebbe a gyanuba keveredni. Sajátságos mulatságot találok azonban abban, hogy irjak önnek s néhány ismeretlen adattal megismertessem. Itt ülök tehát az íróasztal mellett és irok. Hangulatom kifogástalan, kedélyem nyugodt, a környezettel meg vagyok elégedve. Pontban tizenkét óra, éjfél. Regényes időpont . . . szellemek járnak . . .

Ha most egy börszárnyu vampir repülne be az ablakon és azt kérdezné:

— Nincs valami kívánságod, mondd el és én teljesíteni fogok mindent, a mit parancsolsz.

Tudja mit felelnék neki?

— Végy karjaidba, kedves szörnyeteg, és szállíts át a harmadik szobába. — nagyon álmos vagyok.

— Ez minden, a mit kívánsz?

— Minden, minden!

Kérem, ne mosolyogjon, midőn ezt a képzelt párbeszédet elolvassa, — biztosítom, hogy nagyon őszinte voltam. Istenem, hisz a legfőbb kincs, mi részünkre jutott: az alvás. Schultz urnak igaza van, ha napjában tíz órát alszik. Jótékony hatása az álomnak fölérték dolgában tíz annyi gyönyörével az ébrenlétnek. Az ember nem emlékszik semmire, ütere lassan, lomhán ver, fantáziája nem működik, fájdalmas képei a multnak nem üldözik, — nos, barátom, hát mondja: van-e nagyobb boldogság ennél? — Aludni megyek,

isten önnel! Nemde, mily őszintén nyilatkozom?

Apropos! Mi lesz az ön nyilatkozatával, a melynek bizonyítását megígérte? Föntartja meggyőződését, vagy elszalad? Máskor ne nyilatkozzék ily meggondolatlanul, s legyen hálás, hogy a válasz alól ezuttal fölmenti önt

Schultzné.

OSZK

Országos Magyar Könyvtár

GUIDÓ BÁRÓ.

Országos Széchényi Könyvtár

Szentgál, okt. 1.

Asszonyom ! Habozás nélkül elismerem, hogy képtelen dologra vállalkoztam. Nyilatkozatom el volt hamarkodva és én szeretném, ha vissza lehetne vonni. Ez természetesen nem azt jelenti, mintha meggyőződésemm huszonnégy óra alatt megváltozott volna ; nem, nem ! azt mondom ma is, a mit tegnap, de miként igazoljam, hogy a férfi csak addig képes megtartani a maga erejét, míg ezen a világon egyedül áll, s szívét nem töri össze a női szerelem.

Nagy hajlamaim volnának reá, hogy kitérjek a bizonyítás elől, s fölfegyverkezve egy csomó szentimentálizmussal, inkább erről a fölséges panorámáról irjak önnek, mely e pillanatban szemeim elé tárul. Októberi párák huzódnak le a hegyekről a völgybe ; alkonyodik, a nap véres fővel bukik a kékszinű láthatár peremje mögé, s meg-aranyozza szikrázó fényével öreg kastélyomat is, melynek komor csöndjében csak az én lépteim vernek kísértetiesen koppanó hangot, ha a magasan boltozott régi családi termeken végig megyek.

Üresség mindenütt és templomi csend. Szinte félve lépem a kemény padlót, s minden ok nélkül megrezzenve bámulok ezekre az ódon, faragott, nehézkes butorokra, melyekről családom százados hagyományai intenek felém. Az ember költői hangulatba keveredik, ha így szembe ül sötét, szomoru barlangjának egyik vén odujában az alkonyodó nappal, s bizonyos szorongó érzés lopózik szívébe, ha elgondolja, hogy a színekkel pompázó életnek úgy lehet örökre vége; nem marad egyéb, mint egy szintelen jövő, melyben rengeteg idő vár reám a vezeklésre, s egy csomó bölcs tapasztalat, melyekre azonban se eddig nem gondoltam, se ezután gondolni nem fogok. Szörnyűség, hogy az okos tapasztalatoknak világ teremtmése óta ez volt és ez lesz végzetes sorsuk.

Könyelmű ígéretet tettem, asszonyom, bocsásson meg és fogadja el mentségül, hogy én már annyi könyelmű ígéretet tettem életemben, a mennyi az elkárhozásra éppen elegendő. Nem is biztatom magamat semmi jóval. Bűnhödni fogok könnyelműségemért, s neheztelést érdemlek az önök részéről udvariatlan felfogásom miatt is, melyet a nőkről magamnak formálni jónak láttam. Vannak természetesen mentségeim erre a felfogásra is, csak hogy ezek nem mindenekben alkalmasok arra, hogy nyilvánosság elé kerüljenek. Nem is kívánom senkitől, hogy hitelt adjon nekik. Szerencsés ember, ki úgy meg tudta őrizni gyermeki bi-

zalmát a nemes frázisokban, hogy egy magamformájú mogorva medve dörmögésére semmit sem ad. Hivőké a mennyeknek országa; mi rosszak gyehennára és tisztító tűzre vagyunk kárhoztatva. Van tehát abban jókora adag irigység is, midőn a hozzánk semmiben sem hasonló lelkes ifjúságot epés kicsinyléssel ledörmögjük, s naiv tévedésnek nevezünk ő bennök mindent. Ime, asszonyom, igazságos vagyok az ellentábor iránt. Ismerem hibáimat, megbecsülöm a jót, szerencsés embernek nevezem, ki nem hasonlít hozzám, s ezzel hallgatólag megengedem egyuttal azt is, hogy kellemtelen felfogásommal szerencsétlen embernek tartson például — ön.

Gyönyörű őszi alkony... Ha látná asszonyom, mily szép panoráma tárul elém, miközben itt ülök egy XVII. századbeli vén íróasztal mellett az ablak előtt, s hallgatom mint perceg a szű a fában, s mily panaszos szomorusággal énekelget lenn a kastély tölgyei alatt egy kis pufók arcu paraszt leányka, elnézné sértő föltevésemet s könnyelmű ígéretem alól nagylelkűen feloldana..

De hát szükséges-e, hogy magyarázatot adjak? Bocsánatot kérek, ez a kérdés akaratlanul is leperereg tollam hegyén; ha e pillanatban, midőn leirom, tükörbe néznék, azt hiszem, hogy köztem és egy bizonyos szürke színű derék állat között könnyű volna némi testvéri hasonlóságot fölfedeznem. Egész életemben irtóztam a kérődzőktől.

Kitünő szorgalmu polgártársaimnak az az osztálya, mely a létező, régen bebizonyított igazságoknak újból való megkérődzésében sajátságos gyönyört talál, titkos borzadálylyal töltött el. Így gondolkoztam: vagy igazság valami, vagy nem; ha igazság, s ezt az igazságot bizonyítani akarják, ez aligha nem annak a jele, hogy arcomról az értelemnek igen gyér világossága sugárzik le. Megbocsájtható tehát, ha ezektől a derék kérődzőktől, a meny nyiben lehetséges volt, mindig megfutottam.

Képzelve el most már, asszonyom, mily szorongatott helyzetbe hoztam magamat elhamarkodott nyilatkozatommal, melynek bizonyítását megigérttem. Bizonyítgatni, hogy a nap forog a föld körül, hóbot, de zseniális hóbot, — mely kiengesztel, s abszurditásával legalább megnevettet. De oly ős igazságot bizonyítani, mint a milyen a nő végzetes szerepe a férfi életében, sivár és unalmas dolog, mely csak attól a pillanattól válik érdekessé, midőn a tétel gyakorlatilag is érvényesülni kezd, s mi, a dráma szemlélői, izgatottan találgatjuk a bekövetkező katasztrófának százféle esélyeit.

Félelemmel fogok hozzá a bizonyításhoz. Hiuságom forog kockán, s ez ösztönöz reá, hogy minél fantasztikusabb gondolataim támadjanak. Egyik praktikus módja a szellemi tekintély megőrzésének, ha úgy beszélünk, hogy zseniális embernek látszassunk. Vigasztalhatatlan lennénk, ha ön, asszonyom, azonnal megértené azt, a mit mondok.

Érdekemben áll a homály; találja tehát természetesen, ha e mély homályba burkolódzva, mindent elkövetek, hogy szavaim a delphii jósnő ködös mormogásához legyenek hasonlók. Ügyetlen vádlott lennék, ha védelmemet könnyen érthető formában adnám elő. Két-három titkos ajtót okvetlen fentartok magamnak. A szavak homályos, ügyes keverésében rejlő biztosság némileg megnyugtató ugyan, szellemi tekintélyem és egyéni hiuságom sikeres megőrzése azonban kötelességemmé teszik, hogy sarokba szorítván, egyik vagy másik ajtón alkalmas pillanatban elmenekülhessek.

Nehéz szívvel, könnyelműségemet megbánva fogok hozzá súlyos feladatomhoz. Messziről kezdem, a világ teremtésén, midőn beteljesült az Ur mennydörgő szavára az ige és megszületett a föld . . .

Sugaras, fényes levegőben paradicsoma a pompaságnak! Nedvektől duzzadó növényzet borította az idők ez elején a földet, tisztavízű folyamok fakadtak kristályos forrásokból, csodás tollumadarak himbálóztak a lombon, s vakító világsággal árasztott el mindeneket a napnak sugárzó fénye. Nőtt, dagadt és szaporodott a gyönyörök ez első, fölséges gerjedezésében minden, mi élt, egyetlen titokzatos, forró sóhaj fuldoklott végig a frissen született földön, megreszketett mámoros lázzal az egész természet és meghajolt a jövő és a halhatatlanság után kívánczó élet e titkos parancsára

az Urnak legkisebb szolgája is. Evoé, evoé! Az utódokban vagy on a jövőnek mustármagja . . .

S virágba fakadtak mindjárt a fák, gyenge hajtások, indák, finom kacsok pattantak elé a növényzetből a paradicsom átlátszó levegőjében, melyet tüzesre kavart össze a napnak sugárzó lángja. Vastagszügyü, lomha fenevadjai a rengetegnek megjuhászodva sompolyogtak elő az erdőség mélységéből, s közeledének vala egymáshoz magakinálós tetszelgéssel, elveszvén ő tőlük a vadság. És a merre csak eltekinte az Urnak mosolygó szeme, mindenütt mennyei ígélet fogá el a teremtés minden parányi alkotását, vágyó sóhajok simultak össze a párázatban, s megvesztegető hőség tüzelte, rázta, forralta bűbajos erővel a földet.

És lön, hogy megtekinté Lucifer is az új világot, mely nem vala övé, hanem az istensége. Megtetszék pedig ő néki a paradicsom hatalmas pompasága, hol az Urnak jámbor szolgája, Ádám volt csupán hideg a forróságban, s érzéketlen, miképen ha még mindig sárból lett volna formálva izmos teste. Semmi földi gerjedelem meg nem korbácsolta szívének vérét, istenes nyugalomban jár vala ártatlanul a bűbáj között, — megérezte tehát a pokol kaján fajzatja mindjárt, hogy soha ő néki, valameddig istenes nyugalomban bolyong Ádám a bűbáj között, hatalma nem lesz a földön.

Megpillantá azonban Évát, a nőt, s kacagni kezd vala ottan Lucifer, mondván :

— Győzni fogok, a föld enyém, a föld enyém!

Ádám meg akarta ragadni a diadalmasan tomboló ördögöt, de az eltűnt abban a szempillantásban, mint a pára. Valahonnan a mélyből huhogott elé hangja:

— A föld enyém!

— Hol vagy, gonosz lélek? — kérdezte Ádám.

— *Benned vagytok*, — dörögte tompán a szózat, s kihallszott csufságos hahotája a mélyből.

Evoé! Szép volt Ádám, az első földi ember, — remekbe formálta testét keze az alkotónak, — izmos és hajlékony, mint a királyfenyő, merész, büszke, világos arccal. Gyönyörködve sugározta vissza alakját a tónak tükre, duzzadó izmai előtt megalázkodva hátrált a rengeteg vadja, elsőbbségét és testi hatalmát ő néki elismervén. Minden égi és fehér vala még a földön; együtt járt Ádám Évával, a nővel és soha szépséges formáik meztelességén ártatlan szemük meg nem pihent. Mélázva járták a rétet, hol pillangó játszadozott Éva szép, szőke feje fölött, s szelid méhek zsongták körül Ádámnak barna testét.

Övék volt a világ! Övék a növényzet, övék az állat, övék a szivárvány minden bájos színe a virágok szépségében, — övék az élet, a fény, az Urnak szerelme! De Ádám nem tudta, hogy boldog és Éva nem érezte a szívét. Nyugodtan, hidegen, bután éltek a föld kincsei között. Ádámnak lelke mély álomban szunnyadt és dermedt öntudat-

lanságban vala sorsának osztályos társa is: Éva, az asszony.

Járván pedig egymás mellett a földet, elérkezének vala egyszer egy erdőséghez, melynek kápolnaszerű omladvány vala szélén, — régi, fakó, hallgató omladvány az erdőnek szélén . . .

Nagy tölgyek árnyékolták e sötét omladványt; virágzó lonc kuszott a megbarnult falakra, s fenn valami haragos-zöld, apró levelű, gyenge növénykék szorongtak a beomlott kövek repedései között. — Ádám megállt a rom előtt és nézte. Visszaemlékezett a tegnapi, s átvillant fején az ördög. De csupa homály és borongás minden: a szikra kipattan ugyan a ködből, de elvész megint abban a percben. Megérintette tehát Évának karját és kérte, hogy menjenek el. Nagy fülesbaglyok huhukkolnak e szomorú helyen az éjjeli csendben. Kóbor lelkek tünedeznek elé az omladvány sötétségéből, s a jobbkézt terpeszkedő zsombékos ingoványon pirosfejű lidérc-lángocskák kergetik egymást fel-felvillanó fénynyel a partok felé . . .

— Be akarok menni, — mondotta Éva és előre lépett.

Ádám rákiáltott:

— Maradj!

Valahonnan a mélyből felsuttogott a Gonosz hangja:

— Menj, menj . . . .

— Hol vagy, gonosz lélek? — kérdezte haraggal Ádám.

— Melletted, Ádám . . .

— Várj meg, ha félsz, — lehelte durcásan az asszony, de visszanezett, hogy jön-e utána Ádám erre a rejtelmes, csendes helyre, melytől épen most bucsuztatta fényét a lehúnyó nap. Aranyos, véres, biboros a fal is, a levegő is. Meleg párák szállnak, lengnek, s mintha babonás igézete volna a csendnek. Éva bement az omladvány kapuján, s visszafojtott lélegzettel, nagy, bámész szemekkel nézett körül.

Különös hely . . .

A falakon szikrázó, tüzes biborban reszket a napfény. A falakon, benn a homályos mélyedésekben mozdulatlan, sárga keresztes pókok ülnek hálóik közepén. A falakon mindenféle régi képek, elfakulva, szétmállva, töredezetten, keskeny penész-erekkel tarkán, — itt-ott kirívó tisztaságban. Itt egy angyalfej, ott egy láb, egy kéz, egy oltár-szobor. Barna felhők látszanak a megrepedezett, koppadt mennyezeten, s a kápolna szentélye komor és sötét. Az a hely azonban, a hol álltak, derült, ingerlő és behizelgő. Éva mellében fölszakadt az asszony, — érezte az aranyos levegőt, mely hajával játszott és nem mert megmozdulni. Körüljártatta tekintetét a képeken, mohón beitta szeme a csodás alakokat . . . lassanként érezte, mily ropant erővel kergeti vonagló szive arcába vérét . . .

s mintha forró víz ömlenék végig bársonyos, meleg bőrén, mely zsibbad és fáj édes, zsongító lázban . . . Oh, különös hely! Egy angyalfej, egy női láb . . . Ott pálmalevelek, s két homályos, kopott, meztelen test . . . Az egyik Ádám . . . Ádám a férfi. Ádám, a szép, erős, első ember, — mily borzasztó semmi neki e pillanatban az egész tündöklő világ!

Ádám kitárta karjait. Ádám, az első, szép szerelmes ember, mellére ölelte Évát és nem hallotta, mily diadalmas gyönyörével a győzelemnek repül karjai közé az asszony és nem érezte ebben a szörnyű percben ajkán a nőnek csókját. Mennyei kürtök harsonája zúgott a levegőben . . . a föld megrendült . . . pokolbeli lángok csapódtak szeme közé a párázatból . . . Világosság riadt Ádám zavaros, bamba tekintete elé: látta összeomlani a paradicsomot . . . Oh, jaj, jaj! bűbájos ajándéka az alkotónak, édes mennyei kertünk . . . örökre vége . . .

Éva csókolta az ajakát; rózsás körmei bele-mélyedtek Ádám vállába, hogy vér serkedt utánna a barna testből és suttogott neki esdeklő, unszoló, megrémült hangon:

— Elveszited értem az eget, fuss, fuss . . .

— Nem.

— Szenvedés és kín vár a földön, de velem, Ádám, szerelmes társam, itt maradsz-e?

— Itt maradok.

Éva fölsikoltott szilaj, vad szenvedélyével a lobogó asszonyi örömnék és karjaiba ragadta Ádám fejét.

— Szeretsz! szeretsz!

— Szeretlek ... dadogta magánkivül, boldogan, bután, legyőzve Ádám, *az első Ádám*, — azután megrázkódott, ereje büszke teljességében, ölébe kapta Évát, a szépséges asszonyt és eltűnt vele az alkony leszálló homályában. A pokolból pedig felsivitott Lucifer, az ördög:

— Enyém a föld!

Ime, asszonyom, ilyen messziről is kezdhetném a bizonyítást, ha nem volnék meggyőződve róla, hogy az én, vagy ha jobban tetszik: a *mi* helyzetünkben, ez meglehetősen mulatságos dolog. Másról irok tehát önnek, ha nem fogja unni az olvasást. Nekem is van védelmem, én is hibáztatni tudom önt, ha akarom, azért a multért, melyért már annyiszor kértem bocsánatot. Fogadja tehát tiszteletteljes köszönetemet ama bizalmas adatokért, melyeket Schultz urról tudomásomra hozott (közbevetőleg legyen megjegyezve, ezekről az adatokról nekem pontos és kimerítő információim voltak), s engedje meg, hogy e hosszú levélben, melyet önnek ezuttal először és utoljára írni fogok, néhány felvilágosító képet rajzoljak a multról. Miköztünk ugyan minden kölcsönös magyarázat fölösleges, nem akarom azonban, hogy tévhitben ringassa magát, mint ha mindannak, a

mi történt, egyedül én volnék oka. Ráérünk ; mesélhetek . . . .

Vegye tehát, kérem, maga elé ezeket a lapokat, feledje el iménti hóbotos példámat Ádámról és az ördögről, — rajta leszek, hogy úgy beszéljem el a dolgot, mintha nem önről és nem rólam, hanem két idegen lényről volna szó, kiknek véletlenül éppen én lettem mesélő krónikása.

*

Színhely ez a kastély, melyből önnek irok, csak hogy nem ez a terem, hanem az ön régi lakosztálya. Személyek (bocsánat, kissé döcögni fog a dolog, míg az elbeszélő stilusba lassanként belevökök és mindnyájunkat per második, harmadik és negyedik személy jelölöm meg) — személyek tehát a jó öreg ezredes és ön, azaz hogy Szentgáli báróné, Szentgáli Guidó báró neje.

A báróné (belép az ajtón, a hol az ezredes nyugtalanul várja): Hol van Guidó?

Az ezredes: Ejnye hugom, milyen hang ez...

— Kérem, bácsi, mindössze egy rövidke negyedórát kértem öntől.

— Üzenetet hozok a mamától is; nagyon örülne, édes hugom, ha meglátogatnád őt a fürdőn.

— Köszönöm, nem erről van szó. Ön, kedves bácsi, szives volt drága idejéből, — s a báróné éles

hangsúlylyal ejtette ki a szavakat, — nekem ajándékozni e rövid időt, követelem tehát, hogy hallgasson ki. Mindjárt vége van.

— Édes Lujza hugom, — viszonzá az ezredes, — komolyan mondom, nagy bolondságok azok, miket nekem mondani akarsz. Tegnap, tegnapelőtt már beszéltél erről, s nekem akkor is rosszul esett. Jó kedvem, étvágyam oda . . . mióta itt vagyok nálatok, mindenütt . . . csupa sötét és fakó . . . igen! ólomszinü . . . szomorú arcokat látok . . . Ne neheztelj, szép hugom, de már idáig vagyok —

S az ezredes félkört kanyarított heves mozdulattal az aranygallérja körül.

— Hallgasson ki — vágott közbe ön türelmetlenül — azután nem tartóztatom. Arra akarom kérni, hogy beszéljen ügyvédemmel és indítsa meg Guidó ellen nevemben a válópört. Ne szakítson félbe! Akarom, hogy e lépést ön tegye meg. Jól ismeri Guidót és engem. Ön nagybátyám. Mamára nem bízhatok ilyesmit; ismeri sajátságos felfogását erről az egész házasságról. Ön, igenis, meg fogja tenni, a mire szépen kérem és nem fog igyekezni lebeszélni engem e lépésről, melynek előbb vagy utóbb okvetlen be kell következnie.

— De Louise, kérlek . . .

— Ismétlem, édes onkli, minden magyarázat hiábavaló. Ilyesmit nem lehet magyarázni. El kell fogadni úgy, a mint kínálják. Mit akar tőlem? Magyarázatokat óhajt? Oly csodálkozó arcot mu-

tat, mintha semmiről sem volna tudomása és nem sejtené, milyen életet élünk itt, ebben a gyűlölt kastélyban férjem és én.

— Ingerült vagy, hugom . . .

— Azt hiszi? Ne féljen, még érzelegni se fogok. Ezelőtt, igaz — panaszkodtam, néha még sirtam is . . . Nézzen reám! Nyugodt vagyok? Ime a kezem. Nem reszket benne semmi —

— Elhiszem, elhiszem . . .

Az ezredes felállt. Hatalmas, öles alak. Dérbe csapzott haja gondosan balfelé választva; szép, fehér bajusza kétfelé simítva meredt szét vastag, bozontos tömegben, — olyan volt erős vonásaival e talpig becsületes ősz katona, ha állt, mint egy öreg Herkules. Felelni azonban nem tudott a bárónénak.

— Mindent elhiszek, Lujza, — de tán mégis meggondolhatnád —

— Elég időm volt . . .

— Ez igaz . . . milliom-bomba! ez . . . ez igaz, de azt hiszem, hogy még kibékülhetnétek?

— Nem tartunk haragot.

— Akkor hát csak te gyűlölöd . . .

— Nem gyűlöljük egymást.

— Hát akkor minek a tüzes istennyilába ez a komédia! Hagyjatok nekem békét! Se harag, se gyűlölség, semmi és válás . . . Par la tonnerre . . . édes hugom, meg kell feledkezni minden illem-szabályról, ha efféle örültséget hallok.

— Meglehet, hogy az.

— Mondhatom, örülök, hogy beismered!

— Szívesen, bácsi. Meg is toldom, ha kívánja, elhatározásomat azonban nem fogom megváltoztatni s ön végre fogja hajtani megbízásomat, melyet egészen idegen kezekre bízni nem akarok.

— S ha megtagadnám?

— Nem sokat változtatna a dolgon; idegen emberhez fordulnék. Meg akarom szabadítani magamtól Guidót... unjuk egymást... ennyi az egész...

— Persze, ő az oka?

— Ő is, én is; első sorban pedig ön, ki leginkább buzgólkodott e szerencsétlen házasság megkötésén. Mondja, hogy boldoggá akart tenni... Boldoggá! Az vagyok, köszönöm; hanem elég volt már...

— Engem vádolsz, hugom, pedig — becsületemre mondom, én kellene, hogy vádoljalak.

Az ezredes szembe ült önnel... azaz hogy a bárónéval és bosszankodva dobolt erős ujjaival térdén.

— Tudod, hogy férjed mindig szomorú ember volt. Neked, hitvesének lett volna kötelességed, hogy elborult kedélyét fölvidítsd. De te mit tettél? Földuztad az orrodát és nem törődtél vele; szegyet szeggel... helyes! így szokta megcsinálni minden üres szívű asszony... Oh, jól mondtad, asszonyom, én ismerlek téged és ismerem házass-

ságtok első pár hónapját is. Tudom, hogy magára hagytad férjedet pesti tartózkodástok idején is; bállokba jártál a mamával. — Ah! a te mamád, hugom, soha se fog lemondani nagyzó természetéről; róla ne végy ebben a tekintetben példát, — ha aztán férjed után kérdeztek a bállok mosolygó billegényei, éles voltál, asszonyom, és szurós mint a galagonya. Megszurtad szavaiddal Guidót, gúnyolódttál vele, hogy szellemedet csillogtathasd és együtt nevettél azokkal a lazac-természetű urakkal, kik uszályod köré sereglettek és sértő észrevételeidet hizelgő hahotával jutalmazták. Ezt tetted, hugom, s most mégis neked jut eszedbe a váls. Gyönyörű, mondhatom!

— Jó szónok a bácsi . . .

— Minden, ami eszedbe jut, csak bolond nem. Más bolondot fogj magadnak, hugom.

— Megtagadja kérésemet?

— Meg; ne is beszéljünk róla.

— Akkor magam fogok hozzá. Bácsi pedig ne haragudjék Lujzára, mert nem rossz ez a szégyen, csak szerencsétlen . . .

S a báróné odasimult gyöngéden az ezredes széles mellére, s szeme közé nézett sötétkék, nedves szemeivel: haragszik reám?

— Ne váljunk el haraggal . . .

— Nem haragszom, — felelte nyersen az öreg ur.

— Mikor utazik?

— Még ma.

Lenn a kastély udvarán Guidó báró, a férj osztogatta parancsait. Be kell fogni a hintóba, s le kell hozni a kék tereméből az ezredes urmálháit. A bakra István kocsis üljön, s az erdő alatt Krizba falu mellett vigye a méltóságos urat az állomásra. — Sürgölődtek nagy igyekezettel az inasok is. Hozták futva a nagy utazó táskát és fölszijjazták, ügyelvén félszemmel a bárót, ki összefont karokkal állt a lépcsőkön és nézte hidegen, mozdulatlan, megmeredt tagokkal a munkát. Megvárta, míg minden rendben van. Sietni kell. Este lesz mindjárt, a magas havasok fölött borul a látóhatár, s hűvös szél mozgatja a messze felhuzódó erdőség lombját. Zúg, reng és hullámszik susogva a zöld levéltenger. Az ingoványos nádasok fölött átlátszó, könnyü pára verődik össze. Tíz perc múlva be vannak fogva a lovak. István kocsis kibontotta a négyes ostort s oda kanyarodott szabályos ivben a kastély földszinti verandája elé.

— Mehetünk.

Mindjárt, mindjárt . . .

Benn kardját csatolta épen az ezredes, midőn a báró a terembe lépett. Az öreg urnak lassanként visszajött a jókedve, füttyörészett s csettintett nyelvvel, mintha vadkacsát lőtt volna. Nyakába kerítette köpenyegét, megcsókolta a hölgyet, kinézett az ablakon, fertelmesnek találta futtában az időjárást s a házaspár felé intett.

— Komolyan kérlek . . . ne izéljetez Louise . . . Guidó . . . Nem való nektek a botrány . . .

Válasz nem kell. Lement erős, sarkantyus léptekkel a lépcsőkön, bevágta magát a hintóba, a kocsis neki eresztette a gyeplőt, s a hintó künn repült csakhamar az erdőség felé vezető úton, mely a vasuti állomáshoz visz.

Senki sem kívánt szerencsés utat.

A báró udvariasan meghajtotta magát és menni készült. A báróné ezuttal nem bólintott vissza félvállról, mint máskor, hanem helyet mutatott egy törpe kereveten.

— Parancsol, Lujza?

— Maradjon, kérem, szólani akarok önnel. Beszéltem az ezredessel — folytatta választ sem várva a delnő — de ő nevetségesnek találja elhatározásunkat.

— Elhatározását . . .

— Köszönöm; nem kívánok udvariasságot. Legyünk nyiltak és őszinték. Egyedül vagyunk, nem hallja és nem kritizálja senki amit egymásnak mondunk. Akarja? Tegyük egyező akarat-tal és visszanyerjük szabadságunkat mind a ketten. Ime, nem válogatom a szavakat, nagyon lekötelezne, ha ön sem válogatná. Mások akarata volt, hogy egybekeltünk. Ha elég gyöngék voltunk, hogy ez idegen akaratnak engedelmeskedjünk, ne legyünk gyöngék most, midőn e fájdal-

mas kötés kioldásáról van szó. Kérem, fogadja el a szerepet, melyet önklím visszautasított és indítsa meg ön a válópert. Előre kijelentem, hogy minden ürügyet elfogadok, melyet ön szükségesnek lát.

A báró nyugodt mosolylyal felelt:

— Fölöslegesnek tartom. Most már . . .

— Inkább most mint soha! — kiáltott hevesen a báróné. — Nem türhetem tovább zárkozottságát és e sértő mellőztetést, melyben részesít.

— Nem én vagyok oka, Louise. Volt idő, midőn nyílt vallomással akartam közeledni önhöz, de akkor báli toilettejeivel volt elfoglalva. Miért erőszakoskodtam volna tehát oly vallomással, melynek bizalmasságát amugy sem méltányolta volna, sőt még jobban kitágította volna haragjában azokat a kapcsokat, melyek hozzám fűzik.

— Azt hiszi?

— Bizonyosan tudom. *Ez* a vallomás most már későn bosszantaná önt, — okosabbnak tartom tehát, ha nem izgatom vele. Holnap reggel elutazom és parancsa szerint teszek.

— Ah! hát akarja? . . .

— Engedelmeskedem, — felelte nyugodtan a báró és magára hagyta nejét.

Mire elhangzottak lépései az üveges tornáccon, a báróné ingerülten ugrott fel, s megragadva hirtelen egy karcsu, aranyos virág vázát, ugy csapta földhöz, hogy darabjai a sima parketten

pengve ugráltak szét. Kis keze remegett, ives szemöldöke szenvedélyes haraggal húzódott kék szemeire, melyekből heves indulat ragyogott elé.

— Titok, örökös titok és visszautasítás! ... rebegte könybe lábbadt szemmel s az ablakhoz támaszkodva a végtelen szürkiségre bámult, mely belepte körül a látóhatárt. Mi van azon túl? Forróság cikázik a hölgy ujjhegyeiben, kihegyezi vérét és gyanut nevel. Ah, rég sejt már a sötétségben, de csak sejtés az egész, nem többet érő egy lehelletnél. Igaz-e, nem-e? Szeret-e férje valakit, vagy csak női képzelődés az egész ... Ez az ember, ki benne még az *asszonyt* se akarja meglátni.

A báróné a nagy álló tükör felé fordult, s figyelemmel vizsgálta arcát, szemeit, ajakát és szép, nyulánk alakját, melyen hiba nélkül olvadtak össze a hajlós női vonalak. Bájos harmónia az egész asszony. Gömbölyű, meleg nyaka vetekedik fehérség dolgában a hatyúéval, — arcán rózsás lehelle a vérnek. S ez a buta ember csupa gyermekes vakság ...

E pillanatban inas nyitotta nesztelen óvatossággal az ajtót, s hajlott meg félénken a delnő előtt.

— Mit akarsz? — riadt rá haraggal az urnő.

— Láttam valamit, méltóságos báróné ... S a legényke ravaszul integetve, titkolódzva, halkan suttogta a szavakat. A báróné asszony hozzá sietett és megragadta a fiu vállát.

— Beszélj, Filip!

— Láttam, méltóságos báróné . . . el is hoztam . . . Nem vette észre a méltóságos báró, s majd visszalopom ügyesen megint. Tessék, egy arckép . . .

— Add ide!

Női arckép. A delnő gyors pillantást vetett reá, azután megint oda fordult a kis inashoz.

— Hol találtad?

— Tegnap este sokáig nézegette ő méltósága ezt a képet, láttam a kulcslyukon. Méltóságod megparancsolta, hogy tartsam szemmel a kegyelmes bárót . . .

— Tovább! Mit láttál?

— Igenis . . . A kegyelmes báró kezében tartotta ezt a képet és sohajtott is. Tisztán hallottam, hogy sóhajtott és láttam arcán, hogy valami szomorúsága vagy. Nem tudom, instálom, jól láttam-e, de úgy tetszett . . . Ha a méltóságos báróné nem restelli, nyissa rá, kezeit csókolom, most az ajtót. Az íróasztal előtt ül az oroszlanos székben és nem szivarozik, pedig szivarozik mindig ha egyedül van.

A delnő pénzt adott az inaskának s távozást parancsolt. Meg van elégedve szolgálataival, tartsa csak továbbra is szemmel az urat.

— Parancsára, igenis . . . szemmel tartom . . .

A fiu kiment, a báróné maga elé tette a lo-

pott fényképet, s táguló cimpákkal, haraggal, elvörösödve nézte.

A fényképen látható női arc mozdulatlan volt és tiszta, mint a fehér kő. Szemei sötétek és nagyok. Delejes fénynyel világítottak ki a papírlapból. — A báróné megvetéssel dobta a földre.

— Csunya . . . suttogta maga elé.

Rá akart taposni a képre, de arra se tartotta érdemesnek. Lehajolt, fölvette a földről. Odatette maga elé a consol márványlapjára, s újra kezdte a szemlét. Haját, arcát, nyakát, a szemek kifejezését, — mindent nagy figyelemmel nézett, s találgatta a vonásokból: asszony, vagy leány? Nem, nem! Nem asszony . . . a finom, tiszta vonalak ajkai körül, s a homályos, bámész nézés, melyből félénkség és szilajság egyszerre ragyog elé — nem vallanak asszonyra. Férjes nő nem félti úgy azt, a kit szeret, mint a leány. A báróné vad féltékenységet érez ki az arckép szemeiből. Belopódzik az ő vérébe is ez a fekete láng, s összerázkódik félénk borzadálylyal egész teste. Valahol apró, éles fogak leskelődnek a levegőben, melyek mohó éhességgel haragnak bele vállába, ha megmozdul.

A delnő rettenve ijedt vissza . . .

A fantázia beteges torzalakjai idézik elő ezt a mély iszonyt, egyéb semmi. S megnyugtatta magát lassanként: csendesen, csendesen . . . lehet, hogy mindabból, a mit képzel, nincsen itt tulaj-

donképpen semmi . . . Megörült és könnyebbülten lélegzett föl, midőn ismét visszajött a kicsi inas, s élénk hangon ujságolta :

— Méltóságos báróné, a hintó . . . haza felé jön . . Már lenn van a park végén . . . Nagyon sebesen jön !

— A mienk ?

— Igenis, a mienk. Az ezredes ur ő méltósága valamit bizonyosan elfelejtett.

— Elmehetsz !

A hintó csakugyan visszajött, még pedig oly gyorsasággal, hogy belehabzott mind a négy ló. Mire a báróné ráérne, hogy megtudja a visszatérés okát, az ezredes már kiugrott belőle, s egyenesen a Guidó báró lakosztálya felé tartott. Kéthárom lépcsőfokot lépett egyszerre. Sipkája fel volt tolva a fejére; homlokán apró gyöngyszemekké szivárgott össze az izzadság.

Lenn az udvaron ezalatt összefutottak a cselédek, s aggodalmas, megnyult, kíváncsi ábrázatokkal firtatták István kocsist : mi történt, Pista bácsi, az isten áldja meg, beszéljék kegyelmed már no ! A vén kocsis, urának hűséges szolgája azonban csak mormogott bajusza alá, s törölgette a párolgó lovak zablájáról a habot. Nem emlékszik semmire, hagyjanak neki békét. Menjen mindenki pokolba tőle, különben meg találja unni a vallatást, s abból baj lesz.

Az ezredes kopogtatás nélkül lépett a báróhoz s bosszankodva, nyersen kiáltott rá:

— Mért nem mondtad, hogy kutya van a sövény alatt, teringettét — tudod, hogy nem állhatom ki a meglepetéseket!

S az öreg ur oda csapta aranyzsinóros katona sipkáját az asztalra.

— Kérlek, ne nézz így reám, mintha fogalmad se volna róla, miről van szó.

— Mi történt?

— A csőszháznál megállította kocsimat a csősz, a tót... számár... alig értettem, mit hebeg. Bevezetett a házba, a hol egy leány fekszik betegesen... azt hiszem, meghal, mert nagyon oda van... Megszökött apjától, hogy fölkeresse fiát... Ez a leány a te arcképedet és a te leveleidet tartja a keze között... Lánchordtát! még most sem érted?

— Ezredes ur!

— Lassan... Jöjj és nézd meg.

A báró tagolva kérdezte:

— Hogy? Neve... A nevét...

— Miután megtudta, hogy ki vagyok, arra kért, hogy ha lehet, küldjelek hozzá.

— Nevét, ezredes! A nevét...

— Fehér Anna.

— Anna! — szisszent fel fájdalommal a férfi, s gyorsan felkészült az utra. Sáppadt volt mint a fal. Az ezredes vállait vonogatta. »Máskor, ha titkolni valóid lesznek, okosabban rendezd el őket,

— mormogta bosszankodva, s lekisértte a bárót a lépcsőn. Lenn a veranda előtt a báróné állt. A férj szörnyű zavarában észre se vette nejét, de hogy hirtelen a delnő kezére pillantott, ki izgatottságában *azt* az arcképet is magával hozta, oda lépett melléje, s dühösen kikapta kezéből a képet.

A delnő megrettenve lépett hátra.

— Guidó — rebegte elhalaványodva, — mit tesz . . .

— Mit? Ellopta szobámból ezt a képet . . .

— Örjögő! Nem én . . .

— Asszonyom!

Ah! A hitves fölkapta kevélyen, dacosan, lázzal szép szőke fejét, s arcul ütötte metsző szavaival a bárót:

— Szegény férjem; mily hitvány ember ön . . .

Ezt a sulyos szót azonban már nem hallotta a báró. Lerohant a lépcsőkön s a hintóba vágta magát.

— A csöszházhoz hajts!

A báróné pedig még sápadtan, de már magához térve fordult az ezredes felé, ki elborult arccal bámult a rohanó hintó után és vállára tette kezét.

— Ime, édes bácsi, — zokogta dühvel, — a férj!

*

Bocsánat, asszonyom, de ez a levél kissé hosszabbra nyulik, semmint gondoltam. Szeretném

azonban, ha utolsó ecsetvonásig hű képeket festhetnék *rólunk*. E hűség önt nyilván mulattatni fogja; engem csak szórakoztat. Végeredményben be fogja látni, hogy az, a mit önökről általában mondtam, önre is alkalmazható. Vigasztal egyébiránt, hogy ha elbeszélésemet meg fogja unni, könnyen segíthet a bajon: én legalább minden unalmas levelet össze szoktam tépni. Az ön régebbi levelei közül például egyetlen egyet se tartottam meg...

Olvassa tehát kérem, ha akarja, tovább ezeket a fotografiákat és értsen velem egyet abban, hogyha a gondolkozók rendje nyomorékot lát, sajnálkozik rajta, s addig keresi a gyógyszert, míg megtalálja. A nem gondolkozók rendje vállat von és azt kérdi: mi kell? A sakálok rendje a gondolkozókra bizza és morog: eredj tőlem, mert megharaplak. A negyedik rend felfujja arcát, zsebébe mélyeszti kezét és így szól: hála istennek, hogy nem hasonlítok hozzá. Es nem segít, hanem — tanácsol.

E negyedik rend tagja volt a krizbai plebános is. Emlékszik még reá, Louise? Telt arca békességet hirdetett, s ha nagy ritkán valakire (mert a sült malacra sokszor) rá mosolygott, úgy tetszett, mintha mondaná is: segíts magadon, s az isten is megsegít. Olyan keveset érő faszeg volt az egyház épületében, melyre nem gondol senki, de meg lehet tűrni itt-ott, ha jól el van dugva.

Péterke pedig, a plébánia egykori harangozójának, Pován Mátyásnak nevelt fia, kit tartáspénz fejében vett magához, — nagyban hasonlatos volt egy lelketlen tuskóhoz, mert e szegény fiucskának se volt lelke. Félbenmaradt, sovány, nyurga gyermek volt, — csak harangozni tudott jól, s ezért némi élelmet kapott a plébánia konyhájáról.

Megelégedett szegény fiucska mindennel, mert semmiről se tudott magának számot adni. Neki minden úgy volt jó, a hogy volt, de a másik negyedórán már nem tudta volna megmondani, hogy a megelőzőben mi volt jó. Az ő gyermekes, bámész szeme nem volt a lélek tükre. Nem sugározta az értelem nyomait, melyről reá ismerjen az ember, hanem viaszszugározta a tapogatódzó ösztönt, melyről ráismerjen az állat . . .

Ura, a plébános néha úgy tett, mintha meg-sajnálta volna a szerencsétlen gyermeket, de aztán megint csak meggondolta a dolgot. Minek, minek? Tudna-e segiteni állapotán? Hát nem tudna. No, ha nem, akkor miért vesztegessen rá időt és fáradságot. — Péterkének ez egészen mindegy volt. Ha a vén Mária szakácsné karalábé főzeléket adott neki a tálacskájába, azt ép oly egykedvűen ette, mintha hust kapott volna. Az ő szegény feje nem tudott különbségekről. Neki a nyomorúság, amennyiben testi fájdalom nem járult hozzá, egyenrangú volt a kényelemmel. Amazt nem

érezte, ezt sohasem ismerte. Télen csupasz lábakkal indult ki a rozzant paplaktól a templom felé, s szisszenés nélkül lépkedett végig a puha havon. Mikor a talpa megfagyott, akkor jajgatva hevert a földön s ha a vén Mária rá nem riaszt, tűzbe dugta volna vékony kis barna lábát. Így csak véresre vakarta körmeivel és ordított.

Legkedvesebb foglalkozása volt a harangozás. Midőn harangozni kellett, áhitattal indult a toronyba s huzta meg a harangot, ütéseit fejének föl- és lelóbálásával kísérve. Hallgatta a mély hangok tiszta kongását s ügyelt, hogy egyenletes legyen minden kongás. A rendes időben megállt. Oda csavarta a kötelet a szarufához, s a földre guggolt. Lába a téglákon, feje a térdén. Apró bogarak dongtak a toronyablak körül s hangyák mászkáltak előtte a porban. Lenn, a mélységben ájtatos parasztok szállingóztak kettesével-hármasával a templom felé. Mozgatták kezeiket és lesütötték szemeiket az asszonyok. Cifrák, színesek, tiszták voltak. Vasárnap van. Magukra akasztottak az asszonyok minden színes pántlikát. Virítottak mint a rét.

Péterke bámulta őket s a rikító lila szalagokat találta felséges szépeknek, — jöttek azonban vörös szalagos nők is, s akkor ezek voltak csodálni valók. — Ha fülét az isteni tisztelet egyes hangjai érintették, csöndesen bólingatott s összekulcsolta vékony kezeit. Félhangon sebesen elhadarta

az Ur imáját s keresztet vetett. »Az isten hatalmas . . . isten hatalmas . . . hatalmas«. . . mormogta áhítattal. Az isteni tisztelet végeztével megcsókolta a harangot, lemászott a torony korhadó lépcsőin s visszament a paplakba. Bebujt vackába és aludt. Ez a két lépésnyi odu furcsábbnál furcsább holmit rejtegetett. A gyermek mindenféle kincset és szépséget ide hurcolt. Szinnyomatú papirost, melyet cikória kávéról dobott el a vén Mária, fényes pléhdarabot, festett pántlikavéget, mit szemétre löktek — nem hagyott ott, hanem felvette, ha piszkos volt, megtisztította, s berakta szép sorjában a többi mellé. Volt neki egész csomó. Mindenféle haszontalanság, udvarról, szemétdomb-
 ról gyűjtve sorakozott a kamrájában levő falmélyedés három polcán, melyeken befőttes üvegeket tarthattak valamikor. Ilyen befőttes üvegje neki is volt, de abban nem gyümölcsöt tartott, hanem homokot. Szép, tiszta vizihomokot, melyben csillámpala-törmelék fénylett. Péterke minden reggel elővette e kincsét, s a nap felé tartotta, hogy csillogjon. Nyomorult, kicsi arcán ilyenkor öröm derengett s ajkai tagolatlan szavakat mormogtak. Az ő szavait azonban nem igen lehetett hallani.

Az utcára soha sem ment. Annál többet bódorgott a kertben, vagy a templom szomszédságában levő temetőben, s ott elbámészkodott hosszasan egy-egy diszesebb sirkeresztre. Néha megtapo-

gatta, azután tovább ment. Nem lehet haza vinni... A temetőben szedett össze egy marék selymes árvalányhajat, s ott szerezte a beléndek fényes fekete magját is egy pohárba, melyet a vén Mária patantott el, midőn forró kávént öntött bele. — Az állatoktól nem félt, csak az emberektől. Sokszor belopódzott az istállóba, hol a plébános két kócos tehene kérődzött, s megsimogatta homlokukat. Beszért is hozzájuk néha: »Mú tehén... mú tehén... hatalmas isten«... Zsiltől azonban félt. »Zsil« a plébános ur kutyája volt, ám ő csak akkor tudott létezéséről, ha látta. A plébános elégnék tartotta, ha így szól: »Zsil az enyém.« — Gondozását Máriára bizta, ez pedig nem szenvedhette a borzas kis kutyát s e miatt Zsil sokszor nem is kapott enni. Ilyenkor jobbra-balra szaglászott s Péterkéhez futott. A gyermek kenyeret rágott. Ijedtében odadobta a kenyeret a kutyának s örült, hogy nem harapja meg. Zsil megette a kenyeret, majd hizelegve ugrálta körül a fiucskát, ki kamrájába menekült előle s kicsukta az ajtón. A kutya azonban máskor is nyomába került, s a gyermek ismét odaadta neki a kenyeret. Később csak a felét, mert ő is éhes volt. — Mikor Zsil egy éves lett, valamennyire hozzá szokott, de nem szerette, hogy kezét nyalogassa s mindig sarkában legyen. Pedig mindig ott volt. Egyszer a toronyba is utána kapaszkodott, ennek azonban rossz vége lett. Péterke harangozott, Zsil keservesen vonított s

ezért nagyon megverte a plébános ur. A gyermek hallotta a lármát s reszketett, mintha őt verték volna.

Történt egyszer, hogy a plébánosnak egy régi kalendárium került a kezébe. Begyürt szélű, elványolt, ócska jószág, de nyomtatva volt; neki fogott tehát, hogy végig élvezze a nyomtatást. A kalendárium egyik erkölcsös történetében okos dolgokat olvasott a jó lelki pásztor kötelességeiről, ki őrző angyala nyájának és a tudatlanoknak oktatója.

Künn melegen sütött a nap, lepkék röpködtek a virágok felett, s madár csippent fészken a bokrok között. Gyönyörűséges az élet; nagyon boldogtalan az, a kinek nem nyilik benne öröm . . .

Nini, Péterke! Ennek igazán nem nyilik. Ez éppen alkalmas matéria volna az oktatás gyakorlására, mert tudatlan. Mily szépen is mondja a kalendárium: »Tanítsd meg a tudatlant mindenekre, miket te nyerél vala kellemetesebb sorsban«. Ah, mily hatalmas hivatás az övé. A szellem, a szív, az erkölcs, ah, ah! . . . szinte dagad a melle. S ösztönzi e percben a hála is. Hála Pován Mátyás harangozó iránt, ki bámulója volt. Magasztalta, dicsérte tele szájjal, szinte kipuffadt tőle réz-eres arca. Igaz, hogy semmirevaló, részeges fráter volt — attól is pusztult el — de volt szive. »Szív nélkül hienák vagyunk, testvérek a Krisztusban« —

tanítja a kalendárium, mely nyomtatva lévén, igaz egy szóig ő benne minden.

— Mátyás mindig csodálta elokvenciámat. No, igaza volt ... igaza volt ... Ha hangomnál vagyok nono ... nem mondom. — A plébános megbökte ujjával a homlokát, s kiszólt az ablakon:

— Gyere ide Péterke! Ülj elém, gyermek.

Rá mutatott egy székre. Péterke felkuporodott a székre, s bámészan nézett a plébános urra, ki elébe állt, feltámasztotta markával gömbölyű, tokás állát s néma elmerüléssel vizsgálgatta.

— Pater noster ... a lélek alszik, mélyen alszik ...

Azzal megfordult és visszaült a ripsz pam-lagra. Reverendáját egyenletes redőkbe szedte, s ismét a gyermekre nézett.

— Mondd el, szegény árva, a miatyánkot.

A fiu sebesen keresztet vetett s elhadarta az imádságot.

— Jól van, — dunnyogta a plébános, — most hallgass ide, mert okos dolgokat fogok beszélni neked. Előbb azonban számítsd fel az ujjadon, mire emlékszel abból, a mire pünkösdsnek szent ünnepén tanítottalak.

Péterke erre-arra forgatta fejét és hallgatott. Nem emlékezett semmire, a kérdést se értette meg; félt, hogy verést kap.

— Mindent elfelejtettél, fiam. Ez rossz, igen rossz ...

— Rossz ... mondta a gyermek.

— Nagyon rossz. Hanem van mentség is; van... van ... Sok mentség van ... Te buta vagy fiam, és én sajnállak téged. Hallgass ide! Ki vagy? Nézz reám és felelj: Ki vagy te?

— Péterke.

— Ki teremtetted?

— Isten.

— Van-e mennyország?

— Van. Isten hatalmas, isten ... hatalmas...

A plebános ur elégedetten biccentett. Jól van. A szegény árva emlékezik. Mit mond csak az Irás? »És magot vetének a földbe, de valahol a föld holt vala, a mag ki nem kele, de valahol a föld jó vala, a mag ottan kikele« ... Péterke értelme tehát nem holt föld, mert emlékezni is képes, s kikölti a magot.

— Mi a mennyország?

— Ég.

— Hol van?

— Ott ...

— Jól van. A felhőzet fölött vagy. Ne feledd ezt, fiam, és mindig félj hatalmától.

— Félek.

— Minden keresztény fél. Te is az vagy, én is az vagyok és alázattal meghajtom fejemet hatalma előtt.

— Meghajtom fejemet ...

— Mert öröködik, fiam, és büntet az isten!

A plébános ur hirtelen visszaemlékezett pünkösdi predikációjának egy szép helyére. Fölemelte tehát kenetteljesen, lassan, méltósággal a kezét, köszörülte torkát és nagy hangon szólt: »A bűnbeesett embert nem rejti el Isten sujtoló haragja elől se ég, se föld. Isten keresztül lát a kösziklán, Isten olvas a vesékben, Isten megbünteti a botlást harmadiziglen az unokákban, de véghetetlen kegyelmetességével, melyben egybeölelkező a lét alfája az enyészet omegájával, mindig megbocsát a bűneit bánónak, ha lelkébe veszi Jézus urunknak áhítatosságát és drága szívének megalázkodását. Amen! . . .

Leeresztette kezét és rárivallt:

— Félj az istentől, emberi nyű! Reszkess osztorától —

A gyermek reszketett. Fejében zavarosan zsongtak a hallott szavak, melyekből csak az utolsót hallotta, mert minden új szó kitörölte agyából az előtte valót. A plébános ur bólintott; jól megy az istenes munka. Félt a nyüvecske, s értelme szemmel láthatólag költi a magot.

— Menjünk tovább. Tehát Péternek hívnak. Mondd meg nekem most, apátlan árva, ki légyen apád? Hó! . . . Mít tudod te . . . Vétkezésben lettél a világra . . . havi öt forintért tartott a harangozó felesége, míg élt a jó lélek. Ugy lehet nagy dáma volt az anyád, fiam, s ki tudja ki légyen apád . . . Hm! . . . Canis mater, baj, baj . . . Kitettek dajka-

ságba, ide falura, hogy elpusztulj. Akkor tiz hónapos férgecske voltál. Vertek bizony eleget, s nem vala ám pengős selyem a pólyácskád, de te arról keveset tudtál.

A plebános mosolyogva integetett.

— Ide hallgass és ne köhögj!

A gyermek mellére nyomta vékony kis kezét, s félénken rebegte:

— Itt . . . itt . . .

— Fáj, he? Meghültél, semmiházi. Minek csavarogsz mezitláb, miért nem ülsz a kamrádban, mi? He? . . Mutasd!

Magához rántotta a fiut, s megtapogatta kövér ujjaival mellét. Zihált a sovány mell, s kék eres gyenge halántékaiban sebesen lüktetett a vér. Könybe lábbadt szemekkel nézett a plebánosra, ki fejét csóváltgatta s lábával csoszogtatott.

— Baj, baj . . . Majd teszünk róla, gyermek, majd gondolkozunk, ne félj. Eredj ágyadba, s légy békével. Imádkozz, hogy isten fejedre küldje megszentelő bölcsességével a gyógyulást. Takarodj ki!

A gyermek szepegve ment.

— Hm . . . mormogta bosszankodva a plebános, — fogadni mernék, hogy már nem sokáig huzza. Költséget okoz nekem . . . meglop . . . Oh, uram, ki látsz és ítélsz: lássad és büntesd ostorod sulyos csapásaival a szülőt, ki elveti magától gyermekét; ki rosszabb a farkasnál és nem féli irtóz-

tató haragodat! . . . És a ki nyakamra küldötte e beteg porontyot, hogy elegye kevés filléreimet . . .

Künn melegen sütött a nap, lepkék röpködtek a virágokon, s madarak csicseregtek. Künn illatosak a mezők; fürjmadár szaladgált hangos pitypalattyal a vetés között és minden élt, örült hálados szívvvel a napsugárnak. Künn kitárta karjait a gyermek, s nyitott szácskával szivta beteg tüdejébe az édes levegőt. Azután lehorgasztotta fejét, kamrájába vánszorgott, összebb kotorta régi rongyait, kezébe vette csorba csengetyűjét és lefeküdt.

Másnap reggel dörmögve járult a plébános ur színe elé a vén Mária.

— Nyög a poronty . . .

— Szánd a gyermeket, Mária, ő szerencsétlen.

— Jó, jó . . . nyög, mondom.

— Lássam a boldogtalant.

Kimentek a kamrába, hol kezére hajtott fejjel feküdt a gyermek. Átlátszó kis arcát kitüzesítette valami gyilkos láz, ajka reszketett, homloka nedves, szikkadt és forró volt. A plébános rá nézett az ajtóból s fejét csóváltatta.

— Sulyos baj . . . Eredj a felcserhez, Mária; ő ismeri a nyavalyákat. Ugy is tartozik tej árában két pengő forintommal, — menj, Mária.

— Minek?

— Hallottad! — rivalt rá gorombán a plebános ur és megfenyegette erős, csontos öklével. —

Ördög szántson minden banyának hátán ....
Majd megtanítlak —

Mária gyorsan hátrált, s némán, magában dühöngve sompolygott ki a parochiáról. Nem mert visszafeleselni.

Mérges a plebános, forog mély üregeiben szeme, mint a kivert bikáé, — veszedelem ilyenkor a közelsége. Nem egyszer történt, hogy szörnyű dühében három-négy parasztot ragadott meg a plebánia udvarán s úgy összerázta őket, hogy csak künn, a kapu előtt terpeszkedő árok pocsolyájában eszméltek föl. Ment tehát szaporán a faluba felcser után. A plebános ur ez alatt az udvaron járkált s malmocskát játszott az ujjaival. Néha a szemétre is vetett egy-egy pillantást, mely ellepte a parochiát, de nem látott meg belőle semmit. A szokás, a szokás... Egy csomó fonnyadt főzelék és fosztott libatoll éktelenkedett a kerítés mellett. Azt se látta. Meglátott azonban a temetőben egy magas, barna sirkövet, mely alatt délutánonként sokszor kuporgott játszadozva a gyermek.

— Ingyen adok neki nyugvóhelyet ... mormogta hümmögve. — Sőt én temetem el, igen ... én magam ... Jó cselekedet illő az Ur szolgájához és könyörületos szív, mint az övé.

A kamra küszöbén Zsil nyöszörgött. Majd oda csuszott a beteg gyermekhez és nyalogatta ke-

zét. Péterke mosolygott s nyitott szácskával, öntudatlanul feküdt rongyai között a földön.

*

Asszonyom!

Mire a csőszházhoz értem, meghalt az öreg Fehér Illés leánya: Fehér Anna és meghalt — *a fiam*. A szomorú mesének vége van . . .

Ez a két szerencsétlen teremtés képezi az én életem nagy drámáját, miattuk sir fel néha még most is a lelkem, az ő halavány, panaszos árnyuk tűnik szemeim elé a csendességben. Őket látom az őszi köd fehérségében, őket láttam frivol mulatságaim között a világvárosok pompájában és nem tudom mentegetni magamat, mert *hitvány ember voltam*. Akkoriban, midőn sokkal rövidebben, mint most, de körülbelül ugyanezeket modottam el önnek, elfelejtettem hozzá tenni, hogy nyomorultul viseltem magamat Annával szemben. Nem illett hozzám, egyszerű erdésznek volt a leánya, — én vagyok oka, hogy elpusztult és én vagyok oka a gyermek halálának is, a ki az ő gyermeke volt. A bűn nem jár egyedül. Föltettem magamban, hogy elfelejtem ezeket a szegényeket. Könnyelműséget parancsoltam magamra, s látszólag sikerült is. Előttem voltak a példák. Hány gazember jár emelt fővel, mosolygó, friss ajakkal a *mi* társaságunkban, hány jellemtelen férfi és hány fekete nő — kívülről pirosak, szépek és ártatla-

nok? A jó ezredes! Hálával gondolok reá, ő mindent elkövetett vigasztalásomra és boldog volt, hogy fáradozásának sikereit látja. Történetkéket beszélt el a saját életéből. Visszaemlékezett egy bécsi leányra, akit keresztül lőtt halántékkal találtak meg pár hónap múlva szobája szőnyegein. Az apával párbajt vívott, a dologról beszéltek egy darabig, azután elfelejtették. Naivság, ha valaki nagyon szívére veszi az ilyesmit. Egyszer meg kell halni . . .

Ekkor történt, hogy gyógyításomat teljesen végre akarván hajtani, följánlotta nekem az ön kezét.

Igen hízog, igen tökéletes képet festett önről. Így gondolkoztam: az ezredesnek végre is igaza lehet. Azt a két szegény halottat nem támaszthatom fel. Miért lennék tehát különb mint a többi? Lelkiismeretesebb, nemesebb, jobb, becsületesebb, mint a gavallér-morál elismert mintaképe: az ezredes? Rá mondom magamra, hogy silány ember voltam, — miért mondjam ki hangosan is, ha az ön onklója se hirdette önmagáról soha és nem mondják ki nyíltan többi barátaink sem? Így *gondolkozunk* mindnyájan. Ne tiltakozzék kérem e kellemetlen meggyőződés ellen, — bizonyos vagyok benne, hogy ön se ítélte polgári módon rólam. Ön férjet keresett bennem, én kompanistát önben. Ah! megtaláltuk egymást . . . Talán ki is tartottunk volna egymás mellett, ha elhatározá-

somhoz hű maradtam volna. A mindenről való megfélekedés azonban nem sikerült. Lelkiismeretem lett az én ellenségem. Hiába való küzdelem volt... nem tudtam legyőzni... ő vert le engem... Emlékszik még erre a szomorú időre, — sokat gyonyolódott velem, s végre is elunta a dolgot. Magamra hagyott, bálókba járt, szórakozást keresett ama kitünőbb komédiások között, kiket nem egy könnyen tör meg tulajdon szivök hitványsága, főleg ha oly eleven és szellemes asszony közelében leplezhetik el lelkök meztelenségét, mint ön.

Nem állítom, hogy szeretetreméltó voltam, egyet azonban javamra kell, hogy beismerjen: egy percig sem tiltakoztam ellene, hogy ön a válópert ellenem megindítsa és be is fejezze. Hibásnak éreztem magamat önnel szemben, — engedékenységem tökéletes volt. Függetlenek lettünk. Ön elutazott, én nem sokára szintén követtem példáját és eltüntem. Ha kiváló szellemi tulajdonokkal felruházott, kiváltságos lény lettem volna, ki tudja mit tettem volna... Így azonban, a többi tucatemberek szokása szerint, mentségeket kerestem a magam számára és természetesen találtam is. Mindig találunk mentséget, ha a hiba bennünk van. Lassanként lecsitult a lelkiismeretem is. Kipróbált gyógyhelyet használtam: Párist. Mindennap más-más gyógyszert: ma Röderer-t, tegnap Monopolt, tegnapelőtt Mumm-ot. Ah! a pezsgőnek csodálatos eredményei vannak... Kicsit megbu-

tul tőle az ember, de felejt . . . Ezzel azonban nem elégedtem meg. A lejtőnek megvan a maga fizikai törvénye: átengedtem magamat e törvénynek, s bizonyos jóleső kárörömmel éreztem, hogy előbb csak lassan, később azonban folyton fokozódó sebességgel haladok lefelé egészen addig, míg a mélységben Mlle Therèse-el találkoztam.

— Kicsoda ön? — kérdezte tőlem.

— Nevem Guidó, és ön?

— Nevem Therèse. Megelégszik ennyivel?

— Meg.

— Kedvesem, mi tökéletesen értjük egymást! — felelte nevetve és kezét nyujtott. Elfogadtam a nyujtott kezét. A többi körülbelül tudja ismeri a buta történet befejezését is. Tartózkodás Párisban, onnan távozás Dieppe-be. Találkozás Schultz úrral, az ön férjével, kit Mlle Therèse az első pillanatban mammuth-nak nevezett és úgy nevetett rajta mint a bolond. A *Dramatique* hölgyei egyformák. Meg voltam győződve róla, hogy bájos lepkémet el fogom veszíteni, de nem törődtem vele. Szükségem volt egy lényre, a ki engem is kinevessen, mint az ön férjét, s ha bezárom a boltot, éppen oly vidám mosolylyal röppenjen el tőlem, mint a minővel jött. Számítottam reá, hogy az az érzés, mely Páris boulevardjain »szelid émelység« néven ismeretes, nálam is tanyát üt és meg lesznek mentve.

Ugy történt; Cocard ur megszöktette Mlle Therèset és én meg voltam mentve. Mit törődtem vele, hogy megmentésem vagyonomba került. A szentgáli kastély ódon folyosóin szegény ember lépése koppant, midőn szeptember elején haza érkeztem, ez a szokatlan hang azonban jól esett. Nini! gondoltam magamban, a komédiának vége van... Mily szerencse, ha ép testtel mondhatja el magáról valaki, hogy letört a versenypályáról, s többé nem állhat az élet starterje elé. Mások ősz hajjal dőlnek ebbe az állapotba, s még az a vigasztalásuk sem marad, hogy vétkezésüket flagellans-erkölcsökkel némileg levezekélhetik.

Szerencsés vagyok, hogy a vezeklésre elég időm maradt. Ha rendes életet élek, s a »szelid émelység« jótékony érzete állandó marad, úgy több idő áll előttem, mint a mennyit eddig tönkre tennem sikerült. Gondolkozom ugyan egy kigázolási módon, az öngyilkosságnak ezt a nemét azonban csak végszükség esetére tartogatom. Alapelvem: »a nő romboló szerepe a férfi életében,« melyet saját tönkrement életemmel bizonyíthatok be — egyelőre kizárja, hogy a vagyon kedvéért házasságot kössek, — ehhez a fegyverhez csak akkor folyamodom, ha egy csapással akarom majd magamat tönkre tenni. Nincs persze kizárva az sem, hogy ezzel a magam ellen intézendő csapással új életre keltem magamat. Ki tudja, hátha

van nő, a ki elég nagy diplomata ahhoz, hogy egy ily veszendőbe indult anyagból, mint én, használható embert tudjon formálni ... Gondolkoztam már erről is és nem tartom tulságos abszurdumnak ... Oh, bizonyára ez nehéz, igen nehéz munka lenne, de hátha kifizetné magát? Az ember oly különös teremtménye az alkotónak; kitelik belőle minden, még igazi ember is. Okvetlenül szükséges persze, hogy az átalakítás művészetében mester legyen a nő. Türelmes, gyöngéd, elnéző, s főleg hogy szeresse férjét. Roppant hatalom a szerelem ... vén troubadourok elcsépeleték, fiatal apródok elnyafogták ... ezernyi bájos ének ő róla suttogja dalát ... elkoptatni azonban nem bírja százezer év se. Roppant hatalom férje fölött a szerelmes hitves; nincs férfi ezen a földön, ki meg ne érezné a nőnek szívét és meg ne hatná a belőle sugárzó napsugár ...

Bocsásson meg, asszonyom, ha egynémely kellemetlenséget is mondtam önnek; nyíltságom, őszinteségem, bizalmas vallomásaim ellen, azt hiszem, nem lehet panaszra oka, s ez mindenesetre enyhíti hibámat, ha ebben az inkább a magam szórakoztatására írott levélben némi élességet s egy kis kesernyés gúnyt is sikerül fölfedeznie. Jogot váltottam mindkettőre ... Vigasztalja magát azzal, hogy utoljára történt: többé soha sem irok önnek és házának küszöbét átlépni szintén

nem fogom. Igaza van! A mi érintkezésünk nevetéses. Örömmel teljesitem tehát óhajtasát és ezenel elsülyedek a ködbe.

Ave Mariára harangoznak, asszonyom, istenönnel!

Szentgáli Guidó.

ADAMOVICS MAMA.

Összees Széchenyi Könyvtár

Schultz doktor sonkát és forró theát paráncsolt magának reggelire, azután kiküldte az inast és öltözködéshez látott. Künn még ősziesebb volt az idő mint tegnap; sűrű, szürke köd terpeszkedett a hegyekre, ideje, hogy nemsokára elhagyják a fürdőt. Nehány ismerős család holnap vagy holnapután utazik el. Velök tartana ő is, ha egyedül volna, így azonban meg kell hogy várja, míg a hölgyek mást határoznak. Minap előhozta a dolgot, Adamovics mama azonban kijelentette, hogy az ő idegeire e hűvös, csipős őszi időjárásnak rendkívül jótékony hatása van. Hasonló módon nyilatkozott neje is, de más szempontból. Őt gyönyörködteti ez a homályos, ködös panoráma. A hegység felhőtömegekbe vesző hatalmas arányai, a hervadó erdő, az elcsendesedő berkek lenn a fürdő alatt, s a pásztorfiuk hosszan elnyújtott, jajongó éneke a sziklák tetejéről . . . csupa kedves romantika . . . vagy efféle valami. Sajátságos, hogy mi mindent látnak a hölgyek ott is, a hol ő például semmit egyebet nem képes fölfedezni egy csomó száraz természeti törvényen kívül. Felhők

hervadás, madárfütty, pásztorsip stb. Miféle »kedves romantika« van ebben?

A doktor tekintete a serpentin utra tévedt. Felhúzta kabátját is, megigazitotta nyakkendőjét, azután elővett egy színházi látcsövet s egész a szikláig gondosan átkutatta az utat. Ez a rögtönzött kémszemle azonban eredménytelen maradt. A hegynék kanyargó uton mindössze két paraszt-asszony lépegetett.

Schultz doktor letette a látcsövet s lehorasztott fővel, lassan, elgondolkozva sétálgatott végig hálósobája szőnyegein. Nagy, oszlop alakja kicsit meghajlott, arcán ráncok képződtek, homlokán felhők futottak össze: századszor meg hánytavetette már a báró szavainak értelmét, s látogatásának legapróbb részleteit, a nélkül, hogy valamelyes komolyabb eredményre tudott volna jutni.

Adamovics mama ezalatt szintén fölkelte és tükre elé ült, hogy reggeli pongyoláját rendbe hozza.

A szobaleány fürgén sürgölődött tiszteletre méltó, kövér alakja körül, mely a tükör alatt levő tért teljesen elfoglalta. Adamovics mama bágyadtan ült, s lankadt hangon utasította a szobaleányt, hogy hozza el ibolya színű pongyoláját, selyem papucsait, fésűit és hajtűit, azután menjen és nézze meg urnőjét, fölébredt-e már, vagy nem.

— Most voltam benn, kegyelmes asszonyom.

— Nos? Alszik még urnője?

— Már öltözködik.

— Jól van, gyermekem! elmehet, ma nincs szükségem önre. Gondoskodják a reggeliről. Csokoládé, piskóta, néhány sonkaszelet, friss vaj és gyümölcs... Távozzhat, Elizabetha, távozzhat...

— Igenis, kegyelmes asszonyom, — pityegte formás pukkedlivel a leányka és kisurrant az ajtón.

Adamovics mama elégedetten bólintott. A kegyelmes cím végre is nem kerül semmibe és sokkal előkelőbben hangzik, mint a nagyságos asszony. Növeli tekintélyét, melyre sokat ad. S növeli az ilyen egyszerű cselédleányka önérzetét is, ha kegyelmes házat szolgál és nem Erzsinek, hanem Elizabethának szolítják. A jó mamának ezekben az apróságokban óriási praxisa van. Az ő sajátos logikája egyébiránt semmi lehetetlenséget sem látott abban, hogy a cselédek által kegyelmes asszonynak szólíttassa magát, úgy gondolkozván, hogy ha leányát, míg báróné volt, megillette a méltóságos cím, anyai jogai révén őt egy fokkal magasabb címzés minden esetre megilleti. Az a jelentéktelen apróság, hogy Lujza nem neje többé annak a szörnyeteg Szentgálinak, nem változtat a dolgon.

Adamovics mama a báró nevének halk említésénél azonnal rosszkedvű lett. Kellemetlen gondolatai támadtak. A báró látogatása, s különösen leányának feltűnően kihívó, sőt határozottan epés

és ideges magaviselete egész sereg nyugtalanító gondolattal töltötték el. Rokonszenvének függőben levő részét, melyet a doktortól eddig megvont, tegnap estétől kezdve teljes mértékben oda ajándékozta ennek a kitünő embernek, a kinél ideálisabb férjet képzelni sem lehet. Jólelkű, lágy, engedelkeny és gazdag. Nem állitható, hogy gyöngé elméjü is e kiválóan jeles tulajdonain kívül, jól lehet ez csak fokozná értékét, — az azonban igen is állitható, hogy tökéletes rendben levő észbeli tehetségét soha ellenök nem használja. Háztartással, pénzzel, különböző uti, fürdői, báli és házi programokkal Lujza rendelkezik. Az ő szava dönt, az ő akarata érvényesül. Schultz doktor nyulékony és udvarias gentleman, — addig nyujtható, a meddig tetszik.

Világos, hogy e kitünő ember okvetlen megérdemel némi elismerést. Mily jóság, mennyi lelki nagyság nyilatkozott meg már csak abban is, hogy azt a szörnyeteg embert — félelmes és veszélyes emlékjelét a multnak — Lujza könyelmű óhajtására majdnem erőszakkal hozta ide. A féltékenységnak legkisebb nyoma sem támadt nemes szívének mélyén . . . Um Gottes willen! mily becsületesek ezek a jól táplált, gazdag, kolossus férfiak, — az ember oly jól érzi magát mellettök, mintha csupa pihe között feküdnék.

— Lujza hálátlan . . . pusmogta félhangon a derék hölgy s hozzá fogott, hogy arcára néhány

diszkrét őszi rózsát varázsoljon. Finom Grellemont-festék került elé a consol titkos fiókjaiból. Ott egy tégely gold-crème, ott eider-pamacs, ott szarvasbőr »lappantyu«, ott chinai tuss, ott török gyanta, ott illatos olaj, ott minden szükséges, drága apróság, a mire ez utolérhetlen művészethez egy előkelő hölgynek okvetlen szüksége van. Az arc, szemöldök és ajak a festés kényes művészetének gyakorlása közben sem feledkezett meg azonban arról, hogy leánya igenis hálátlan és nem eléggé óvatos. Oly meggondolatlanságokra ragadtatja magát, melyekről végzetes drámákat mesélnek a regények...

— Levelet írni Guidónak... méltatlankodott fejét rázva, levelet annak az immoralis embernek... skandál... Erről még tárgyalni fogunk, ma chère, — nem engedhetem, hogy kedvező szituációink egy veszélyes, igen... veszélyes szeszély miatt, melyet nemcsak a kíváncsiság, hanem az unalom, sőt talán a szerel —

Adamovics mama megrettent ettől a szótól.

— Szerelem... suttogta mély zavarral és gyorsan körülnézett. Kétségbe volna esve, ha gondolatait valaki megsejtené és ijedtségét hervadt arcának félig befestett vonásai mögött is észrevenné. — Szerelem... szerelem... ismételte lassanként magához térve, s megkönnyebbülten lélegzett föl. Mily bohó félelem ez... Lujza sohasem szerette Guidót... álmodom, igen, igen... feltűnően fantasztikus gondolataim vannak... De hát

ha épen az izgatja, hogy e borzasztó ember akkor csendes és szomorú volt, most pedig lármás és hogy is mondjam . . . olyan érdekes? Ah, mein lieber, ezt az egyet csakugyan nem lehet öntől eltagadni és én elismerem, hogy ön most sokkal érdekesebb mint régen. Van abban valami, hogy egy bűnös ember, kivált ha vétkei miatt tönkre is jut, figyelmünkre minden körülmények között számot tarthat. Istenem, mi nők sok tekintetben oly csodálatosak vagyunk . . . Nem lehet rossz néven venni, ha olykor helytelen utat választunk és összes diplomaciánkról megfeledkezünk . . .

Adamovics mama félig mosolyogva, bánatos sóhajjal simitott még néhányat gyérülő szemöldökén, azután felállt és szemlét tartott műve fölött, melyet tökéletesnek mutatott a vastag, aranyos tükör.

Szemléje közben okos gondolatai támadtak; végre is fogja hajtani őket. Mindenekelőtt rajta lesz, hogy a bárónak irt levél ne küldessék el. Meg van ugyan győződve róla, hogy Lujza nem szorul tanácsokra, nem lehet azonban tudni, hogy mit hozhat a véletlen, ha az írott betűt valaki szándékosan magyarázza félre és felvilágosítást esetleg nem fogad el. Schultz doktor bizonyára rendkívül derék ember, — szívének idegen minden féltékenység . . . ki lát el azonban holnapig? Huszonnégy óra bizonyos körülmények között roppant hosszú idő. Családok emelkedhetnek, családok me-

hetnek ennyi idő alatt tönkre, — sőt még a halál sincs kizárva, főleg ha erőszakkal huzza valaki szinpadra, hogy egy családi tragédiát csattanós formában fejezzen be...

Adamovics mama szigorú arccal nézett a tükörbe. Figyelmét toilettejének legkisebb részlete sem kerülte ki. Pár másodpercig tartó megfeszített szigor után sem találván azonban önmagán semmi igazítani valót, fölkelte a tükör mellől, s lassu méltósággal meghajtván magát, kellemes mosolylyal mondta: »Meg vagyok önnel elégedve, kedvesem, meg vagyok önnel elégedve«...

Néhány perc múlva belépett az Erzsébet leány, s jelentette, hogy a reggeli készen várja a kegyelmes asszonyt.

Adamovics mama átment az ebédlőbe. Minden mozdulata csupa grácia és méltóság. Emelt fővel, melyen sötét vörös bársonyból készült gyöngös »Trophée Victoria D'Angleterre« diszlett, — fegyelmezett, diszkrét mozdulatokkal tartotta bevonulását a pompás faragványokkal borított ebédlőbe, s kívánt jó reggelt leányának, ki elébe sietett és megölelte.

— Jó reggelt, mama.

— Jó reggelt, gyermekem! — S a derék matróna megcsókolta a hölgyet. — Szemeidből látom, — folytatta, helyet foglalva az asztal mellett, s tele töltve csészéjét csokoládéval, — igen, édes Louise szemeidből látom, hogy nyugtalan éjszakád volt.

— Oh, nem ...

— Kedvesem, engem nem lehet elámitani. *Nekünk* hasonló dolgokban csalhatatlan érzékünk van. Mi anyák ebben a tekintetben kivételes lények vagyunk ... Hol van Ottó?

— Azt hiszem sétálni ment.

— Még nem üdvözölt?

— Ráérünk, anyám, — felelte mosolyogva, vidám könnyedséggel a hölgy s elsimította homlokáról szép szőke haját, — nem oly tulságosan sürgös. Schultz ur tudja, hogy tulajdonai vagyunk...

Adamovics mama kissé ideges lett. Fülét kellemetlenül érintette ez a kétségkívül gunyos megjegyzés, melyhez, bár nem először hallja, nem képes hozzászokni. Gyöngéd érzelmei erélyesen tiltakoztak hasonló finom inzultus ellen. Ki is fejezte elégedetlenségét:

— Bocsáss meg, gyermekem, de e kifejezés ellen tiltakoznom kell ... Mi nem vagyunk férjed tulajdonai. Tulajdon! Tulajdon ... Néha feltűnően népies kifejezéseid vannak ...

— Ne neheztelj, mama; tessék egy piskóta, édes ...

— Köszönöm. Megkóstoltad a vajat?

— Nagyon jó. Schultz ur is dicséri.

— Apropos! Schultz ur! Figyelmeztetni akarlak valamire, édes Lujzám. Tudod ... valami azt sugja nekem — folytatta lehetőleg nyugodt, egykedvű hangon a mama, — hogy reád az a bor-

zasztó ember bizonyos hatást tett... azt hiszem... Nem vagyok benne egészen bizonyos, de mi anyák ebben a tekintetben is kivételes lények vagyunk. — Figyelmeztetni akarlak tehát, hogy Guidóval semmiféle magyarázatokba ne bocsátkozz. Tartsd mindig szem előtt jelenlegi helyzetedet és ne feledd, hogy ez az ember teljesen ruinált egyéniség.

— Elvesztette a vagyonát.

— El bizony, de nem rendes uton.

— Egyre megy.

— Oh, nem! Tönkrejutás és tönkrejutás között nevezetesen különbségek vannak. Szentgáli immorális körülmények között jutott tönkre. Ezt nem lehet szépíteni. Ha megkérdezed, ő maga is elismeri. Hallottam Ottótól. Szentgáli elég önhitt és elég — hogy is fejezzem ki magamat — elég szabadelvű, hogy hasonló dolgokban a legmerészebb öszinteségre is képes. Kérlek tehát, machère, óvakodj tőle, hogy ennek az urnak például... levelet írj...

A szőke asszony elnevette magát s ingerkedve szólt:

— Mily szerencsétlenség, mama! Ez a tanács elkésett.

— Irtál neki?

— Fájdalom...

— Lehetetlen, lehetetlen...

— Annyira nem lehetetlen, hogy már választ is kaptam.

— Szentgáli válaszolt . . . Szörnyü ember!

— Bocsánat, mama, a báró mindig udvarias volt, különben sohasem lehetett volna férjem. Nézd csak, — folytatta a hölgy, s felmutatta a báró levelét, — ezelőtt husz perccel hozta egy cigány postás. Nem tréfálok! Igazi kis cigány fiúcska hozta a kastályból, a honnan futva érkezett meg. Ha nem iszonyodnál a konyhától, láthatnád. Ott ül a küszöbön, reggelit adattam neki.

— Levél attól az embertől — ismételte Adamovics mama s visszatette a félig elfogyasztott vajás szeletkét a tányérra, — nem tudok magamhoz térni a bámulattól . . .

— Még pedig nagy levél, mama. Nézd csak; mennyi sűrűn tele irt oldal! Büszke vagyok reá, hogy ily hatalmas levelet kaptam. Hallgasd a végét: »Ave Mariára harangoznak, asszonyom; isten önnel!«

— Azt írja, hogy Ave Máriára harangoznak?

— Ugy van!

— Guido az Ave Máriát emlegeti, — mondá engesztelődve a mama, s sokkal szelidebb hangon folytatta, — ebből azt kell következtetnem, hogy az élet csapásai vallásosságra tanították. Nagyon örülnék, ha így volna. A vallás egyedüli vigaszunk; tehát az Ave Máriát említi, sőt talán imádkozott is . . . Igen, igen, nem tagadom, hogy ez tetszik

nekem. Szentgáli végre is . . . nem állítom, hogy teljesen ruinalt egyéniség — még megjavulhat. A vallás ereje isteni eredetű! Nem tréfálsz, gyermekem, csakugyan az Ave Máriát emliti, jól olvastad?

— Kétszer is.

— No, ez szép tőle! Nem is hittem volna, hogy még az imára is gondol. Valóban ez igen szép dolog tőle, látszik, hogy nincs oly rossz ember, ki meg ne javulhatna. Örülök, hogy Szentgáli a javulás útján van, — ezt a hozzád intézett levelet azonban nem helyeselhetem.

— Válaszolnia kellett.

— Ez igaz, csakhogy így te vagy a hibás.

— Tévedsz, mama! Nehány homályos részlet még mindig tisztázást kíván. Irtam neki, mert mindent tudni akarok.

Adamovics mama kelletlenül integetett.

— Ertem kíváncsiságodat, de kérlek, gyermekem, nem veszed észre, hogy ezekre a kölcsönös magyarázatokra most már semmi szükség. Neked nincs se jóvá tenni, se megbánni valód, — a bárónak pedig tökéletesen mindegy, hogy kifogástalan embernek tartod-e, vagy nem. Fogadd el tehát tanácsomat és szakíts meg ezzel az urral minden összeköttetést. Gondold meg, hogy a társaságot nagyon könnyű félrevezetni . . . néha egy elejtett szó is elegendő, hogy beláthatlan kellemetlenségek származzanak. S a mi szintén nem kicsiny-

lendő, itt van Schultz ur is, e kiváló ember, a kit nem szabad megszomoritanod.

— De mama, az istenért! — kiáltotta tréfás pathosszal a delnő, — úgy beszélsz, mintha már el volnék veszve. Feleled, hogy én imádom Ottót!

Adamovics mama sértődve nézett leányára. Bántotta ez a leplezetlen cinizmus, melyet szigoruan elítélt és semmi esetre sem tartott elfogadhatónak ott, a hol ő jelen van. Erélyes válaszon gondolkozott tehát, Schultzné azonban megelőzte.

— Légy nyugodt, mama. Igérem, hogy azt az urat többé nem emlitem. Belátom, oh! mindent, azonnal... hogy nevetséges helyzetbe sodornám magamat. Szentgáli őszintén megvallotta, hogy hibásnak érzi magát és nem méltó arra, hogy korrekt férfinak tartsák. Meg vagyok vele elégedve és többé nem gondolok reá.

— Helyes, nagyon helyes! Férjed nem érdemli meg, hogy jóságáért hálátlansággal fizess.

— Igazad van; Ottó jó ember.

— Előzékeny, figyelmes, szeretetreméltó...

— És mily okos!

— Ugy van! Schultz ur bármely tudóssal kiállja a versenyt. Nagy műve, a női idegek betegségéről, feltűnő hatást csinált. Tekintélye nőttön nő. Jelleme oly tiszta, mint a hó. Multja kifogástalan. Um Gottes willen, mit akarsz még többet?

— Egy lovat.

Adamovics mama meghökkenve kapta föl fejét, s a legnagyobb zavarba jött. Ily éles durvaságra nem volt elkészülve.

— Lujza . . . Lujza . . .

— De mama, kérem! Csak nem gondolod, hogy férjemet akarom lónak használni. Nem, nem! Mi jut eszedbe; Ottó, férjem és egy ló . . . Hisz ez mulatságos különbség! Igazi lovat értek, melyről már többször beszéltem neki; ohajtásom azonban még mindig nem teljesült. Ki szeretné lovagolni az erdőkhez. Régente kitűnő lovas voltam; produkálhattam volna magamat, s e művészetemre mindig büszke voltam.

— Használd a kocsit.

— Lovagolni akarok, mama, — felelte mosolyogva a szőke asszony s megesókolta Adamovics mama szép, sima fehér homlokát, mely fénylett, mint az ezüst. — Hol van Ottó? Utána fogok küldeni és magparancsolom, hogy teremtsen nekem nyerges lovat. Honnan? Bánom is én! Az ő dolga! Találjon egyet!

— Igen, igen . . . az erdőket akarod látni . . .

— Az erdőket, mama.

— Voltunk már ott.

— Hárman egyszerre. Ne feledd azonban, hogy a természet szépségei csak költői egyedüllétben élvezhetők. Oh, nektek fogalmatok sincs róla,

mennyire elragadnak engem a természet szépségei!

— Ne gúnyolódj, chère Louise . . . rebegte Adamovics mama érzékenyülve, — szívem ösz-szeszorul, ha a következményekre gondolok. Magaviseleted szomoru gyanut kelt bennem . . . nincs érzéked az ugynevezett buta szituációk iránt, melyek azt, ki elég meggondolatlan és beléjük sodortatja magát, menthetetlenül eltemetik . . .

— Gyanusítás?

— Még nem, gyermekem, — csak anyai aggodalom . . .

— Megyek és felkeresem Ottót.

— És kilovagolsz . . .

— Igen.

— Egyedül?

— Magammal viszek egy ezüst sipot. A míg e sip hangját nem halljátok, addig teljes biztonságban vagyok. Kérlek, legyetek készen; ha sipom vészfüttye megszólal, halálos bajba kerültem, melyből csak a ti önfeláldozó segélyetek menthet meg . . . Bocsánat, édes mama . . . már nem tréfálok . . . Kicsit nevettem . . . Ismerd el azonban, hogy ebben a te sajátságos aggodalmadban sok humor van. Oh, istenem! a romantika kora, fájdalom, régen lejárt; nincsenek Burg-Freuleun-ok, kik pityergésre álló szájjal lessék éjjelenként a méla holdvilágot, nem léteznek halavány arcu troubadourok, kik hárfát pengetve üvöltsék föl

szerelmük énekét a várak bástyái felé és nincsenek vakmerő Ritterek sem, kik a vigyázatlan Kunigundákat, Izoldokat és Adelheidokat erőszakkal elrabolják. Egyforma, okos, polgári életet élünk. Ne tartsatok semmitől.

— Csendesen. Ez férjed . . .

Künn Schultz ur kopogtatta meg e pillanatban az ajtót. Adamovics mama ajkára illesztette ujját: »Pszt! Félremagyarázná, ha meghallaná.« »Nincs semmi titkom.« — »Mindegy, gyermekem, — a férfiak gyanuja sokszor a semmiből burjánzik fel.«

— Jöjjön Ottó, jöjjön!

Schultz Ottó dr. elegáns, nagy oszlop alakja jelent meg az ajtóban. Udvarias bókkal, szokatlantul komolyan, majdnem leverten közeledett. Adamovics mama ajkába harapott. »Ez az ember alighanem találékonyabb, semmint gondoltam«, — dunnyogta csendesen, s arca legszívélyesebb mosolyával üdvözölte a kitünő férfit.

— Nagyon nyugtalannak látszik, barátom, mi történt önnel?

— Csalódik, édes Lujza, — felelte a doktor, — rosszul aludtam. Jó reggelt! Jó reggelt aszszonyom.

— Jó reggelt, fiam, — integetett nyájasan a mama, s kezét nyujtotta az orvosnak. — Jöjjön segítségemre, Ottó! — én hiába erőltettem meg ékes-

szólásomat, Lujza makacs ellentállásán megtört minden erőm. Képzeld, ki akar lovagolni!

— Ugy van, barátom, az ön neje ki akar lovagolni.

Schultz doktor nyugodtan szólt:

— Gondoltam erre, Lujza. Most jövök éppen a vendéglőstől. Megvettem tőle egy lovat. Négy éves, fehér erdélyi faj, állítólag igen jó háttas ló. *Sultán*-nak hívják. Mindjárt átküldök a gyógyszerésznéhez, a kinek, hallom, van egy női nyerge. Johann mindent eligazít. Fél óra múlva, ha tetszik, kilovagolhat.

— Igazán, Ottó? ah, mily jó ember ön!

— Kötelesség, Lujza, semmi más. Életem főcélja, hogy önnek legjobb tehetségem szerint mindenkor szolgálatára álljak.

— Nagyon korrekt, nagyon korrekt... mosolygott édesen Adamovicsmama. — Eszményi ember! Legjobb tehetségem szerint... életem főcélja... Mily finomság a kifejezésekben, mennyi gyöngédség, mily elragadó udvariasság! Du lieber Gott! és ez a kitűnő ember veszélyben forog... Soha, soha! Adamovics mama anyai szive e borzasztó csapást nem élné túl... »Egy-két perc csak a világ«... Nem fogja megengedni, hogy ezt a néhány percet képtelen helyzetek drámája tegye tönkre.

— Schultzné kezét nyujtotta férjének, s

könnyedén elpirulva, látható kedvetlenséggel mondta:

— Köszönöm, barátom; figyelme hálára kötelez.

Belépett Johann, a német inas.

— Minden rendben van, — jelentette a doktornak, ki nyomban fölszólította nejét, hogy váltson lovagló toilettet és ha tetszik, lovagoljon ki mindjárt. Rendkívül örül, hogy parancsát azonnal teljesítheti.

Schultzné egy pillanatig tétovázva állt, azután eltűnt, s alig tíz perc múlva testhez simuló, sötétkék lovagló-ruhában, mosolyogva intett férjének, hogy kísérje le az udvarra, — indulni fognak.

— Kitaláltad gondolataimat, chère Louise, — mondá Adamovics mama, — kedves, okos gyermek . . . Valóban igazad van; menjetek ketten . . . ez okos, ez nagyon okos . . .

— Elkísér, Ottó?

— Sajnálom, lehetetlen, — felelte a doktor.

— Nem akar?

— Ha megelepszik vele, hogy gyalog kísérjem, úgy rendelkezésére állok.

— Nem tud lovagolni?

— Fájdalom, nem. Ennél azonban nagyobb akadály, hogy nincs ló.

— Mily kár . . .

— Ne törődjék velem. Mulasson jól, édesem és vigyázzon arra a lóra. Szelid állatnak látszik...

— Legyen nyugodt, barátom; erre a tehetségemre büszke vagyok, — felelte a hölgy és lesietett az udvarra, hovámindnyájan követték. Johann tartotta a lovat. Hófehér, magas, erős állat volt. Vidám nyerítéssel, füleit hegyezve csapkodta patáját a földhöz. Schultzné meg volt vele elégedve. Valamivel karcsubb is lehetne női nyereg alá, — jól van azonban így is. Kesztyüs kezével megvereggette nyakát, s a doktor segítségével nyeregbe ült. Adamovics mama büszkeséggel nézte. Mily bátor, mily szép! A legszemrevalóbb amazon se okozna nagyobb feltűnést valamely nyilvános helyen, mint az ő leánya.

Schultz doktor mosolygott.

— Vigyázzon magára, kedvesem, — tanácsolta jóakarattal, — ezek a derék állatok nem értik a tréfát. Nem teszek parancsa ellen, meg kell azonban vallanom, hogy nem szívesen bocsátom el önt egyedül.

— Féltekeny? — kérdezte halk nevetéssel az asszony, s a doktor a szeme közé nézett.

— Megengedi, hogy az legyenek?

— Nem, nem! Ez sokat levonna az ön értékéből, s meg van egyébiránt tiltva szerződésünkben is. Viszontlátásra, mama! Isten önnel Ottó, isten önnel! Félóra múlva itthon leszek. Mama, kérlek! csináltass nekem valami villásreggelit,

mig visszajövök. Azt hiszem, éhes leszek, s lehet, hogy ez a félórás lovaglás esetleg tovább fog tartani . . .

*

Adamovics mama fölment a verandára, s onnan nézte, mint táncol kényeskedve amazon terhével hátán a ló. Előbb lassan, tempózva ment ez a tánc, — Schultzné azonban hirtelen végig suhintott lovagló ostorával a fehér paripa nyakán. A ló előbb sügybe vágta fejét, azután emelt nyakkal repült végig a sétány fái között, s pár másodperc múlva már a serpentin ut kemény talajába vágta megvasalt lábát. A szőke asszony kitűnő lovas. Ugy ült a nyeregben, mintha oda lett volna nőve. Adamovics mama mindazonáltal nyugtalan volt, s ezt nem is titkolta.

Mintha gúny lett volna legédesebb gyermeke hangjában, midőn azt mondotta, hogy ez a félórára tervezett lovaglás esetleg tovább is tart-hat. Nagyon finom, nagyon szubtilis, alig észre-vehető gúny, de anyai szíve sugja, hogy igenis gúny volt ebben a halkan kiejtett megjegyzés-ben . . . S aztán az a különös »esetleg« szó. Mit jelent az, hogy esetleg? Miért esetleg? Kiért, mikor, mily körülmények között — esetleg? Ah! nem, nem . . . Soha sem fogja megengedni, hogy Lujza komikus helyzetekbe sodorja magát és nem fogja tétlenül nézni, hogy Schults ur, e kitűnő

ember könnyelmű női szeszélynek legyen szánamezős áldozata. Nem is szeszély ez többé, hanem hóbot, mely mindnyájok nyugalmaiba kerülhet, ha Lujza, esetleg — — Tessék! Megint ez a borzasztó szó. Ugy hangzik, mintha ezt mondaná: gyanus felhők torlódnak az égre, jégverés lesz . . .

Adamovics mama leült a veranda egyik bársonyos zsölyéjébe, s titokban a doktorra nézett, ki kalapjával intett az udvarról bucsut a távolságba. Nini, — dunnyogta magában a derék aszszonyság s megforgatta ujján drága gyűrűit, — e kitűnő ember, nagy vaddisznó fején nincs semmi feketeség; arca derült, vonásai élénkek . . . Mit gondoljon róla az anya?

Sőt még dúdol is a jeles férfiú.

Schultz doktor félig dörmögve dudolgatta kedvenc dalát, miközben fölért a verandára, s engedelmet kért, hogy helyet foglalhasson és szivarra gyújthasson.

— Nagyon örülök, édes Ottó, hogy ön most itt van, — kezdte Adamovics mama a társalgást, s nem tartotta szükségesnek, hogy lehangoltságát ügyesen eltitkolja. Lujza megjegyzése fölér jelentőség dolgában a földrengéssel . . . Ki kell kerülni, ki kell kerülni . . . Mi történnék, ha egyszer csak kifutna lábaik alól a föld, s e kellemes pompa helyett, melyet Schultz Ottó ur bőkezű szeretetreméltósága teremt elé, — a szegénység sovány réme vigyorogná szembe az embert.

— Miért örül, asszonyom, hogy éppen most vagyok itt? — kérdezte a doktor.

— Fontos beszédem van önnel.

— Parancsoljon velem.

— Előbb igérje meg, hogy nem igyekszik félreérteni azt, amit mondani fogok.

— Megtettem valamikor?

— Köszönöm, — soha. Ez az ügy azonban, melyről bizalmasan értekezni akarok önnel, sokkal fontosabb, semhogy mosolyogva lehessen beszélni róla. Kérem, kedves fiam, ne mosolyogjon... Nem is képzelem, mily nyugtalan vagyok . . .

— Ha nem tudnám, hogy Lujza kitűnő lovas, magam is nyugtalan lennék. Így azonban nem látok okot.

— Szegény fiam, — felelte Adamovics mama, s csudálkozva nézett a doktor szeme közé: — mily rettenetesen naiv ember maga . . . Ne feledje, hogy ezuttal az anya beszél önhöz. Ismeri nézeteimet Szentgáliról; tudja, hogy ezt a gentlemant sohasem imádtam . . . okaim voltak reá, borzasztó embernek tartottam . . . Találja tehát természetesnek, hogy neheztelek önre.

— Reám, kérem?

— Önre, Ottó, önre; ön hozta ide és ön az oka, hogy e látogatás óta nyugalمامat tökéletesen elvesztettem. Egy anya szíve, uram . . . egy szerető anya szíve! Mein Gott! ez az, a mit önök oly nehezen képesek megérteni . . . Önnek például

sejtelve sincsen róla, mi forr most az én anyai szivemben, pedig kitalálhatná. Ebben a tekintetben önök azonban bámulatosan egyformák. Isten őrizz, hogy gyanusítani akarnám ön előtt én — a szerető anya — tulajdon gyermekemet — vannak azonban pillanatok ... igen, igen, vannak az életben pillanatok, midőn az anya segélyére kell, hogy siessen gyermekének, ha veszedelemben látja ...

Schultz doktor lassan, megnehezedve, mintha ólmos zsákot emelne hatalmas vállán, kelt föl a székről, s lépett a veranda faragott oszlopához, honnan alkalmas kilátás nyílt a serpentin utra.

— Nem látom ... mormogta maga elé.

— A fák elfödtek, — jegyezte meg a derék hölgy s oda járult komoly méltósággal a doktor mellé.

— Jegyezze meg magának, Ottó, hogy a női szeszély következményei kiszámíthatatlanok. Okosabban tette volna, ha azt az urat nem hívja ide. Szentgáli végre is szép ember ... igen ... és érdekes, most már érdekes, azelőtt nem volt érdekes ... S főleg szép ember, édes fiam, — ön nyilván tudni fogja, hogy ez nálunk mit jelent. Gyengeség, semmi más, — de sokat jelent. Harcolhatnak önök a szellem jogai mellett ezer esztendeig. Nem mennek semmire. Az első érdekes, szép férfiarc egy perc alatt romba dönti előttünk mindazt, a mit önök ezer esztendő alatt építettek. Szomorú,

hogy így van, — de mit tegyünk? A szép végre is szép. Önök sem lelkesednek a csunyaért, mi sem. Nincs mit egymás szemére vessünk, — egyformák vagyunk és soha ebben a gyengeségben meg nem változunk. Legyen szives, kérem, gondolkozzék egy kicsit ezen a nagyon bus, de igaz dolgon és be fogja látni, hogy tapasztalataimat és anyai tanácsaimat igénybe kell vennie, különben talán önmaga szerez tapasztalatokat, s ez ... azt hiszem ... nem lesz valami kellemes ...

Schultz doktor megfordult.

— Asszonyom, — mondta lesütött szemmel s megrázta sörényes, vastag fejét, mely úgy állt testének törzsén, mint a szikla, — mindent megértettem, a mit ön elmondani jónak látott.

— Semmi olyast nem mondtam, a mit kivételesen kellene megérteni, — védekezett nyugtalanul Adamovics mama, s a legmélyebb zavarral nézett a doktorra, ki nyugodtan vonogatta vállát, s öblös füsttömegeket fútt szivarjából a levegőbe.

— Fölösleges, hogy a kivételeket figyelembe ajánlja, vagy föltevésük ellen tiltakozzék, — folytatta hideg, kimért hangon, — megérték magamtól is mindent. Szeretem Lujzát, — ezt önök jól tudják, — porkolábja azonban nem leszek. Lujza szabadon teheti azt, a mi eszébe jut. Morális fogalmaim között — a feltételes morál fogalma nem szerepel. Ezt rég kijelentettem, — tudhatják. Midőn megkértem és megnyertem Lujza kezét, tisz-

tában voltam azzal is, hogy sok szeszélyes kinzást fogok elszenvedni, míg meggyőzőm róla, hogy *becsületes ember vagyok*, a ki méltatlan bánásmódot nem érdemel. Van valami kifogásuk ellenem?

Adamovics mama bűnbánattal kulcsolta össze kezeit, s majdnem síró hangon ismételte:

— Nincs, nincs, nincs . . .

— Lássa kérem és Lujza mégis rosszul bántik velem. Ön, asszonyom, legjobban tudja, hogy sok apró, fájdalmas tüszurást kellett már eddig is elszenvednem. Az én címem: jó ember; egyenlő azzal, hogy buta ember. Kérem! Ne szakítson félbe, — nem azért emlitem ezt a címet, mintha nem érdemelném meg. Ki tudja, hátha csakugyan megérdemlem. Lehet, hogy csupán egyéni hiúságom tiltakozik ellene, s mások aláírnák. Ez az én jó butaságom azonban nem tartozik az örökös tökélek közé. El lehet fogyasztani ezt is. Ön adja éppen tudtomra, kedves mama, hogy Lujza most egy csapásra akarja az egészséget elfogyasztani. Nyilván arról is meg van győződve, hogy nekem semmi sem fáj. Eltűr az én ismeretes vastag bőröm minden szúrását. Nem szisszenek föl, ha még olyan fájdalmas is. El lehet velem követni mindent, még hitványságot is.

— Az istenért, fiam . . . fiam . . . kiáltotta elhalványodva Adamovics mama, — mit beszél ön, mit hisz ön?

— Bocsánat, — felelte fagyosan az orvos,

s egy percig összeharapott ajakkal, meredten, hallgatva állt. Megrengett a vastag, párnás izom azután mindkét vállán, s koppant minden egyes szájkán, mint a kő. Adamovics mama reszketve, erőtlően hanyatlott vissza székébe, s rémülten bámult a doktorra. »Ez iszonyu . . . ez iszonyu . . .« rebegte tehetetlenül.

— Sajnálom, hogy titokban egyformán gondolkozunk — folytatta megvetéssel az orvos. — Ön is attól fél, asszonyom, a mitől én. Intését megértettem, — kijelentem azonban, hogy nem fogom védeni magamat. Efféle szerepre nem vállalkozom. Ha Lujza azt hiszi, hogy egy ily sebezhetetlennek látszó, nehezen mozduló, lomha mammuth, mint én, halálra döfhető a nélkül, hogy kinjában felordítson, s megsebzőjét dühe vadságában elgázolja, — ám próbálja meg. Azt kívánta, hogy hozzam ide Szentgálit, látni akarja. Megtettem. Egy szóval se adtam tudtára, hogy kívánsága fájdalmat okoz és sért. Azután levelet irt ennek az urnak, a melyre választ kapott. Nem mutattam, hogy mit gondolok a dologról. Ma meg kilovagolt egyedül. Nem szegültem ellen. Keritettem lovat, magam segitettem nyeregbe, s szeliden figyelmeztettem, hogy vigyázzon — oh! nem magára, hanem — a lóra. Hallotta ön is, asszonyom, — azt a lenéző mosolyt azonban nem látta Lujza ajkán, melynek fullánkja az én mellembe tört . . . Én azt is észrevettem. Nagy tévedés tehát, ha azt hiszik önök, hogy ben-

nem semmi színészi tehetség nincs. Tán több is a kelleténél. Ki tudja, jutottunk volna-e idáig, ha Lujzával idejében éreztettem volna, hogy bizonyos kényes dolgokban megszűnik vastag husom érzetlensége, s feltámad bennem a rossz ember...

— Ottó, Ottó, — ön félreért engem...

A doktor szárazon felelt:

— Ismétlem, hogy mindent úgy értettem meg, a hogy ön sejtetni jónak és szükségesnek látta. Ne feledjük kérem a kifejezést: *szükségesnek*, különben nem tette volna.

— Anyai aggodalom... ne értse félre...

— Nem, nem —

— Fecsegéseim... nem tehetek róla; olyankor is beszélek néha, ha nem szükséges...

Schultz doktor mutatta, hogy nem kíván mentegetődzést. »Asszonyom, ön már túl van azon a koron, midőn hasonló dolgokról meggondolatlanságból beszél az ember.«

Adamovics mama belekapaszkodott ebbe a szalmaszálba, s majdnem könyörögve rebegte:

— Nem vagyok tul, édes fiam, nem vagyok tul... Téved, ha így gondolkozik, — mindig az volt egyik fő gyengeségem, hogy kelleténél többet beszéltem. Öröklött természet; sohasem tudtam leküzdeni. Élénk fantáziám... boszankodásom a báróra, kit sohasem soroztam a szeretetreméltó emberek közé... rokonszenvem ön iránt, a kinek kitünő tulajdonai által el vagyok ragad-

tatva . . . elfogulttá tettek . . . Nyilatkozataim nem birnak semmi fontossággal. On okos ember . . . fényes logikája helyes utra fogja terelni önt; nem marad ezen az iszonyu uton, melyre lépni akar . . . Ne csodálkozzék, fiam, hogy ily zavart vagyok; kétségbe kellene esnem, ha azt látnám, hogy esztelen szavaim után indulva, oly borzasztó gyanuval illetné Lujzát, melynek lehetősége teljesen ki van zárva. Leányom ismeri helyzetét. Szentgáli bukott ember, — inkorrektül viselte magát . . . Szép ember, az igaz, — de olyan, mint a hibás gyümölcs: belül meg van romolva. Biztosithatom, igen, én életemmel állok jót érte, hogy Lujza sohasem szerette ezt a szörnyeteget. Soha, uram, soha! Higgyen nekem; én figyelemmel kísértem mindent, a mi közöttük történt. Nem titok anyai szemeim előtt semmi. Ismerem legbizalmasabb szituációikat is. Felvilágosításaimban tehát tökéletesen megbizhatik. Lujza becsüli önt.

A doktor vállat vont.

— Becsül és nem szeret.

— Öszinteséget kíván? — lelkesedett frissen éledő reménynyel Adamovics mama, s forralta, vágta, tüzelte egész lényét a lázas buzgalom, hogy iménti hibáját valami módon jóvá tegye, — öszinteséget, igen . . . ígérem, hogy őszinte leszek. Azt akarom, hogy meg legyen velem elégedve. Nyiltan fogok beszélni . . . egészen nyiltan . . . Ön okos ember; fényes logikája helyes utra fogja te-

relni önt . . . Szerelem, mondta ön. Az még nincs, felelem én és jól állok azért, a mit mondok. Ugy van, fiam, Lujza becsüli önt, de még nem szereti. Egyszerű embernek tartja, igen, igen . . . ez a legjobb kifejezés és kevésbbé érdekesnek, mint azt a szörnyeteget. Istenem, ki tehet róla! a szívnek parancsolni, uram, ön okos ember, be fogja látni, hogy ez lehetetlen . . . Nincs azonban kizárva, hogy a helyzet idővel megváltozik. Most az a legnagyobb baj, hogy itt vagyunk a báró közelében. Utazzunk el azonnal. Akarja? Még ma.

— Itt maradok; — felelte az orvos.

— Az lehetetlen!

— Azt hiszi, hogy a futás használ valamit?

— Uram, ön nem olyan okos ember, mint a minőnek látszik, — fakadt ki a derék ásszonyosság, s alig tudta sietségében a szükséges szavakat megtalálni. — Nem tudja felfogni, hogy a távolság öl? Emléket, szerelmet, mindent . . . Tapasztalásból beszélek; korom feljogosít reá, hogy biztos nyilatkozatokat tegyek. Utazzunk el és meg fogja látni, hogy ennek az egész kinos dolognak azonnal vége szakad. Oh, mein lieber, én jobban ismerem a női szívet, mint ön. Tudom, hogy a távolság egyenlő a feledéssel. Ha Lujza egyszer . . . anya lesz . . . ön érti, hogy mit gondolok . . . Minden el lesz temetve. Nevetve emlékezünk reá, mily képtelenségekre tévedtünk . . . Hallgasson tehát tanácsomra és hagyjuk el rög-

tön a fürdőt. Lemondok önért gyógyvizemről is, a levegőről is, mely idegeimre jótékonyan hat. Kivánják életemet és én azt is feláldozom. Oh, az anyai szív, barátom, az anyai szív . . . Megyek és kiadom a parancsot az utazásra. Holnapig készen leszünk. Örültség volna, ha Lujza makacsságával és lényének büszke ellenkezésével erőszakkal akarna szembeszállni. Simán, okosan, gyöngéd ravaszsággal mindent el lehet érni, erőszakkal semmit. Utazzunk, fiam, utazzunk!

Schultz doktor lomha nyugalommal szivarozott. Egyszer-kétszer fölnézett a homályos serpentin utra, azután levette kalapját s megsimogatta fején szürkülő, sörényes haját, mely homloka felé feltünően gyérült.

— Itt maradok, asszonyom, — mormogta egykedvűen.

Adamovics mamát ez a hallgatag egykedvűség még inkább megrémítette. Ugy tetszett, mintha tűz lobogna a doktor félig lecsukott pillái alatt, s hogy ez a nyugalom hasonlatos a vihar előtti csendhez. Ki fog törni az orkán . . . Tele van a levegő villamossággal, perzs-szag érzik . . . Adamovics mama ösztönszerűen érezte, hogy elérkeztek a forduló ponthoz. Udvariasság, illem, gyöngédség itt többé nincsen helyén. Tisztába kell jönni a helyzettel. Adamovics mama tehát határozott, nyers, kiabáló hangon, mélyen elpirulva, durván támadt az orvosra:

— Uram! azt hiszi, hogy leányom megcsalhatja önt?

— Meglehet . . . felelte hidegen a doktor.

— Ez alávalóság! — Fakadt ki a derék asszonyosság, s egy pillanat alatt megváltozva, gyűlölettel nézte az orvost. Minden idege reszketett a felindulástól. Majdnam rikácsolva kiáltott a doktorra:

— Hogy meri megsérteni nejét? Szégyen! Vonja vissza sértését, vonja vissza . . . Uram, én nem találok szavakat . . . Hagyjon magamra, menjen, szégyelje magát! . . . Így megsérteni leányomat!

— Mérsékelje dühét, asszonyom, — felelte szánakozó pillantással az orvos és menni készült.
— Az ön kitörése szinpadias.

— Komédiásnak tart? Ugy? . . . Még ez is! No, hát tudja meg, hogy én önt egészen pórias, egészen közönséges embernek tartottam az első perctől kezdve. Tudja meg, igen . . . tudja meg . . . számoljunk le, — hogy az a figyelem, melylyel kitüntettem, nem volt őszinte, mert ön nem elég gentleman, nem elég vérbeli, nem elég előkelő arra, hogy magamhoz hasonlónak tartsam. Ön csak gazdag, — semmi más. Jegyezze meg, hogy ön csak gazdag — értette? — és azzal punctum, Gyanusitani meri leányomat . . . anyai kitörésem szinpadias? Igen? Gyönyörű udvariasság, mondhatom! Méltó önhöz és ahhoz a polgári fészekhez, melyből származott!

Adamovics mama tikkadtan, elfulladva rogyott vissza helyére, — majd ismét felugrott és végig mérte önmagából kikelt arccal az orvost, ki megvető hidegvérrel fogadta ezt a fergeteget és nem adott választ.

— Hagyjon magamra, uram, — nem akarom önt látni addig, míg gyalázatos szavait vissza nem vonja. El az anya szemei elől! Meg fogom büntetni önt.

— Drága mama, — felelte szárazon a doktor és ott hagyta a reszkető hölgyet, — ön egyszerűen nevetséges.

Adamovics mama dadogva, lélegzet nélkül, dühvel kiáltotta a távozó orvos után:

— Ön pedig buta! Értette, szemtelen ember . . . buta . . . és én le fogom sujtani önt . . .

A MAMMUTH.

Volt egy erős, vörhenyes színű dán dogja az orvosnak, azt előfüttyentette lenn az udvaron és megsimogatta fejét. A kutya hizelkedve simult hozzá, s éles, szürke szemeivel figyelemmel kísérte minden mozdulatát. A doktor zsebeibe mélyesztette kezét, kiment a fürdő parkjába vezető ajtón s ismeretes, lusta, nehézkes járásával haladott végig a fák alatt a serpentin ut felé, melyet finom párákba burkolt a nedves, őszi idő.

A sétányon alig járt valaki.

A fürdő-vendégek nagy része elutazott, — tegnap egyszerre öt család búcsuzott el. Egy-két öreg ur és néhány élteőbb urhölgy sétálgatott mindössze a *Királykut* irányában, melyre sűrűn hullottak a sárguló falevelek. Schultz doktor magába huzódva, mélyen lehorgasztott fővel taposta az útjába kerülő száraz leveleket. Súlyos léptei alatt összetörtek a tűszőikből lepattant, korhadt faágak, — botjának csapásai alatt derékban váltak el a magas, hamvas szürke törzsű bogáncsok, s hullottak egymás mellé a nyirkos földre. A serpentin ut mellett elterülő nádas láp szélén meg-

állt, maga mellé parancsolta a kutyát, s leült egy kihajló köre. Nyugodtan, mozdulatlanul ült ott, mintha megmeredt volna nagy, oszlop testében minden, s vastag izmai ellágyulva, megereszkedve petyhüdtek volna valamely belső láz csapásai alatt össze. A kutya végignyult lábai előtt a földön, s előre hegyezte fülét. Tizenegy óra volt, de sötétebb, mint reggel. A havasok fölött sűrű felhőtömegek verődtek össze, nem mozdult a tökéletes szélcsendben semmi, s a fenyveseket borító vastag köd lassanként lecsúszott a völgyiségbe is.

Schultz doktor szivarra gyújtott, megtapogatta szórakozottan; bizonytalan kézzel a zsebét, azután felállt, s megindult a serpentin uton az erdő felé. A dog egy ideig jobbra-balra csatangolt a bokrok között, — hol itt pattant elé hosszan elnyújtott, magas teste, hol ott, azután meguntta ezt az ugráló mulatságot, visszakerült szépen az ura háta mögé s lépésben cammogott kiöltött nyelvvel a sarka után.

Az erdő közelében a fordulónál, hol kétfelé ágazott az ut, a doktor ismét megállt. Jobbra kocsit visz a szentgáli kastély felé, balra meredekebb, keskeny, rossz ut a fenyvesekhez, mely se lóval, se kocsival nem járható.

A doktor megsimogatta a dog fejét.

— Előre, *Tyras*, előre . . . mormogta halkan s maga is figyelmesen vizsgálta a földet.

A kutya tánguló cimpákkal, szaglászva rohant

előre a szentgáli kastély felé vezető uton. A doktor elvörösödött, homlokerei kidagadtak, ajaka megfehéredve, lázzal reszketve, csukódott össze. »Oh, én jól gyanakodtam« ... suttogta össszerázkódva s kidülledt szemmel leste a kutya minden mozdulatát. »Ezen az uton ment — nyögte zokogó mellel — ezen az uton ment« ...

A dog e pillanatban megállt s csalódva, villogó szemmel szaladgált minden irányban összevissza. Hol a földet szaglászta, hol magasra emelt fővel, szükölve rohant vissza arra a pontra, a hol a doktor állt. Pár másodpercenyi hajsza után egyszer csak megfordult, felfutott a fenyvesek fölé vezető sziklás uton s a magaslaton örvendő farkcsóválással megállt.

A doktor visszaparancsolta.

— Tyras! — kiáltotta halkán, — vissza ...

A kutya lesompolygott a szikla mellől, s urának lábai elé feküdt. A doktor megsimogatta. »Pszt! csendesen, csendesen« ... Azután elbocsátotta a kutya nyakravalóját, s maga is utána indult. A dog gyorsan, mint a villám, rohant fölfelé a meredek uton, s ugyanazon a magaslaton, a hol az imént, ismét megállt. A doktor mindenütt a nyomában. — Ha Lujza ezen az uton ment, — s okvetlen ezen ment, a kutya szaglása biztos, — akkor csak gyalog mehetett, — dunnyogta magában az orvos. Nyilván leszállt a nyeregből, s kantáron vezette lovát. Hová ment erre? Schultz doktor ösz-

tönszerűen megállt. Hátha téved... nyilalt fejébe a gondolat, s úgy megborzadt ettől az eszmétől, mintha egy hüllő nedves szorítását érezte volna testén. Jóvá teheti valaha a gyanút? Lujza nem bocsát meg ilyen sértést, ha ártatlan. Mindent kockáztat azzal, hogy idejött, — visszaforduljon-e? Szereti ezt a szeszélyes, szőke asszonyt, nehézkes természetének minden szenvedélyével, egy hős büszkeségével és egy szolga alázatával. Eltűrte hidegségét, teljesítette parancsait, soha se ordított föl, ha megsebezte szavaival és lelkébe perzselt szemének kevély villámával. Most itt van; lehet, hogy pár lépés még és neje észreveszi, hogy utána les...

A doktor habozva, kinlódó bizonytalanságban állt egy törpe galagonya bokor mellett és nem tudott megmozdulni. A dog felnézett reá, azután gyorsan előre futott a kékes párában álló fenyvesek felé.

*

Százados luc- és vörös-fenyők magasba nyúló királyi törzse állt sűrűn egymás mellett ama tisztásnak szélén, melyről a Szentgáli urak kastélyára nyílt gyönyörű kilátás a sziklák mellől. Széllel, viharral dacoló, hatalmas királyfenyők, végig leválva vöröses kérgük a törzsről, melyből már alig fakadt pár helyen illatos gyanta. Valahol zöldtollú harkály kopácsolta egyhangu kitartással a

fákat, s egy-egy kósza vércse vijjongása hangzott le bántó élességgel a magasságból.

A tisztás szélén, közel a sziklák mellett, melyek alatt majdnem husz öles mélység táton-gott a lenn fekvő trachitos árokig, — Schultzné állt. Könnyedén, vidáman, fiatalságának bájos durcásságával, majdnem gögösen tekintett a báróra, ki lova kantárjával játszott, s feltűnően halovány volt.

A doktor akár most mindjárt megjelenhetett volna, hogy a készülő félben levő családi dráma gyors és hatásos befejezést nyerjen . . .

Ugy látszik, hogy az imént épen erről volt szó. A báró skeptikus arckifejezése legalább erre vallott.

— Tudja-e, hogy szeretném, ha Schultz ur ott látná önt, — jegyezte meg mosolyogva az asszony s fölbigygyesztett ajakkal, fürkésző tekintettel nézett a báróra, ki nem tudta izgatottságát elfojtani.

— Feledi azt, asszonyom, hogy önt is itt találná . . . mormogta nyugtalanul.

— Engem, barátom? Ez nem jelent semmit.

— A nejét.

— Ez sem jelent semmit . . .

— Ugy? Különös . . .

— Nem annyira, mint az, hogy ön itt van. Én előre bejelentettem férjemnek, hogy kilovagolok, egyedül, kíséret nélkül, erre a helyre, a hol

még nem voltam. Miféle varázslat segélyével érezte meg azonban ön, hogy én ma itt vagyok?

— Mindennap kijövök ide.

— Ebben az órában?

— Ebben.

— Így hát csak prózai véletlen az egész. Találkoztunk, mert ön — a szentgáli bagolyvár remetéje — ebben az órában mindennap kijön ide s élvezi a magányt. Mondja csak, mire gondol, ha itt van? Nem foglaltam el rendes helyét? Azt hiszem, ezen a kövön szokott üldögegni, melyet most én tartok elfoglalva. Innen legszebb a kilátás és önnek kipróbált izlése van. Vallomást kérek, barátom, — hogy vagyunk a vezekléssel és bűnbánattal?

Szentgáli szorosabbra csatolta lován a nyerges s figyelmeztette a hölgyet, hogy forduljon vissza. Schultz ur és Adamovics mama nyugtalankodni fognak.

— Gondoskodása mélyen meghat, uram, — felelte kicsit elpirulva a delnő, — szabadjon azonban kérnem, hogy csak akkor aggódjék miattam, ha erre én fogom felszólítani.

— Önnek, kedves Lujza, úgy látszik, hiányos fogalmai vannak arról a helyzetről, melyben most van.

— Bocsánat, talán nem annyira, mint önnek.

Egyébiránt ha visszakivánczik a bagolyvárba,
— nem tartóztatom.

— Nem hagyhatom itt egyedül.

— Ah! mily gyöngédség...

— Engedje meg, hogy lekísérjem az utig;
ott el fogok búcsuzni öntől és ön haza lo-
vagol.

— Köszönöm; még nem untam meg maga-
mat. A kilátás innen elragadó. Kedvéért szívesen
eltűröm az ön nem tulságosan mulatságos jelenlé-
tét is, mely semmivel se különb a leveleinél. Apro-
pos! barátom... Ne vegye megbántásnak, de az
ön kétségbeejtően hosszú levele egyúttal megdöb-
bentően unalmas is volt. Mennyire megváltozott
ön, Guidó; egykor sokkal szellemesebb volt. Cso-
dálkozva, nagy és tartós meglepetéssel olvastam
levelét. Tartalmával őszinte vallomásai nélkül is
ismerős voltam, — stilje azonban meglepett, még
pedig igen kellemetlenül. Nem ismertem önre...
lényének e frappans változása aggodalmakkal töl-
tött el... Ah, gondoltam részvéttel, mily kár,
hogy ez a szegény Guidó egy kicsit elhomályo-
sodott...

Az asszony hangosan elnevette magát.

— Kedves Louise, — felelte hidegen a báró,
— önre nézve talán jobb is, hogy elhomályo-
sodtam.

— Nem értem...

— Elég érthetően fejezem ki magamat.

— Sajnálom, de ezt se értem.

— Azt azonban talán megérti, hogy ön most hibát követett el.

— Mivel?

— Azzal, hogy itt van.

— Azt akarja mondani, hogy azért, mert az ön társaságában vagyok?

— Azt.

— Mily önhittség, édes Guidó! Csak nem képzelem, hogy komolyan veszem önt? Bocsánat, most jut eszembe, hogy erre tulajdonképpen nincs is szükség. Ön jelentette ki nekem, hogy épen úgy nem vesz semmibe, mint bármely más nőt. Nos, bűnbánó flagellansa a bagolyvárnak, — ebből, remélem, az következik, hogy kettőnk között sokkal nagyobb mélységek vannak, mint ez itt...

S a délnő lemutatott a sziklás szakadásra, melynek oldalában mindössze néhány kiszikkadt boróka nyulongott elé a hasadékok közül.

— Ez úgy hangzik, asszonyom, mintha vád akarna lenni, — mormogta izgatottan, ajkait harapdálva a férfi.

— Oh, nem...

— Vád arra, mintha ennek a mélységnek áthidalását talán megpróbáltam volna.

— Mi jut eszébe? Nem!

— De igen; ön titokban azt hiszi, hogy szándékosan vártam önre.

— Nem hiszem.

— Kérem, ne tagadja, — mondotta hevesen a báró, s halavány szép, barna arcát lassanként előntötte eleven tüze a vérnek; — ön így gondolkozott: Schultz ur terhemre van. Guidó megsértett; Schultz urtól előbb vagy utóbb szabadulni kell, különben megbolondulok — nem vagyunk egymáshoz illők — Guidó pedig büntetést érdemel azért a sértésért, melyet durva szavaival rajtam elkövetett. Meg kell neki mutatnom, hogy engem nem lehet semmibe venni . . .

A delnő e pillanatban felállt. Nyulánk, magas alakja mintha még megnőtt volna. Finom, fehér arcán döllyfös gög világított, ajaka reszketett a hirtelen fakadó belső láz tüzessége alatt.

— Nos, uram és ha ugy volna minden, a hogy ön képzei? — kérdezte kihívó daccal s előre hajolt, hogy jobban lássa. Megváltozott a hangja is. Dallamossága eltűnt, — majdnem rekedten patogtak le ajkairól a szavak.

— Ha ugy volna, asszonyom, — felelte most már nyers biztossággal a báró, — akkor találkoztunk. Meglehet, hogy elveszünk mind a ketten, de találkoztunk.

— Mondja . . . lehellte a nő s fázódva borzongott össze. Gögnek és dacnak vége; a nyílt játék e percben életre megy . . . Mondja, mit gondol ön?

— Azt, hogy nevetséges helyzetbe süllyedtünk, melyből csak egy kigázolás van.

— Tanácsoljon . . . rebegte majdnem összeroskadva a hölgy s elfordította fejét. Sirásra hajló hangulatban, megtörve, fáradtan, lényének egyszerre előtörő őszinteségében állt ott a szikla mellett. A báró szomoruan nézte. Milyen szép most . . .

— Tanácsoljak, — mormogta halkán s közelebb ment a delnőhöz; — előbb kérem, hagyja el ezt a veszedelmes helyet, le talál zuhanni a mélységbe . . .

— Mit tanácsol?

— Azt, hogy térjen azonnal vissza és én megigérem önnek, hogy többé soha sem találkozunk.

— Őszinte tanács ez?

A báró egy pillanatig némán bámult maga elé a földre, hol apró, zöld szárnyu bogarak mászkáltak a rothadó levelek között, — aztán megrázta fejét: nem.

— Nem, Lujza . . . felelte csendesen. Nem őszinte . . .

— Nem így érez . . .

— Nem.

— Mondja . . .

— Ha ugy akarnék tanácsolni önnek, a hogy érzek, akkor azt mondanám, hogy ne törődjék a világgal és ne vegye számba az embereket, a kik kacagni fognak mindkettőnkön, s azt fogják mondani, hogy esztelenek vagyunk. Egy férj, aki visz-

szavágyik egykori neje után és egy elvált hitves, aki beleszeret ebbe az emberbe, mert öntudatlanul egykor . . . talán . . . egy kicsit már szerette is, de nem volt alkalom reá, hogy szívének ez elrejtett lángja egész erejében törhessen ki . . . Érzem, tudom, tisztában vagyok vele, hogy a társaság joggal kacagna rajtunk és mégis azt tanácsolnám önnek, hogy ne törődjék a gúnynyal, ha elég erősnek tartanám arra, hogy ezzel az öldöklő nevetéssel dacolni tud.

— Tudok . . . suttogta a nő.

— Egy darabig, meg lehet igen, — felelte mély lélegzettel a báró s mellére szoritotta kezét, — nehéz kő nyomja benn: el-elakad tőle a vére, majd akkora erővel rohan szét megint, hogy fáj, — egy darabig Lujza . . . de azután? Ön se az én, se a más kedvéért nem tud a társaságokról lemondani.

— Le tudok . . .

— Schultz ur oldala mellett pompához van hozzászokva. — Fényben, gazdagságban él, — mindebből nem találna semmit —

— Nem fogok kívánni semmit . . .

— Kerülnie kellene az embereket; városba nem mehetne, mert ott nevetnének önön. Külföldre szintén nem mehetne; szegény ember vagyok — tudja — megmondottam.

— Tudom . . . ahoz tartanám magam . . .

— Meg kellene elégednie a szentgáli kas-

télylyal, a hol csak csalódás várna önre. Az egykori elevenségnek vége.

— Nem vágyom reá.

— Elválík férjétől?

— El.

— Adja tudtomra az időpontot.

— Még ma megmondom neki...

— És ha ellenszegül?

— Nem merészel...

— Csalódik. Nem ismeri férjét. Szereti önt...

A hölgy összerázkódott, s minden erejét összeszedve, majdnem kiáltó hangon felelt:

— Nem szeretem!... nem akarom...

— Szereti önt, — ismételte a báró, — rosszul ismerném, ha föltenném róla, hogy könnyűszerrel visszavonulna. Meglátja, hogy nem fogja tenni. Hivatkozni fog jogaira és a társaságra, mely előtt ő is nevetségessé válnék. S hivatkozni fog arra a becsületes vonzalomra is, melyet önnek ajándékozott. Igaza lesz, — az ön férje becsületes ember. Nem érdemel megaláztatást, asszonyom, Schultz ur a legtisztességesebb férfiak közé tartozik, a kiket valaha ismertem. Nem hasonlítható hozzám; egyenes, őszinte, nyílt ember, — nehézkes, formátlan, talán csunya is — de gentleman tetőtől talpig. Igazságos vagyok... oly erény, melyet hajótörésemből meg tudtam menteni... Elismerem fölényét magam fölött és tudom, hogy a mit ellene tervezek, az orgyilkosság...

A delnő rémulten nézett a báróra. Finom kerek arcocskájáról eltűnt a vér, — ajkai megfihéredve nyiltak levegő után — nem tudta, mit feleljen.

— Nem értem, Guidó . . . rebegte zavartan, — mit akar . . .

— Igazságot szolgáltatok, Lujza, — mormogta ingerülten a férfi, — ver a jobbik felem . . . Sajnálom, hogy az ön férje becsületes ember; szeretném, ha alávaló volna, hogy bátrabb legyek . . . Ejh! oly nehéz beleharapni a vétekbe, míg legyőzi lelkiismeretének félelmét az ember, hogy lesüllyedhessen a cinizmusig. Asszonyom! Azok mellé, a miket eddig mondtam, még hozzá kell toldanom, hogy rosszul cselekszik, ha meg nem gyűlöl.

— Nem tudok gyűlölni . . .

— Ismeri életemet; egy csomó piszok van benne.

— Megjavul — akarom.

— Nem lesz ereje hozzá.

— Lesz, lesz! — kiáltotta szenvedélyes bízalommal a hölgy és kezét nyujtotta a férfinak. — Ne tartson többé vissza . . . szeretem . . .

— Lujza! Engem . . .

— Önt . . . suttogta elvörösödve az asszony és elrántotta kezét a báró kezéből, miközben egész a szikláig hátrált, — nem tehetek róla, — mindig így volt . . . Akkor is, midőn férjem volt, csak-hogy akkor még haragudtam önre azért a mási-

kért . . . emlékszik . . . nem tudtam megbocsátani... Vége van; már semmiért sem haragszom, nem vagyok gögös, nem vagyok követelő, nem akarok semmit . . . Magam sem tudom, — örültség, azt hiszem . . . de így van. Lehet, hogy azért, mert semmije sincs, csak a szegénység. Érzem, hogy ebben a szegénységben örökre összeforrnánk. Két szegény ördög, kik egymás mellett élnek és csak egymást látják. Oh, nagy, nagy gyönyör van abban; elsorvadni együtt a lángban, mely megfulaszt . . . Nézze — alig tudok lélegzetet venni.

— Mindent fel tudna áldozni, Lujza?

— Mindent? Mim van nekem . . . kérdezte elborult arccal a hölgy, s homlokára szoritotta kezét, — életem van, — de milyen élet! Gyűlölöm azt az embert, a kié lettem, mert nincs benne semmi hiba. Felettem áll, kicsinynek, rossznak, semminek látom magam oldala mellett . . . Szégyent érezek, ha fölnézek rá, mert nekem föl kell reá néznem. Ez az, a mit nem tudok eltérni tovább. Nem kell fölény... sohasem türtem magam fölött senkit . . . Jósága, nemessége, bizalma megaláz, lesujt, — nem kell egyik sem! Soha se tudok ránézni a nélkül, hogy gonosz ingerültség ne kinozna: ime, nem vagy méltó erre a jó emberre, ki fölötted áll; nem hálálhatod meg neki, hogy soha egyetlen percre sem feledkezik meg arról a határtalan udvariaságról, melylyel lefegyverez és leigáz úgy, hogy sirni szeretnél tehetetlenséged fölött . . . Csak egy-

szer fakadt volna ki sértő szavaim miatt és meg lettem volna mentve! Egy erős szót ha mondott volna ...nem bánom, ha durvaságot is... de soha, semmit. Mindig előzékeny, mindig nemes, mindig becsületes. Összemértem lényemet az övével és szégyenkezniem kellett... Ma tettem az utolsó próbát. Kijelentettem, hogy ide akarok jönni egyedül. Azt reméltem, hogy ellenszegül. Nem tette. Ő maga segített föl a nyeregbe és szívemre kötötte, hogy vigyázzak — a lóra. Érti, a lóra!...

S az asszony halkán, utálattal kacagni kezdett.

— A lóra vigyázzak... sziszegte lázongva, magánkivül, — nem reá, nem magamra, hanem a lóra... Oh, megszégyenített ez a nagylelkűség; soha sem lehetek hasonló hozzá, mindig fölöttem lesz ez a szent... Nem! ez a lomha, ez a becsületes mammuth, a kit nem lehet megsérteni...

A báró hallgatva bámult maga elé. Melle rendetlenül emelkedett, szája kinyílt... Forróság korbácsolja testét; sok levegő kell...

— Végezzünk! — fakadt ki a hölgy ajkán a parancs; jöjjön és kíséren haza.

— Menjünk... mormogta a férfi.

— Melyik uton jött ide?

— A gyalogúton.

— Azon megyünk. Kérem, nyujtsa a karját...

— Az az út hozzám vezet.

— Tudom; azért mondtam, hogy *haza* megyünk.

— El van határozva, Lujza? Mindenre...

— Mindenre!

— Még a botrányra is?

— Mit bánom én! Botrány, vagy nem... egyremegy... Mindent eltűrök, csak azt nem, hogy az az ember megvetéssel nézhessen szemeim közé. Ön ezt nem érti, Guidó... Asszony vagyok, — meghalnék, ha lábai elé kellene roskadnom, mert nem vagyok méltó rá, hogy ez a jó, ez a nemeslelkű ember, szívének becsületes bizalmával árasszon el... Nem szeretem, nem kell — miért ámitsam tovább? Nem érdemli meg; hálát érdemel tőlem. Azt akarom, hogy elvesztésemet ne sajnálja...

— Menjünk, — mondotta a báró, s mind a két ló kantárját a kezébe vette. — Nem arra, kedvesem, — erre...

Az asszony megállt és hátranézett. Elsimította halántékai mellől fényes szőke haját és mosolygott.

— Kedvesem... Ezután így lesz?

— Így.

— Mindig így fogsz szólítani?

— Mindig... suttogta a férfi, s gyönyörködve nézte a rá mosolygó, szép női arcot, melyen kiragyogott az asszonyi szerelem tüzes kívánsága, e mindent elvesztő, mámoros ígézete a szívnak. Az

öntudat nem sokára meghal, a mi azután következik, az az eszméletlenség . . .

— Jöjjön közelebb . . . lehellte a hölgy.

— Itt vagyok.

Két összehajló fenyőág állt közöttük. A báró elhárította őket, s a nőhöz lépett, de nem merte megérinteni kezét. Az asszony elhomályosult tekintettel bámult reá . . .

Ebben a pillanatban megzörrentek a száraz levelek, s a vörhenyes dog örvendő szükölése hallszott.

A báró elvörösödött.

— Hallotta?

— Igen, — felelte majdnem diadalmasan a hölgy és egyszerre magához tért. Szeme ragyogott, arca lángolt, megváltozott, átalakult villámnál se besebben az egész asszony. Megragadta a báró karját, röviden, fuldokolva kacagni kezdett, azután gyorsan, mint egy hajlékony párduc, mellére vetette magát és oda szivja véres, kis ajakát a férfi ajakához . . .

— Szeress, szeress . . .

A fenyves homályos mélységéből Schultz doktor vastag alakja tűnt elé. Lassan lépett a nagy oszlop ember — igazi nehéz mammuth a rengetegben — szinte rengett hatalmas testén a sok duzzadt izom. Kalapját kezében tartva, nyitott kabátal, lomhán közeledett, — mintha a földön keresne valamit, a mit elveszített. Pár lépésnyi távolságból

visszafütytyentette a kutyát, mely hizelegve simult urnőjéhez, s felborzolt szőrrel, támadásra készen leste a báró minden mozdulatát.

— Tyras! vissza . . .

A doktor megállt a szikla mellett és elrugta maga mellől a kutyát.

— Jó napot, — dunnyogta a nélkül, hogy felnézett volna.

— Jó napot, — felelte a báró röviden.

Schultz doktor leült a kőre és lassu, tunya mozdulattal szivarra gyujtott. Nem nézett se ellenfelére, se a nejére. Nyugodtan levágta szivarja hegyét, meggyujtotta és körülnézett.

— Szép hely, — mondta csendes hangon, az izgatottság legcsekélyebb jele nélkül, s fölnézett a csupasz törzsű, gyantás király-fenyőkre, — sajnálom, hogy előbb nem voltam itt. Az ott az ön kastélya?

A báró nyersen felelt:

— Vessünk véget a komédiának, doktor ur!

— Komédia . . . komédia . . . dörmögte öblös hangján az orvos és fölemelte fejét. Hol a báró izgatott, ingerült szemeibe, hol nejének vértelen, fehér arcára nézett, ki a báróhoz fordulva, dacosan, elszántan állt. — Az a komédia, báró ur, hogy önök itt vannak, vagy az, hogy én is itt vagyok?

— Végezzünk, uram!

— Mindjárt . . . mindjárt . . . Megengedi ugye, hogy szavaimat ne önhöz, hanem hitvesem-

hez intézzem. Hamar készen leszek, nem fogom sokáig tartóztatni se nőmet, se önt. Istenem, hát hiába . . . nem vagyunk egyformák. Regények, drámák bizonyítják, s megerősíti az élet is . . . Ön, báró ur, még fiatal ember, nem tapasztalta annyiszor, mint én, de majd rájön idővel ön is.

— Leckéztetés . . . doktor . . .

Schultz doktor fagyos nyugalommal mosolygott. Semmi sértő nem volt széles arcának e mosolyában, — inkább szomorú és fáradt volt az. A báró forrongva, türelmetlenül dobbantott lábával, s beharapta az ajakát. Érezte, hogy törpül és erejét veszti . . .

— Nem leckéztetés, báró ur — szólt rövid hallgatás után a doktor, — csak igazság. Ne szakítson félbe! Arcára nézek és tudom, hogy mit óhajt. Sajnálom, — de ezuttal nem teljesíthetem, a mit óhajt. Igen, igen . . . hiszen tudom én jól, hogy az a legegyszerűbb, a mit ön óhajt. Egypár sértő szó, kihívás, párbaj és a dolog a »lovagiasság szabályai« szerint végleges befejezést nyer. Látssam, uram, ez könnyű volna. Vagy mást mondok. Tegyük föl, hogy én csak önt tartanám hibásnak és nem egyuttal magamat is . . .

A szőke asszony megrezzent. Mit akar ez?

— Mi következne ebből? — folytatta egykedvűen a doktor, — az, hogy én most körülbelől elgázolnám önt. Nem hívnám ki, báró ur, — hiába, nem mindenki ért a fegyverekhez, — hanem elgá-

zolásom. Nézzen meg engem, régóta ismerjük egymást, — tudhatja tehát, hogy ha én ezekkel az idomtalan, sokszor kigunyolt karokkal megragadnám, nem telnék bele öt perc és ön összetört mellkassal, szétzúzott, véres halántékkal a lehető legnyomorultabbul pusztulna el . . .

— Eh! uram . . .

— Csendesen, báró ur, ne tartson tőlem, ez nem következik be. Nem csak ön itt a hibás, hanem én is. Ugy van, — ismételte nyugodtan, sajnálkozó hangon a doktor, s elfordítva fejét, a völgyiségben elterülő szomorú, őszi panorámára bámult, — nem csak ön, hanem én is, s ha jól meggondoljuk a dolgot, én talán még inkább, mint ön. Ki van tehát zárva, hogy úgy viseljem magam, mint az az őskori állat, melyet némelykor hozzám szoktak hasonlítani — köszönöm, lehet, hogy igazuk van . . . Nem támadom meg önt és nem gázolom el, mert ez butaság volna. Főlöszleges tehát, hogy ökölbe szorítsa kezét és gyűlölettel tekintsen reám. Nem nézek oda, de érzem. Lássa, megtorolhatnám ezt a tekintetet is, de nem teszem. Egyszerűen önre uszitanám ezt a kutyát . . . nagyon össze marcangolná, par la mort! cudar dög ez . . . de nem teszem. Isten őrizze, hogy kellemetlenséget okozzak önnek. A ki hibásnak érzi magát, mint én, az nem gondolhat bosszúra, különben vadállat hírébe kerül.

A báró egész testében reszketett. Válaszon

gondolkozott, a mi biztosan eltalálja ezt a koloszszerű embert.

— Ne idegeskedjék, uram, — mormogta vállat vonva a doktor, — látom, hogy sértő szót akar arcomba vágni, — mire való? Nincs nagyobb otrombaság, mint az ilyen előre kicsinált családi dráma. Egyéb se hiányzanék hozzá, csak Adamovics mama, a ki sikoltva boruljon leánya karjai közé, azután eszméletlenül terüljön el... Volna mit haza cipelnünk, — megemlegetnök. Sokkal egyszerűbben ellehet intézni az ilyesmit, ha igazságosak vagyunk és nem jövünk minden kicsiségért dühbe.

Schultz doktor merőn nejére nézett.

— Asszonyom, — mondotta hidegen, — ne tartson semmi bolondságtól. Én teszek magamnak szemrehányást. Nem lett volna szabad abban a kellemes tévedésben élnem, hogy szívét idővel meg fogom nyerni. De áltattam magamat, hiába... emberek vagyunk... Azt hittem, hogy ön végre is megismer engem. Be fogja látni, hogy oly őszintén és oly tiszta vonzalommal ragaszkodom önhöz, mint egy gyermek és nekem ajándékozza szívét... Nem úgy történt. Rosszul számítottam. Az én koromban ez oly halálos hiba, a melyet okvetlen jóvá kell tenni. Nem az tehát az én feladatom, hogy megbosszuljam magam, hanem az, hogy még a nevetségessé válás nagy árán is jóvá tegyek egy megbocsáthatlan hibát. Ugy van, asszonyom, még

a nevetségesség árán is . . . Azt hiszem, érti, hogy mit gondolok? Meglehet, hogy felfogásomat, mely az önök moráljában soha sincs meg — ön is nevetségesnek fogja találni és azt fogja mondani, hogy a rajtam esett sérelmet nem toroltam meg . . . vérrel . . . a hogy szokás . . . hanem gyáván elnyeltem és egy szentimentális fecsegés után megfutottam inkább, semhogy úgy viseltem volna magamat, mint egy igazi férfi, mint egy gentleman, vagy mondjuk, mint egy — Szentgáli báró.

— Mit akar tőlem? — kérdezte lángba borult arccal a hölgy, s a báróra nézett mély zavarral: — ments meg . . .

A nagy oszlop doktor fanyar mosolylyal ingatta fejét és bocsánatkérő, szelid, engesztelő hangon felelt:

— Semmit se akarok, Lujza. A mi kis neheztelést éreztem tegnap, tegnapelőtt, az is elmúlt. Ön végre is nem tehet róla . . . Száraz kóró ne akarja, hogy reá szálljon a madár, — én ezt kívántam titokban öntől. Hiba volt . . . én vagyok az első, a ki beismerem. Ezt az Adamovics márára emlékeztető szinpadias lépést azonban talán még sem érdemeltem öntől. Tudtomra adhatta volna otthon is, hogy jelenlétemet megelégelte, terhére vagyok, vonuljak vissza. Biztosítom, hogy mint minden kívánságát, úgy ezt is azonnal teljesítettem volna. Mi örömem telhetnék ezután önben, ha érezném, hogy ellenszenves vagyok? Lássá,

ez az, a mi egy kicsit rosszul esik. Több nyíltságot érdemeltem volna; annyit legalább mindig, mint a mennyivel én közeledtem önhöz.

A szőke asszony szédülve bámult a doktorra. Nem tudott uralkodni magán. Irtózott attól a becsületes tekintettől, mely rajta nyugodott, s lealázta, összetörte vergődő lelkét az orvos szelid, mély hangja, melyben semmi nyoma a vádnak. Zokogás akart fölszakadni az ajakára, — azt hitte, mindjárt megfúl . . .

Oh, ez a vastag izmu mammuth nagy és kegyetlen volt a maga férfias tisztaságában, a mint ott állt előtte nyugodtan, fagyosan, mozdulatlanul, mint egy márványból vésett szobor. Nem tudott reá nézni; lesütötte szemeit, s támaszt keresett, hogy el ne essék. A báró keze akadt a kezébe . . . Azt ellökte . . .

Schultz doktor meglátta ezt a mozdulatot.

— Ne taszitsa el a báró ur kezét, asszonyom, — mondotta leverten és kalapja után nyult, — az a kéz öné, mert úgy akarta, hogy megint az öné legyen . . .

— Uram! — kiáltotta kitörve a báró és előre lépett, — elég a komédiából . . .

— Nem is olyan gyenge kéz az, — folytatta a doktor, a nélkül, hogy ellenfelére figyelt volna, — mint a minőnek látszik, csak tudni kell vele bánni. Meg vagyok róla győződve, asszonyom, hogy a báró urban sok oly jó tulajdonság van

melyeket egy szerető, gyöngéd női sziv a legszebben kifejleszthet. — Most pedig kérem, ne nehezteljen reám. Váljunk el harag nélkül. Én belátom, hogy a csatát elvesztettem, nem tudtam megnyerni, nem tudtam megőrizni, nem tudtam megtartani önt — illő, hogy ostoba jelenetek nélkül vonuljak vissza, — lássa be tehát ön is, hogy haragot, gyűlöletet nem érdemlek. Értesíteni fogom Adamovics mamát, hogy közös megegyezéssel szakítottunk és el fogunk válni. Nos, neheztel rám?

— Nem, — rebegte a delnő.

— És ön, báró úr?

Szentgáli megvető mozdulattal fordított hátat.

— Ugy viseli magát, doktor, — felelte durván, kihívó gunnyal, — mint egy asszony . . .

— Ön pedig úgy, fiatal barátom, — mosolygott metsző fagyossággal az orvos, s megszépült, megnőtt hercules alakja egy fejjel, — mint egy gyermek, a ki bűnösnek érezve magát, erőnek erejével kötekedni akar.

— Hitványság . . .

— Az, hogy ön nem tud uralkodni magán; — felelte rendithetetlen hidegvérrel az orvos — s mindenáron rá akar birni, hogy itt az erdőségben, mint egy őskori lény, akit szurásokkal hoznak dühbe, — elgázoljam önt, — az igenis hitványság, sőt több annál, — mert könnyelmű ostobaság is. Asszonyom! kérem, világosítsa fel ezt az urat

hogy engem hiába ingerel. Nem fogok megfelekezni magamról. Megölném önt, báró ur, egyetlen ökölcsapással, — produkáltam magamat Dieppeben, tudhatja — de mi lenne akkor, asszonyom, önből? Nem, nem! Én sohasem fogok fájdalmat okozni önnek. Elég baja lesz az étellel, és az emberekkel, a kik több sértő részvétellel, semmint megvetéssel fognak beszélni önről, — nem szükséges, hogy ezeket a bajokat fölösleges komédiákkal is megnöveljük. Nem volna méltányos önöktől sem, hogy lelkingugalmamat elveszítsem. Asszonyom, ön belátja, hogy igazam van és pártomat fogja. Fékezze a báró ur dühét és magyarázza meg neki, ha lehet, hogy ebben az esetben talán inkább a nyugalom és a férfi volna helyén, semmint az idegesség és egy mindenáron kötekedni akaró — tacszó.

— Uram! — ordította magánkívül a báró — ezért a szóért —

— Nem fogok számolni, mert megérdemli — vágott közbe az orvos, s megmozdult nyugodtan, lomhán. Meg fogom mondani Adamovics mának — mormogta szelid, szomorú hangon s egy percig maga elé nézett — meg fogom mondani ... hogy ön nem sokára haza jön ... Kérem, egy óráig ne jöjjön még. Addig összehajtogatok és elhagyom a házat. Külföldre utazom. Nehány évig nem térek vissza. Ügyvédeimet majd utasítani fogom; semmi kellemetlensége se lesz. Isten önnel,

Lujza! Sajnálom, hogy nem tudtam megnyerni önt . . . vége van . . . egy csalódással több . . .

S a doktor ment. Megemelte kalapját, elparancsolta a kutyát, s pár perc múlva eltűnt nagy oszlop alakja az erdő homályos párájában. Nehéz léptei, egy mammuth nehéz léptei a rengetegben, pár pillanatig még hallhatók voltak, a mint összeroppantak talpa alatt a száraz ágak, — azután beleveszett az is az erdőség tompa csendességébe és többé nem mozdult semmi . . .

Szentgáli roppant erővel fojtotta vissza dühét. Érezte, hogy ez az ember legyőzte, megsebezte, talán megölte nejét . . .

— Lujza; kedvesem . . . suttogta remegő hangon, s a hölgyhöz hajolt, ki kétségbeesve, könybe lábbadt szemekkel nézett reá, azután elfordult, és csendesen zokogni kezdett.

— Mi baja, Lujza, az égre.

— Semmi, — dadogta vonagló ajakkal az asszony és eltaszította utálattal a férfi kezét, — ne érintsen . . . Guidó! Az istenre kérem, vezessen haza . . . önhöz . . . és védelmezzen, különben elveszítem az eszemet . . . .

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár